

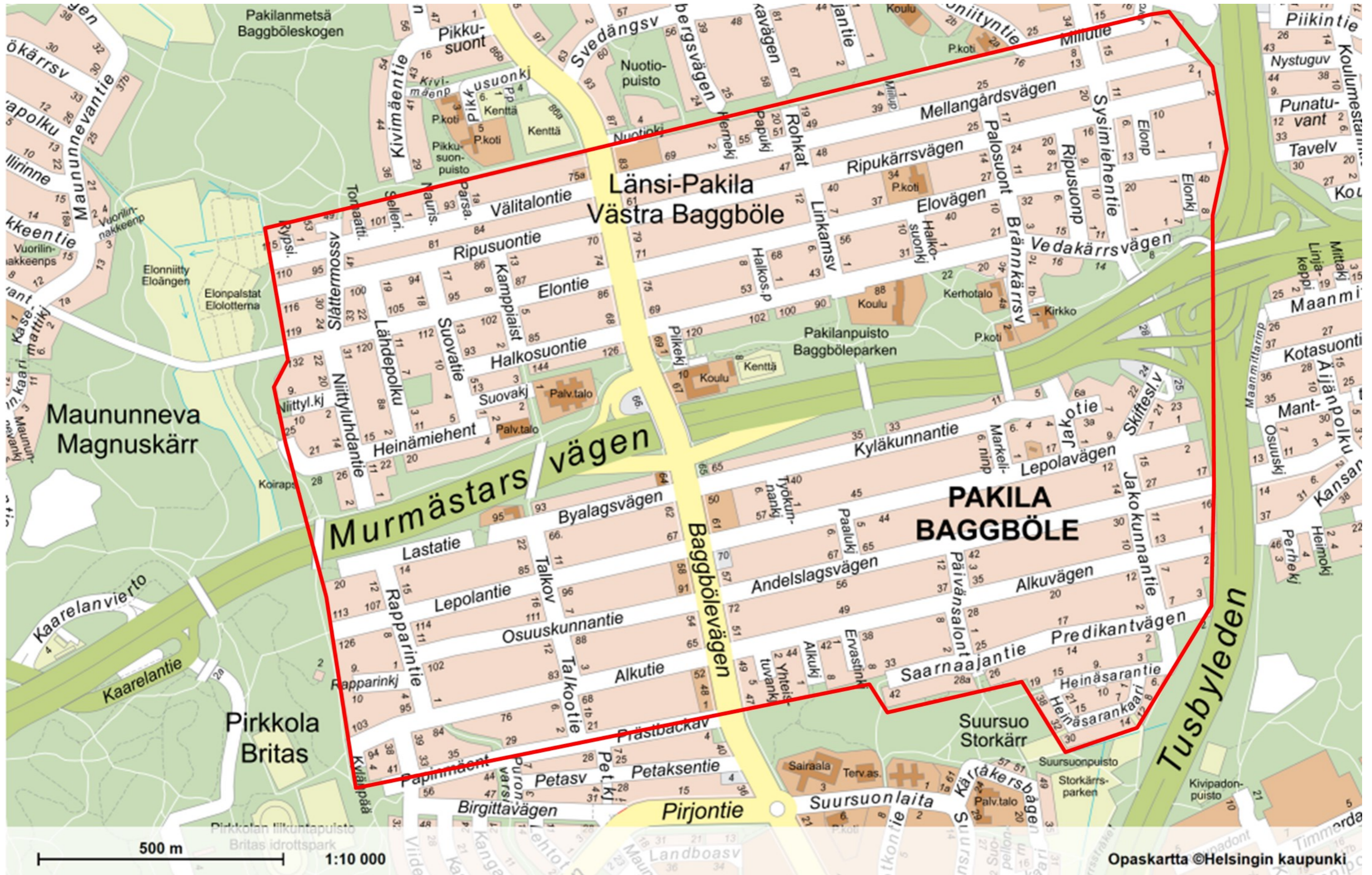
HELSINGIN KAUPUNKI
LÄNSI-PAKILAN YMPÄRISTÖHISTORIASELVITYS

Historiallinen tausta 18.6.2021

Kannen kuva Ilmakuva Halkosuontieltä 1960-luvulla. Kuva Pakila-seura

Sisällysluettelo

Osa I	HISTORIALLINEN TAUSTA		Osa 2	NYKYTILA	
	Johdanto	5			
1.	Selvitystyö		3.	Nykytilanne, ominaispiirteet ja arvot	55
1.1	Selvitysalue	6	3.1	Länsi-Pakila tänään	56
1.2	Selvityksen tarkoitus ja sisältö	6	3.1.1	Kaupunkirakenne	57
1.3	Selvitystyö ja raportointi	6	3.1.2	Katuverkosto	57
1.4	Aiemmat inventoinnit, selvitykset ja suojelupäätökset	7	3.1.3	Rakeisuus	58
1.5	Käytetyt keskeiset lähteet		3.1.4	topografia	59
2.	Historiallinen tausta	8	3.1.5	Maisemarakenne	60
	Aikajana Baggbölen keskiaikaisesta kylästä 2000-luvun Pakilaan	9	3.1.6	Viheralueet ja viherverkosto	61
2.1	Baggbölen kylä keskiajalta 1900-luvulle	10	3.2	Rakennukset ja pihat eri aikakausilta	64
2.1.1	Isojako Baggbölessä	10	3.2.1	1900-luvun alun asuinrakennukset	64
2.1.2	Maanmittaustoimituksia 1700-luvun lopulla ja 1800-luvulla	11	3.2.2	1900-luvun alun julkiset rakennukset ja myymälärakennukset	66
2.1.3	Isojaon täydennys Pakilassa 1901-1902	14	3.2.3	Länsi-Pakilan funkkisrakennukset	67
2.2	Ensimmäisen maailmasodan aikaiset linnoitustyöt	14	3.2.4	Jälleenrakennuskausi 1940-1959	68
2.3	Osuuskunnat Pakinkylän huvilayhdyskunnan palstoittajina	16	3.2.5	1950-luvun liike- ja julkiset rakennukset	72
2.4	Taajaväkinen yhdyskunta 1908	18	3.2.6	1960– ja 1970-luvun pientalot	73
2.5	Rakentaminen 1900-luvun alkuvuosikymmenillä	19	3.2.7	1960– ja 1980-luvun liike– ja julkinen rakentaminen	80
2.5.1	Huvilayhdyskunnan asuinrakennukset	19	3.2.8	1980– ja 1990-luvun pientalot	81
2.5.2	Kylän kaupallinen keskusta	21	3.2.9	2000- luvun pientalot	82
2.5.3	Pakilan työväentalo	23	3.3	Ikärakenteeltaan kerroksellinen ja sekoittunut alue	83
2.5.4	Teosofisen seuran päämaja	24	3.4	Länsi-Pakilan kadut	88
2.5.5	Kauppapuutarhat	25	3.4.1	Kaupunkimaiset katuymäristöt	88
2.5.6	Länsi-Pakila 1930-luvulla	27	3.4.2	Pitkät, suorat ja leveät pääkadut	89
2.5.7	Pakinkylän rakennussuunnitelma 1936	28	3.4.3	Pitkät, suorat ja kapeat kadut	91
2.6	Rakentaminen sotien jälkeisillä vuosikymmenillä	29	3.4.4	Kaupunkikuvallisesti merkittävät katuymäristöt	93
2.6.1	Rakennusjärjestys 1945	29	4.	Vaalittavat ominaispiirteet yhteenveto	95
2.6.2	Alueliitos 1946	31		Lähteet	97
2.6.3	Jälleenrakennuskauden asutustoiminta	32			
2.6.4	Jälleenrakennuskauden tyyppitalot	33			
2.6.5	Elisabeth Kochin suunnittelemat pihat	34			
2.6.6	Koulujen rakentaminen	36			
2.6.7	Pakilan kirkko ja Hyvän Paimenen kirkko	37			
2.6.8	Pakilan partiomaja	38			
2.6.9	Vanha kyläkeskustan ja sotien jälkeinen liikerakentaminen	39			
2.7	Ensimmäiset asemakaavat	41			
2.7.1	Keski- Pakilan asemakaava 1955	41			
2.7.2	Länsi- Pakilan asemakaava 1960	42			
2.8	Kaavamuutokset 1960-1980-luvuilla	44			
2.9	Täydennysrakentaminen 1960– ja 1980 luvuilla	45			
2.9.1	1960– ja 1970-lukujen erillispientalot	45			
2.9.2	1960– ja 1970-lukujen rivitalot	47			
2.10	1960-luvun puutarhasuunnittelu	48			
2.11	Vuoden 1996 suojelukaava ja myöhemmät kaavamuutokset	49			
2.12	Kaupunkirakenteen kehitys kartta- ja ilmakuvina	51			

JOHDANTO

Tehtävänä on ollut laatia Helsingin Länsi-Pakilan alueelle ympäristöhistoriaselvitys. Selvitys on laadittu taustaselvityksenä Länsi-Pakilan täydennysrakentamisen suunnitteluperiaatteita varten.

Työ sisältää Länsi-Pakilan alueen historiaselvityksen sekä ominaispiirteitä koskevan alueinventoinnin. Selvitys jakautuu kahteen osaan, jossa ensimmäisessä tarkastellaan alueen rakentumisen historiaa aina keskiajalta tähän päivään saakka. Toisessa osassa tarkastellaan ja analysoidaan alueen vaalittavia ominaispiirteitä. Raportin loppuun on yhteenvetona koottu vaalittavat ominaispiirteet sekä kulttuuriympäristön arvojen vaalimisen kannalta esiin nousevat tarkemmat selvitystarpeet.

Selvitysalue käsittää idässä Tuusulantiehen ja lännessä keskuspuistoon rajautuvan Länsi-Pakilan pientaloalueen. Etelässä alue rajautuu Papinmäentiehen ja Suursuon puistoalueeseen. Papintie muodostaa pohjoista rajaa valtakunnallisesti merkittävään Pirkkolan pientaloalueen kulttuuriympäristöön. Pohjoisessa alue rajautuu kapeaan puistokäytävään, jonka pohjoispuolella on Paloheinän pientaloalue. Pakilantien varren tontit on rajattu selvitysalueen ulkopuolelle, koska alueelle on jo vuonna 2014 hyväksytty maankäytön suunnittelupetiaatteet.

Työn tilaajana on Helsingin kaupunki ja yhteyshenkilönä on toiminut arkkitehti Ann Charlotte Roberts /Kaupunkiympäristö, asemakaavoitus. Työn seurantaryhmään ovat lisäksi kuuluneet arkkitehti Sakari Mentu/ Kaupunkiympäristö, asemakaavoitus, sekä maisema-arkkitehti Milja Halmkrona / Kaupunkiympäristö, asemakaavoitus.

Selvityksen laatijoina ovat olleet Arkkitehtitoimisto Kristian Karlsson, Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy sekä Masu Planning Oy. Työn vastuuhenkilönä ja projektipäällikkönä on toiminut arkkitehti Kristina Karlsson, lisäksi työryhmään ovat kuuluneet arkkitehti Mona Schalin ja maisema-arkkitehti Elina Kataja.

Työ on laadittu kevään 2021 aikana.

1. SELVITYSTYÖ

1.1 Selvitysalue

Alue käsittää idässä Tuusulantiehen ja lännessä keskuspuistoon rajautuvan Länsi-Pakilan pientaloalueen. Etelässä alue rajautuu Papinmäentiehen ja Suursuon puistoalueeseen. Papintien kohdalla alue rajautuu valtakunnallisesti merkittävään Pirkkolan pientaloalueen kulttuuriympäristöön. Pohjoisessa alue rajautuu kapeaan puistokäytävään, jonka pohjoispuolella on Paloheinän pientaloalue. Pakilantien varren tontit on rajattu selvitysalueen ulkopuolelle, koska alueelle on jo vuonna 2014 hyväksytty maankäytön suunnitteluperiaatteet.

Selvitys alue on kooltaan noin 230 hehtaaria. Aukkaita suunnittelualueella on noin 7 000. Rakennuskannasta yli 80% on pientaloja. Asutuskannasta suurin osa on rakennettu vuosina 1970-79.

1.2 Selvityksen tarkoitus ja sisältö

Ympäristöhistoriaselvitys on laadittu taustaselvityksenä Länsi-Pakilan täydennysrakentamisen suunnitteluperiaatteita varten.

Alueelle ei aiemmin ole laadittu kattavaa kulttuuriympäristöselvitystä. Edellinen vuoden 1992 yleiskaavaa varten laadittu selvitys koski lähinnä Helsingin kaupungin rakennuttamia jälleenrakennuskauden aluekonaisuuksia.

Työ sisältää Länsi-Pakilan alueen historiaselvityksen sekä ominaispiirteitä koskevan alueinventoinnin. Selvitys jakautuu kahteen osaan, jossa ensimmäisessä tarkastellaan alueen historiaa ja rakentumista aina keskiajalta tähän päivään saakka. Toisessa osassa tarkastellaan ja analysoidaan alueen vaalittavia ominaispiirteitä. Raportin loppuun on yhteenvedona koottu vaalittavat ominaispiirteet sekä kulttuuriympäristön arvojen vaalimisen kannalta esiin nousseet tarkemmat selvitystarpeet.

Työ ei sisällä kattavaa yksittäisten rakennusten suojeluarvoja kartoittavaa inventointia. Alueen kulttuuriympäristön arvojen turvaamiseksi suositellaan selvitystä täydennettäväksi inventoinnilla, jonka pohjalta on mahdollista osoittaa tarpeelliset yksittäisiä rakennuksia koskevat suojelumerkinnot.

1.3 Selvitystyö ja raportointi

Selvitystyö on laadittu kevään 2021 aikana. Työhön on koottu saatavilla oleva lähtöaineisto. Työn aikana on tehty useita maastokäyntejä joilla alueen ominaispiirteitä on analysoitu ja rakennuskantaa sekä viherympäristöä on valokuvattu. Maastokäynneillä on havainnot tehty kädeltä käsin.

1.4 Aiemmat inventoinnit, selvitykset ja suojelupäätökset

Alueelle ei ole aiemmin laadittu kattavaa kulttuuriympäristöselvitystä. Alueen yhtenäisiä rintamamiestaloja on kuvailtu vuonna 2003 julkaistussa, Helsingin jälleerakennuskauden pientaloalueita käsittelevässä selvityksessä.

Voimassa olevassa asemakaavassa suojeltuja rakennuksia ja alueellista suojelua on ositettu osalle Halkosuontien, Suovakujan, Heinämiehen-tien, Niittyluhdantien, Kyläkunnantien, Lepolantien ja Saarnaajantien varren tonteista.

Alue sijoittuu valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön viereen. Suunnitteluperiaatteiden aluerajaus sivuaa Pirkkolan omakotialuetta ja rintamamiestaloja.

Alueella on muinaismuistolailla suojeltuja ensimmäisen maailmansodan aikaisia linnoituslaitteita.

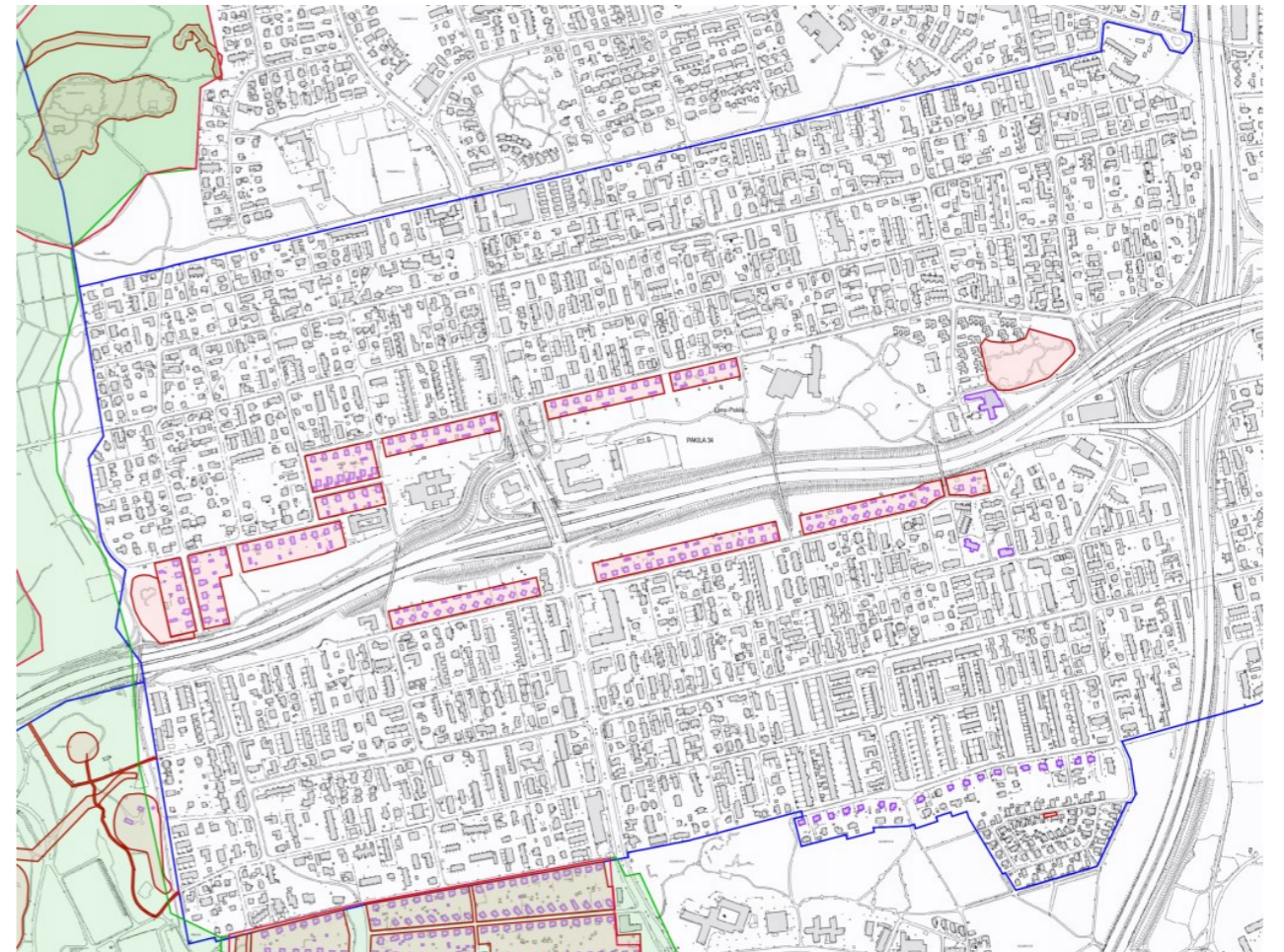
1.5 Käytetyt keskeiset lähteet

Keskeisiä lähteitä ovat olleet aluetta koskevat aiemmat selvitykset ja historiikit, mm Kaarlo Penttisen toimittama Pakilan seudun historia vuodelta 1985, Pakila-seuran julkaisut, Kristina Kujalan kirjoittama Pakila- asuinalue teiden risteyksessä, Maria Laakson kokoama Piholla ja ploteilla- lapsuusmuistoja Pakilasta 1930-1950-luvuilta (2003) sekä Yrjö Harvian laatima Helsingin esikaupunkiliitos, päämietintö vuodelta 1936. Tärkeän lähtöaineiston on lisäksi muodostanut Pakila- seuran näyttelyä varten 2019 ja aiemmin kokoamat historialliset valokuvat. Arvokasta lisätietoa ovat antaneet Pakila-seurassa aktiivisesti toimiva Mervi Mattila sekä Pakilan Kiinteistönomistajien yhdistyksen puheenjohtaja Matti Enroth. Työssä on käyttöön saatu lisäksi mm. Pakila-Seurassa aktiivina toimineen Tapio Suomen kiertoajelua varten 2002 laatima kirjoitus.

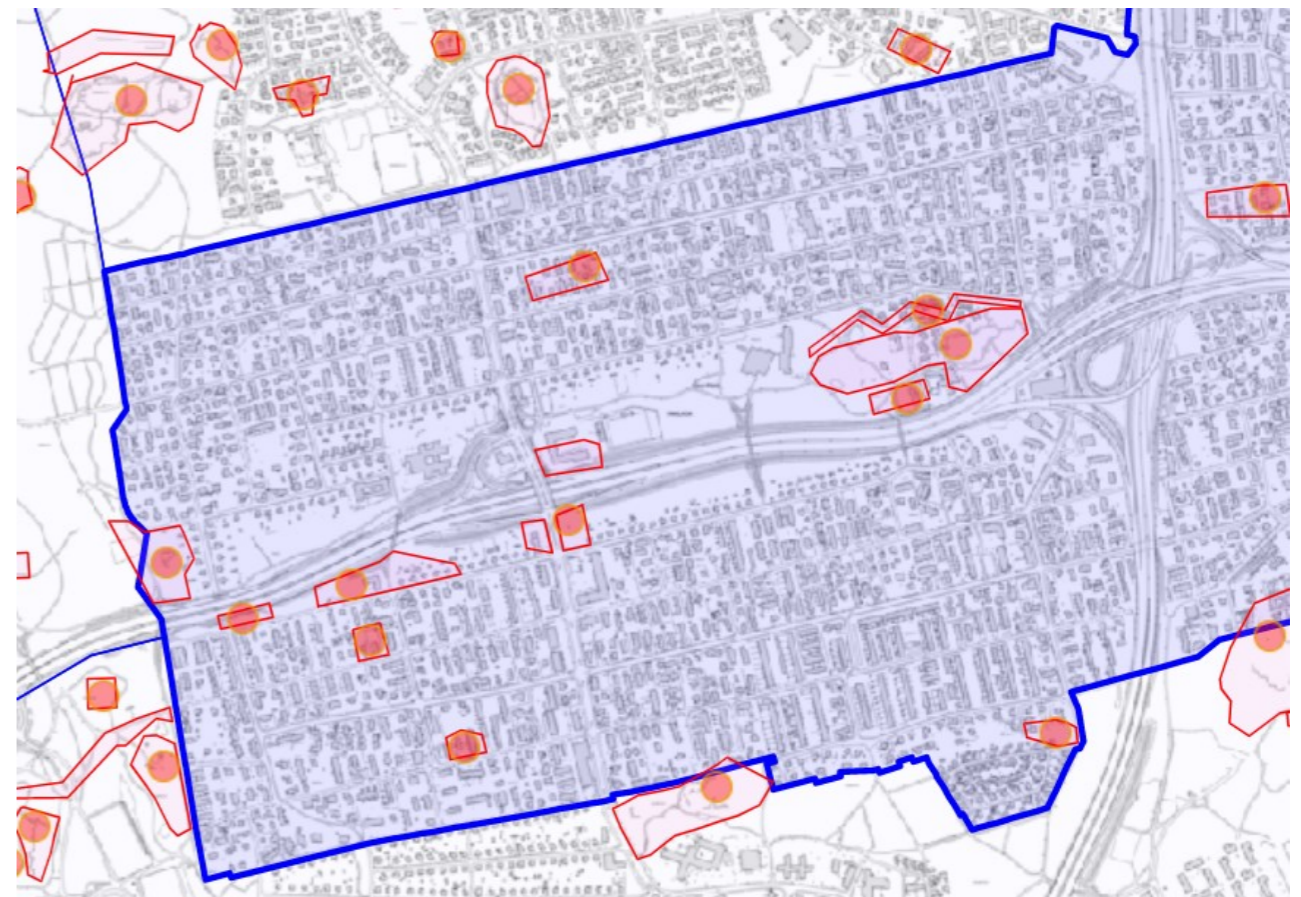
Alueen rakentumisen historiaa on analysoitu tutkimalla aluetta koskevia historiallisia karttoja, lohkomisasiakirjoja, palstoitus suunnitelmia, asemakaavoja sekä historiallista ilmakuva-aineistoa.

Jälleerakennuskauden tyyppitalojen ja pihojen suunnittelua ja rakentamista on selvitetty Anne Horon, Maria Kariston ja Riitta Salastien laatimassa selvityksessä; Korsutieltä Näätäkujalle, Helsingin jälleerakennuskauden pientaloalueet osa I ja II. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2003.

Kuva 2. Helsingin kaupungin 1950-luvulla rakennuttamat jälleerakennuskauden rakennuskokonaisuuudet tontteineen on suojeltu vuoden 1996 asemakaavassa. Saarnaajantien eteläpuolinen jälleerakennuskauden talorivistö on suojeltu vuoden 2007 asemakaavassa. Yksittäisistä rakennuksista on ainoastaan Elannon vanha liikerakennus, työväentalo sekä Pyhän paimenen kirkko suojeltu asemakaavalla. Kuvassa on esitetty asemakaavassa suojellut rakennukset ja alueet. Helsingin karttapalvelu.

Kuva 3. Alueella on runsaasti ensimmäisen maailmansodan aikaisia, vuosina 1915-1918 rakennettuja puolustusasemia. Laajin yhtenäinen asema sijaitsee Pakilanpuistossa ja Pakilan kirkonmäellä. Alueella on maahan kaivettuja ja osaksi kallioon louhittuja juoksuhautoja, katettuja betonisia tähytysasemia ja konekivääriasemia sekä suojahuoneita. Pienempialaisia kohteita on lisäksi mm muualla Muurimestarintien eteläpuolisella puistoalueilla ja puistoon liittyvillä tonteilla sekä yksittäisinä kohteina alueen sisäosan tonteilla. Helsingin karttapalvelu

Septentrio

Geographisch Delinication öfver Deast omsiggian- de Byar wedh Helsingfors stadh, Däsom förteckningh Huem som Byerne och Gemanen Villkomma, och medh Siuadh Condition the dem Innehaffua.

Brändö är inlänt till Behagligh Lydh under fordom Lüttnant Henrich Mårthensson, sommet gammal Fiscalen Claas Erichson, nu Kapten förmodt efter Lüttnantens död, till präse efter Aarklöwingz Bestüt.

Lägerö och Sandö Kaffwa Inspectoren wälk stögstems Larsen köpt aff H. M. J. ar Cronan.

Nordö är wenne Hemman förlänt under Johan Brectz änkia till Liflydsk, och wenne Hemman präse och wderlagh mot Jibz under Inspectoren stögstems Larsen, sin fyra Ryttere Hemman.

Booby är nägre Ryttere, och förlänt Hemman.

Drumsö Tali, Minkenaäs, Lillhäpplai, Merlas och Helsingfors Ladugårdh, under Lüt. Siardt Skigtz änkia. Efter Aarklöwingz bestüt.

Sümtäkt är gammalt präse Hemman, iblandh Stadens ägor, under Lüt. Steen Jfwersons Erfwinger, och Pankat till Henrich Fredrichson.

Härtenaäs är gammalt präse, Bälzwyk, är gammalt präse under Lüt. Hans Bengt-sonns Erfwinger.

2. HISTORIALLINEN TAUSTA

Kuva 4. Helsinki 1640
Helsinki - Helsingfors 1640 (histdoc.net)

Efter original i svenska riksarkivet.

Aikajana Baggbölen keskiaikaisesta kylästä 2000-luvun Pakilaan

Yleiset tapahtumat		Baggbölen kylä – Pakinkylä – Pakila		Yleiset tapahtumat		Baggbölen kylä – Pakinkylä – Pakila	
		1417	Baggbölen kylän ensimmäinen maininta	Helsingin kaupunginvaltuusto; valiokunnan mietintö koskien esikaupunkeja ja huvilayhdyskuntia	1912		
Päätös maakirjojen laatimisesta	1524						
Maakirjojen laatiminen alkaa Suomessa	1539						
		1540	Kylässä viisi talonpoikaa / taloa / tilaa Maankäyttö: Sarkajako ja yhteismetsä	1. maailmansota	1914-1918	1915-1918	Puolustusasemien rakentaminen Linnoitustyöt toivat alueelle uusia asukkaita
		n.1750	Kylässä 4 taloa, 6 perhettä	Osittamisrajoitukset poistetaan lohkomalla ja halkomalla muodostettujen tilojen osalta	1916	1916	Asemakaavan laatimista ehdotetaan
Isojakoa koskeva asetus	1757	1757	Kylässä 3 perintötilaa, 1 ratsutila	Helsingin kaupunginvaltuusto; komitean mietintö maan hankinnasta	1917		
		1769/1773-1776	Baggbölen kylän isojako	Uudet kunnallislait	1917		
			2 tilaa jaetaan kahtia = kylässä 6 tilaa	Suomen itsenäisyyden julistus	1917	1917	Helsingin maalaiskunnan valtuusto: Yleinen ohjesääntö Pakinkylän huvilayhteiskuntaa varten
Isojakoa koskeva uusi asetus	1775			Suomen ensimmäinen yleinen asunto-kongressi	1917		
		1785	Landtmätarsin jako kahtia	Kansalaissota	1918	1918	Helsingin kaupunginvaltuuston päätös Pakinkylän rakennuskaavan laatimisesta
Venäjän vallan aika	1809	-1831	Uusia tiloja lohkomalla			1920	Pakinkylässä 1200 asukasta
				Lama		1924	Linja-autoyhteys Helsinkiin
Teollistuminen Helsingin seudulla	1860-						
Esikaupungistuminen alkaa							
Säätyvaltiopäivät	1863					1930	Kiinteistö- ja asuntolaskenta; Pakinkylässä 321 rakennettavaa kiinteistöä; 1432 asukasta
Kunnallisasetus	1865	1886	Oulunkylän junapysäkki				Rakennuskielto
		1892	Tuomarinkylän kartanon höyrysaha ja puusepäntehtas	Asemakaavalaki	1932		
Maanosittamisasetus	1895			Helsingin esikaupunkiliitos-selvitys	1936	1936	Pakinkylän taajaväkinen yhdyskunnan rakennussuunnitelma vahvistetaan
		1900	Baggbölen kylässä n. 100 asukasta	Talvisota	1939		
Helsingissä n. 80 000 asukasta		1901-1902	Isojaon täydennys Kylässä 7 tilaa Pakinkylään alkaa syntyä huvilayhdyskunta	Jatkosota	1941-1944		
			Maayhtiöt ja osuuskunnat alkavat palstoittaa osittamaan tiloja	Maanhankintalaki; esikaupunkialueet tiivistyvät; uusia rintamamiestaloalueita	1945		Jälleenrakennuskauden tyyppitalot
Huvilayhdyskuntien synty		1904	Osuuskunta Alku, 91 palstatilaa	Helsingin alueliitos	1946	1945	Rakennusjärjestys
Esikaupungistumisen uusi aalto		1905	Mellangårdin palstoitus, 64 palstatila			1946	Pakinkylä liitetään Helsinkiin Pakilan nimi viralliseksi Pakilassa 3383 asukasta
		1905	Oulunkylään perustetaan työväenyhdistys Salama Pakinkylässä 340 asukasta			1955	Keski- Pakilan asemakaava
Suurlakko						1960	Länsi- Pakilan asemakaava
Eduskuntaudistus	1906	1907	Osuuskunta Lepola, 88 palstatilaa	Tuusulantien moottoritieosuus valmistuu		1967	
		1908	Pakinkylän taajaväkinen yhdyskunta; Terveystieteiden järjestys Teosofisen seuran siirtokunta n. 1908-1924	Muurimestarintie moottoriliikennetieksi		1960-alk.	Asemakaavamutoksia
		1909	Osuuskunta Elo, 150 palstatilaa			1970-1979	Suurin osa selvitysalueen nykyisestä rakennuskannasta rakennetaan
		1911	Kaikki palstat myyty, Pakinkylän osuuskunnat lakkautetaan			1996	Asemakaavan muutos; suojelumääräykset
		1911	Helsingin kaupunki ostaa maata Pakinkylän ympäristöstä			2014	Pakilantien varren maankäytön suunnitteluperiaatteet
						2021	Selvitysalue noin 230 hehtaaria; n 7000 asukasta; yli 80% pientaloja

2.1 Baggbölen kylä keskiajalta 1900-luvulle

Pakila on yksi Helsingin alueen vanhimmista kylistä, alkuperäiseltä nimeeltään Baggböle. Kylän nimi esiintyy historiallisissa lähteissä ensimmäisen kerran vuonna 1417. Nimi pohjautuu talonnimeen, joka sisältää lisänimen Bagge. Kylässä oli vuonna 1540 viisi talonpoikaa (Lasse Andersson, Henrick Nilsson, Thomas Larsson, Erick Andersson, Michel Pärsson), jotka maksoivat yhteensä 4 1/4 täysveroa. (Suhonen, Heino 2010)

Baggbölen kylässä oli 1700-luvun puolivälissä neljä taloa, joissa asui kuusi perhettä. Kylän viljelysmaat oli jaettu sarkajaolla, mutta yhteisiäkin alueita löytyi, lähinnä metsämaita. Osa tiluksista näytti olleen jo tuolloin asukkaiden omistamia verotiloja. Kylän neljä taloa, Erikaksen verotila (käytetty myös Claspas-nimeä) Rno 1, Murmästarsin verotila RNo 2, Lantmätarsin ratsutila RN:o 3 ja Prästbackan verotila Rno 4 sijaitsivat kaikki hyvin lähellä toisiaan nykyisen Kehä I vieressä Itä-Pakilan kohdalla. Erikas on edelleen samalla paikalla ja tunnetaan nimellä Pakintalo. (Kujala 2010)

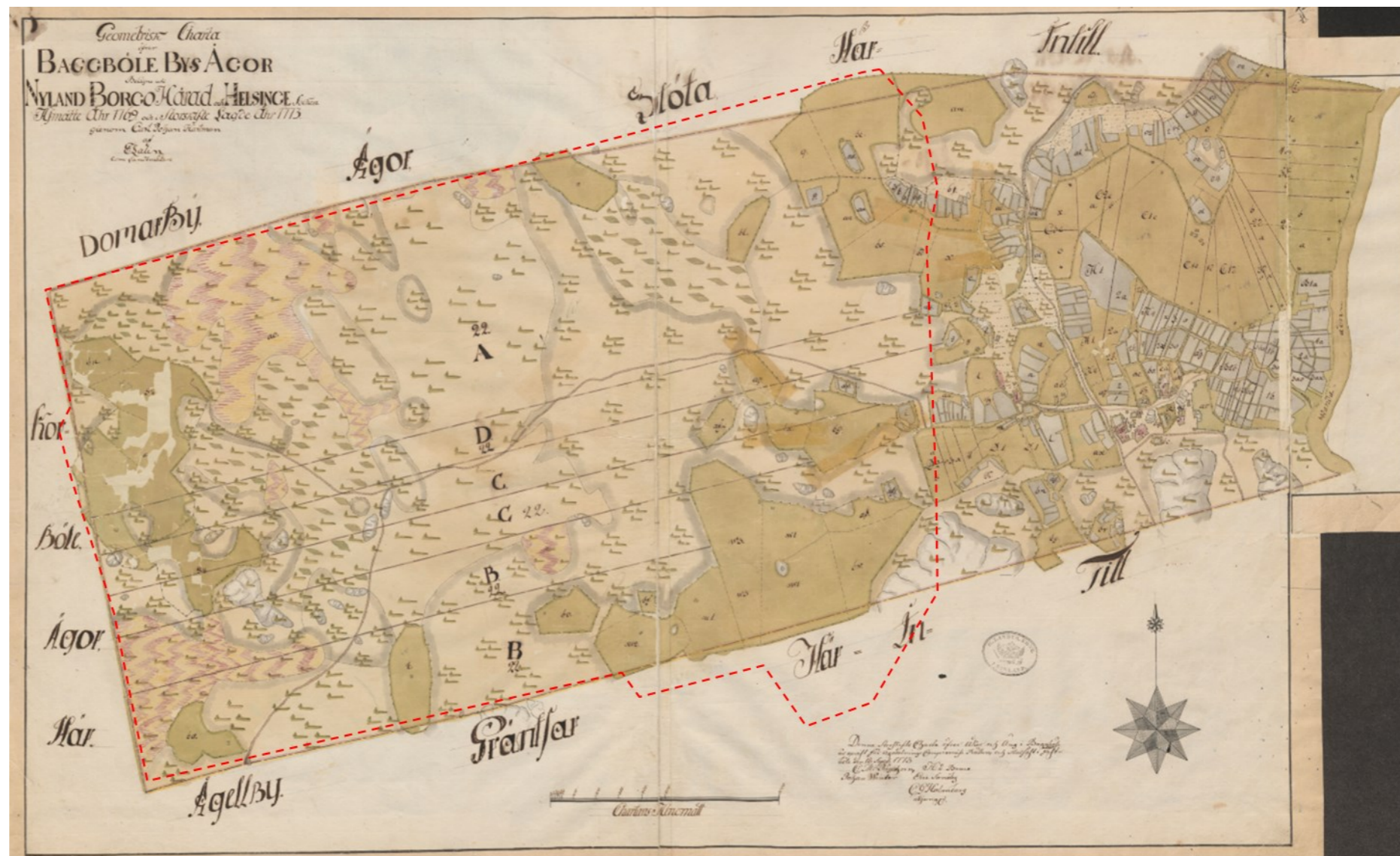
2.1.1 Isojako Baggbölessä

Isojaosta säädettiin asetus vuonna 1757. Tarkoituksena oli yhtenäistää sarkajaon jakamat viljellyt palstat suuremmiksi yksiköiksi, jakaa kylän metsämaat talojen kesken ja määrätä rajat kylän tiluksien ympärille. Pakinkylän isojakokartta laadittiin vuonna 1769 ja jako toimitettiin vuosien vuosina 1773–1776 aikana.

Kylä rajautui idässä Vantaanjokeen, pohjoisessa Domarbyn (Tuomarinkylän) kartanon tiluksiin, lännessä Kårbölen (Kaarelan) kylän tiluksiin ja etelässä Äggelbyn (Oulunkylän) tiluksiin. Kylän poikki pohjois-etelä-suunnassa kulki kartan mukaan tie, joka sijaitsi suunnilleen nykyisen Yhdyskunnantien kohdalla. Tie yhdisti Baggbölen kylän etelään Oulunkylään ja pohjoiseen Tuomarinkylään. Myös itä-länsisuunnassa kulki tie, joka paikoitellen lienee kulkenut nykyisen Muurimestarintien paikkeilla. Tätä tietä käytettiin tilustienä mutta jonkin verran myös ulospääsytiellä kylän länsipäässä. Tilojen talouskeskuksista kolme sijaitsi pohjois-eteläsuunnassa kulkevan tien itäpuolella ja yksi sen länsipuolella. Viljelykset sijaitsivat pääasiassa tien ja Vantaanjoen välisellä alueella, mutta jonkin verran niitä oli myöskin tielinjan länsipuolella.

Isojaon yhteydessä suoritettiin Prestbackan ja Murmästarsin perintötilojen halkomiset, sillä kummallakin tilalla oli aiemmin asunut kaksi perhettä. Prestbackan talo jaettiin kahtia Prestbackan RN:o 4:1 ja Björkbackan RN:o 4:2 tiloiksi. Murmästarsin talo jakautui tiloiksi RN:o 2:1 ja RN:o 2:2.

Isojaon ja halkomisen tuloksena kylässä oli kuusi tilaa, joilla kaikilla oli tiluksia Vantaanjoen varrella ja sen läheisyydessä sijaitsevilla peltoalueilla. Kaikkien tilojen rajoittuminen Vantaanjokeen oli tärkeää, koska joella oli tuolloin huomattava merkitys kulkuväylänä ja kalastuksessa. Pelto- ja niittytilukset oli jaettu tiloille sopiviin palstoihin. Metsämailla sen sijaan oli tilojen väliset rajat sijoitettu kulkemaan melko yhden-

suuntaiseksi länsi- itäsuunnassa. Tämä antoi myöhemmin oman leimansa kylän taajemalle asuttamiselle.

Vielä 1800-luvulla Pakila oli täysin ruotsinkielinen ja kylässä oli muutamia kymmeniä asukkaita. (Pakilan seudun historia 1985. s 38-46)

Kuvat 4 ja 5. Kylän maat jaettiin 1769-1776 tapahtuneessa Isojaossa kylän neljän talon kesken. Kylän talot sijaitsivat nykyisen Itä-Pakilan puolella pohjoiseen Tuomarinkylään jatkuneen tien varressa. Nykyinen Länsi-Pakilan alue oli laajalti kylän metsäistä ulkoaluetta. Alueen itäosassa oli kylän laajempiin aukeisiin liittyviä niittyalueita. Oikealla suurennos kyläkeskustan alueelta, jolla sijaitsivat Murmästarsi (3), Clasasin (4) ja Prästbackan (2) tontit. Landmätars (1) sijaitsi lännempänä hieman erillään muusta kylästä. Kuvat: Isojakokartta Baggbölen kylän maista 1773. Kansallisarkisto

2.1.2 Maanmittaustoimituksia 1700-luvun lopulla ja 1800-luvulla

Vuonna 1785 jaettiin Landmätarsin ratsutila kahteen osaan (RN:ot 3:1 ja 3:2), joista jälkimmäinen lohkottiin edelleen puoliksi vuonna 1831. Tuolloin muodostuivat tilat Nystuga RN:o 3:3 ja Mellangård RN:o 3:4. Nämä olivat kylän päätilat ja säilyivät sellaisina 1900-luvun alkuun saakka.

Kuvat 6. Landmätarsin kruunuratsutilan kartta vuodelta 1815. Karttaan liittyy selostus jossa kerrotaan että Södergård (A) oli rusthollari Anders Weurlanderin omistuksessa ja Norrgård (B) rusthollari Gustaf Fredrichin omistuksessa. (Karttalähde: Kansallisarkisto.)

Kuva 7. Kartan suurenoksessa näkyy Södergårdin (A) ja Norrgårdin (B) talojen sijoittuminen.

Helsingin seudulla ja myös Pakinkylässä jatkui elämä maanviljelyspainotteisena aina 1800-luvun lopulle saakka. Pakinkylän alueella ei aiemmin ollut paljoa karjaa mutta vuosisadan lopulla suurella osalla taloista oli sikoja, kanoja, lehmiä ja hevosia. Matkat kaupunkiin tehtiin yleensä hevoskyydillä.

Kaupungissa teollistuminen oli nopeaa vuosisadan vaihteessa, mutta pitäjän puolella teollisuuslaitokset rajoittuivat muutamaa tiilitehtaaseen, kalkinpolttimeen, höyrysahaan ja myllyyn. Maalaiskunnan suurimmaksi teollisuuslaitokseksi kehittyi 1800-luvun lopulla Koskelan kylään perustettu Arabian posliinitehdas.

Pakinkylän kehitykseen vaikutti alkuun Tuomarinkylän kartanon vuonna 1892 perustama höyrysaha ja puusepänverstas. Sahan toimintaa vaikeutti kuitenkin pula puusta.

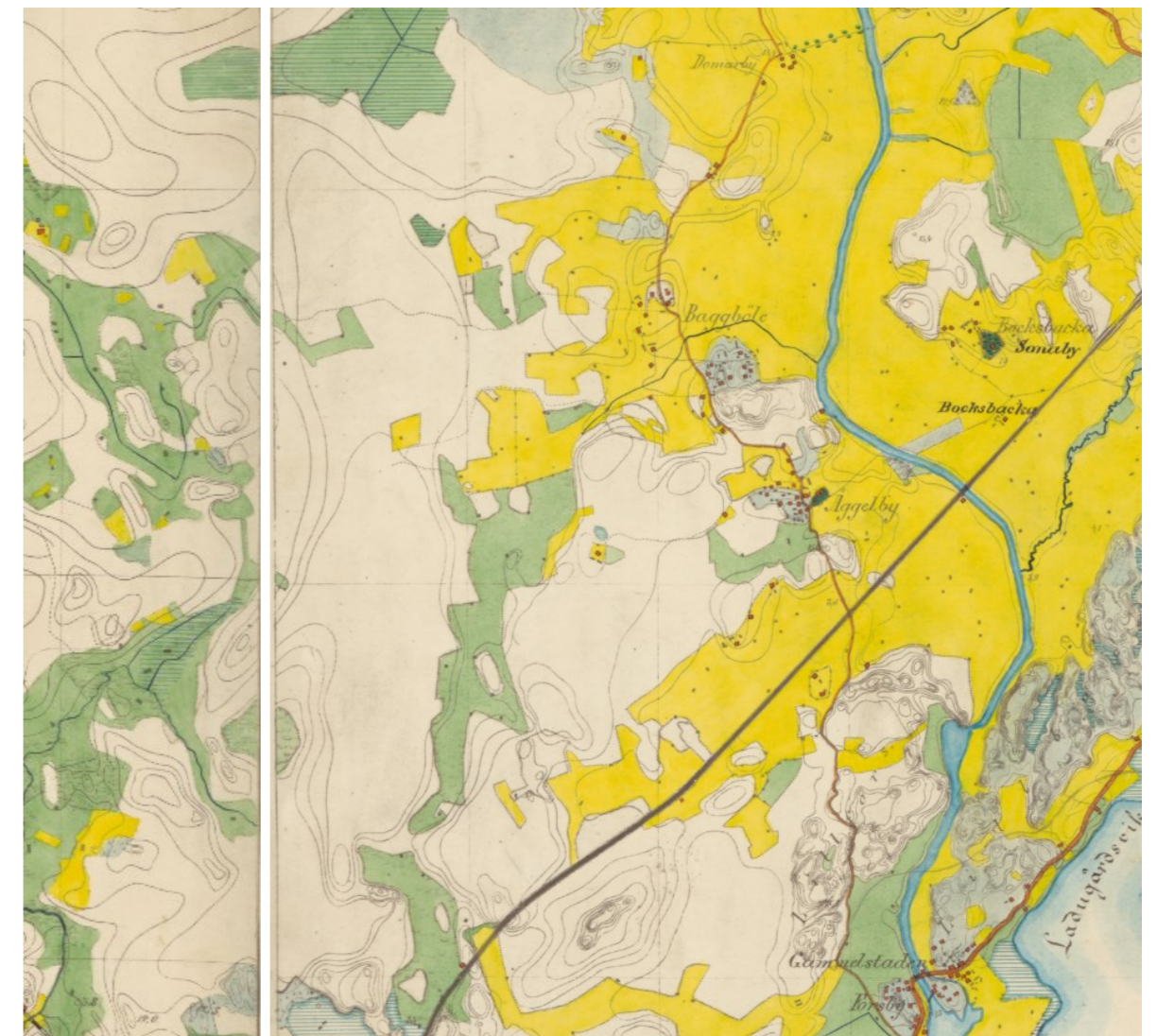
Läpikulku Pakinkylän halki vievää tietä pitkin kohti Helsinkiä vilkastui koko ajan. Matka oli kuitenkin pitkä ja vasta kun Oulunkylään avattiin paikallisjunayhteys vuonna 1886, mahdollistui työssäkäynti Pakinkylästä Helsingin keskustaan.

Pakinkylän asutus oli 1900-luvun vaihteeseen tultaessa hitaasti noussut noin sataan henkeen. Parinkymmenen seuraavan vuoden aikana määrä kymmenkertaistui.

(Pakilan seudun historia 1985. s 38-46, Kujala 2010)

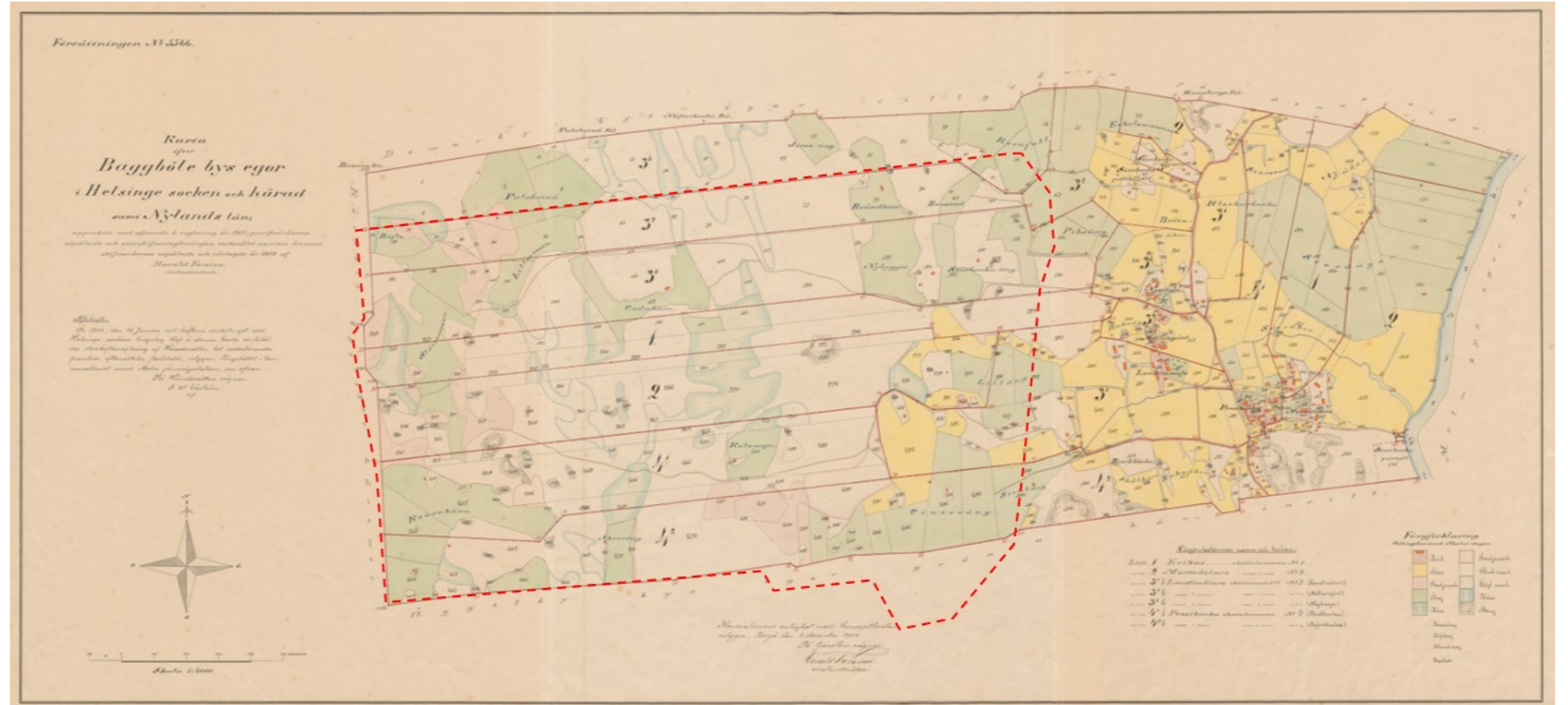
Kuva 8. Vuoden 1843 pitäjänkartasta (2043 04 1a) ilmenee selkeästi kylien ja tilojen rajat sekä eri tilojen tontit. Nykyisen Länsi-Pakilan alueelle on Murmästarsin tilalle(2) merkitty tontti. Muutoin alue on rakentamaton. Kylä rajautuu idässä Vantaanjokeen, jonka toisella puolella on Malmin kylä. Pohjoispuolella on Tuomarinkylä ja Tuomarinkylän kartano. (Karttalähde: Kansallisarkisto.)

Kuva 9. Ote Senaatin kartastosta 1870-luku. Kansallisarkisto

2.1.3 Isojaon täydennys Pakilassa 1901-1902

Isojako jäi joiltakin kohdin keskeneräiseksi. Osa tiluksista jäi jakamatta ja talojen väliltä puuttui myös rajoja. Isojaon täydennystoimitus suoritettiin Pakilassa vuosina 1901-1902. Kaikki kylän tilukset mitattiin uudelleen ja niistä laadittiin kartta. Myös epäselvät piirirajat käytiin, tilukset jyvitetiin ja jaettiin osakkaiden kesken. Isojaon täydennyksen jälkeen oli kylässä seitsemän tilaa; Erikas, Murmästars, Lantmästars, Mellangård, Nystuga, Prestbacka ja Björkbacka. Jaossa saivat kaikki tilat selvät rajansa, joista vielä suuri osa hahmottuu edelleen nykyisessä kaupunkirakenteessa. Asutuksen painopiste jäi jaon jälkeenkkin nykyisen Itä-Pakilan puolelle Oulunkylästä Tuomarinkylään johtavan tien varrelle sen molemmille puolille. Vanhaa kyläasutusta ympäröivät idässä Vantaanjoelle ja pohjoisessa Tuomarinkylän kartanolle jatkuneet avoimet peltoalueet (keltainen). Pelto- ja niittyalueita ulottui myös nykyisen Länsi-Pakilan itäosiin. Vieriselle isojakokartalle merkitty ainoa tontti-alue nykyisen Länsi-Pakilan alueella kuului Muurmästarsin tilalle. Muut peltojen yhteyteen merkityt yksittäiset rakennukset lienevät latoja tai muita talusrakennuksia. Myös alueen länsiosissa nykyiseen keskuspuistoon rajautuvilla alavilla alueilla oli niittyjä ja kaskimaata. Muutoin oli alue soiden jakamaa metsäaluetta.

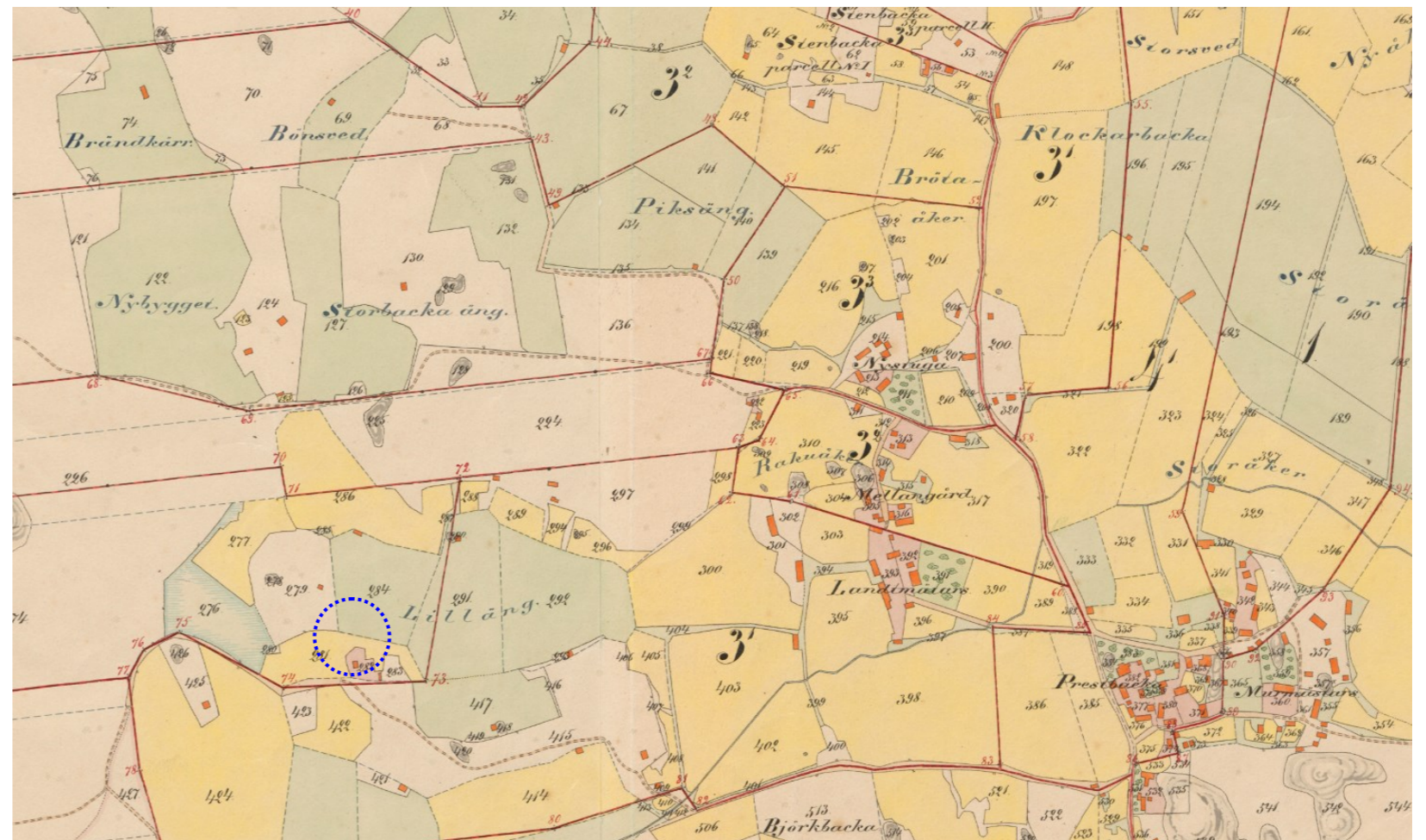

(Pakilan seudun historia 1985. s 38-46)

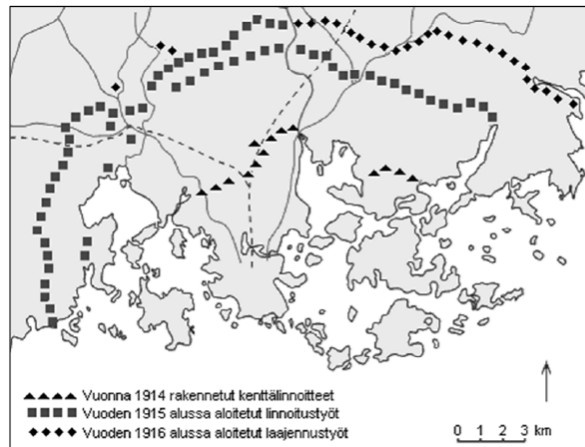
Kuva 10. Ylempi kuva; apulais-maanmittari Harald Forsiuksen laatima isojaon järjestelykartta vuodelta 1901.

Kuva 11. Alla suurennos kyläkeskustan alueelta. Alempaan kuvaan on sinisellä korostettu nykyisen Länsi-Pakilan alueelle merkitty ainoa tontti. Pellot on merkitty keltaisella, niityt vihreällä ja kaskimaat vaalean punaisella.

- 1 Erikas skattehemman No 1
- 2 Murmästars skattehemman No 2
- 3¹ Landtmätars skatterushåll No 3 (Lantmästars)
- 3² Landtmätars skatterushåll No 3 (Mellangård)
- 3³ Landtmätars skatterushåll No 3 (Nystuga)
- 4¹ Prestbacka skattehemman No 4 (Prestbacka)
- 4² Prestbacka skattehemman No 4 (Björkbacka)

2.2 Ensimmäisen maailmasodan aikaiset linnoitustyöt

Kuva 12. Ensimmäisen maailmasodan aikaiset linnoitukset Helsingissä. Museovirasto 2014.

Helsingin seutu linnoitettiin ensimmäisen maailmansodan aikana 1914 – 1918. Linnoitukset olivat osa Venäjän silloisen pääkaupungin Pietarin puolustusjärjestelyjä. Viaporin linnoitus suojasi Helsingin Kruunuvooren selällä ja Katajanokalla sijaitsevaa Venäjän Itämeren laivaston sotasatamaa. Maailmansodan aikana Viaporin linnoitusta laajennettiin siten, että se käsitti rannikopattereista koostuvan meririntaman lisäksi kolme perättäistä maarintaman puolustusvyöhykettä. Nykyisin Viaporin maarintaman linnoitteita on Helsingin, Espoon ja Vantaan alueilla.

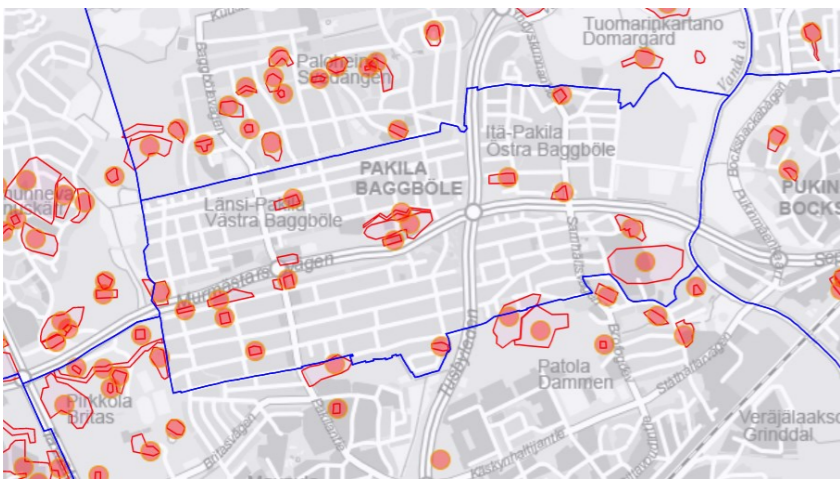
Pakilan alueen linnoituslaitteet kuuluvat toisessa vaiheessa 1915-1918 rakennettuun puolustuslinjaan, joka kulki Laajalahdesta Leppävaaran ja Mäkkylän kautta nykyisen Kannelmäen ja Pakilan kautta Tuomarinkylään ja Oulunkylään, jatkuen Vantaanjoen länsipuolella Pukinmäen ja Viikin kautta Vartiokylään. Linnoituslaitteista tehtiin tässä vaiheessa aiempaa kestävämpiä. Varustuksia rakennettiin muuratuista kivistä ja osittain betonista. Puun lisäksi käytettiin tukimateriaaleina myös terästä.

Pääkaupunkiseudun linnoitustyömailla on arvioitu olleen noin 10 000 henkilöä töissä. Pääosan työvoimasta ovat muodostaneet suomalaiset miehet ja naiset, joille on maksettu työstä palkkaa. Sotatarviketeollisuuden käynnistyttyä Suomessa täydessä mitassa, jouduttiin linnoitustöihin ottamaan väkeä pakko-otoilla palkkatöihin. Linnoitustyöt työllistivät myös pakilalaisia ja alueelle muutti töiden perässä myös uutta väkeä, josta useat jäivät linnoitustöiden päätyttyä pysyvästi alueelle.

Sisällissodan aikana vain harvoilla linnoitteilla käytiin taisteluja, tiettävästi ei Pakilassa. Sodan jälkeen maalinnoitukset menettivät merkityksensä ja ne hylättiin. Linnoitteista purettiin kaikki hyödynnettävissä olevat materiaalit kuten puurakenteet, puhelinkaapelit ja katettujen linnoituslaitteiden teräspalkkivahvistukset.

Laajin yhtenäinen säilynyt asema sijaitsee Pakilanpuistossa ja Pakilan kirkonmäellä. Pienempialaisia kohteita on lisäksi mm muualla Muurimestarintien eteläpuolisella puistoalueella ja puistoon liittyvillä tonteilla sekä yksittäisinä kohteina alueen sisäosien tonteilla.

(Lagerstedt, Laulumaa 2014)

Kuva 13. Ensimmäisen maailmasodan aikaiset linnoitukset Pakilassa. www.kyppi.fi

Kuva 14. Ensimmäisen maailmasodan aikaiset linnoitukset Pakilanpuistossa. Museovirasto 2014.

Tukikohta XVII:13 (Länsi-Pakila)

Ensimmäisen maailmansodan aikainen puolustusasema. Rakennusajankohta 1915-1918. Kohde sijaitsee Pakilanpuistossa sekä Pakilan kirkonmäellä, Palosuontien molemmin puolin. Kohteen itäosassa on maahan kaivettuja ja osaksi kallioon louhittuja hautoja. Osa haudoista on tuettu betonilla. Taisteluhaudat n. 50 metriä torjuntasuuntana pohjoinen ja itä. Itäosan taisteluasemat sijaitsevat mäen pohjoisen rinteiden reunalla ja itäpäässä. Idän suuntaan on kaksi katettua betonista tähytysasemaa (B-tyyppi), jotka ovat säilyneet ehjinä. Lisäksi on yksi kallioon louhittu rakentamaton kuoppa.

Pohjoisen suuntaan on rakennettu yksi betoninen konekivääriasema sekä kolme keskeneräistä louhittua kuoppaa. Taisteluasemissa on kolme betonista suojahuonetta. Kohteen taustalla on kallioon louhittu suurikokoinen kuoppa suojahuonetta varten.

Kohteesta johtaa kaksi yhdyshaudat etelään. Itäisen haudan päässä on neliskulmainen maahan kaivettu kuoppa. Läntisen haudan pää on jäänyt Muurimestarintien meluaidan alle. Länsiosassa on suurimmaksi osaksi täytetty. Yksi konekivääriasema. Taustalla on kallioon louhittu hevosenkengän muotoinen luola, johon johtaa kapeat betonilla tuetut yhdyshaudat. Pinta-ala 92 m². Luolan alkuperäinen sisäkatto ja ovet on poistettu ennen talvisotaa ja luola on myöhemmin uudistettu.

Koko kohteen pohjoispuolella on kulkenut piikkilankaeste. Piikkilankaesteen suojavallit olivat säilyneet lähes kokonaan kohteen edustalla 400 metrin matkalla 2010-luvulle saakka. Itäosan edessä piikkilankaeste oli kulkenut osittain hyvin lähelle asemia. Keski- ja itäosan valli on tuhoutunut lähes kokonaan vuosina 2014-2015 rakennettujen talojen takia. Vallin itä- ja länsipäässä on jäännöksiä siitä. Länsiosassa ulkoilutie kulkee piikkilankaesteen kaivannossa, mutta maavalli on vielä näkyvässä tien pohjoisreunalla.

Kohteen keskiosassa kulkee itä - länsi suunnassa yhdystie. Länsiosassa on täytetty ja sen päälle on osittain rakennettu leikkikenttä. Itäosan maahaudat ovat hyväkuntoisia. Ehjänä säilyneet betonikatkoiset B-tyypin tähytysasemat ovat harvinaisia ja hyvässä kunnossa. (www.kyppi.fi)

Kuva 15 ja 16. Tukikohdan XVII:13 säilyneitä rakenteita.

Kuvat 17-18 Tukikohdan XVII:13 säilyneitä rakenteita.

Kuvat 19. Sisäänkäynti Pakilanpuiston kallion alla sijaitsevaan luolaan.

2.3 Osuuskunnat Pakinkylän huvilayhdyskunnan palstoittajina

Helsingin ympärille syntyi 1900-luvun alussa esikaupunkiasutusta. Sitä edelsi varakkaiden kaupunkilaisten muodostama kesäasutus, kun pitäjän alueelta alettiin hankkia tai vuokrata huviloita kesänviettoa varten. Kesävieraita majoitettiin myös ympäristön mautille.

Huvilayhdyskuntia syntyi ympäri pääkaupunkiseutua mm. Pakinkylään ja Oulunkylään. Pakinkylän länsiosiin sijoittui kuitenkin vähemmän varakkaiden huvila-asutusta ja muuta kesäasutusta, alue rakentui ennemminkin työväestön omakotialueeksi.

Pääkaupungin voimakas teollistuminen ohjasi muuttoliikettä muualta Suomesta työn perässä Helsinkiin. Asuntojen tarve lisääntyi räjähdysmäisesti, eikä asemakaavoitetulla kaupunkialueella enää riittänyt tontteja edullisten asuntojen rakentamiseen. Asuntopulaa ryhdyttiin ratkaisemaan rakentamalla omakotialueita kaupungin ulkopuolelle.

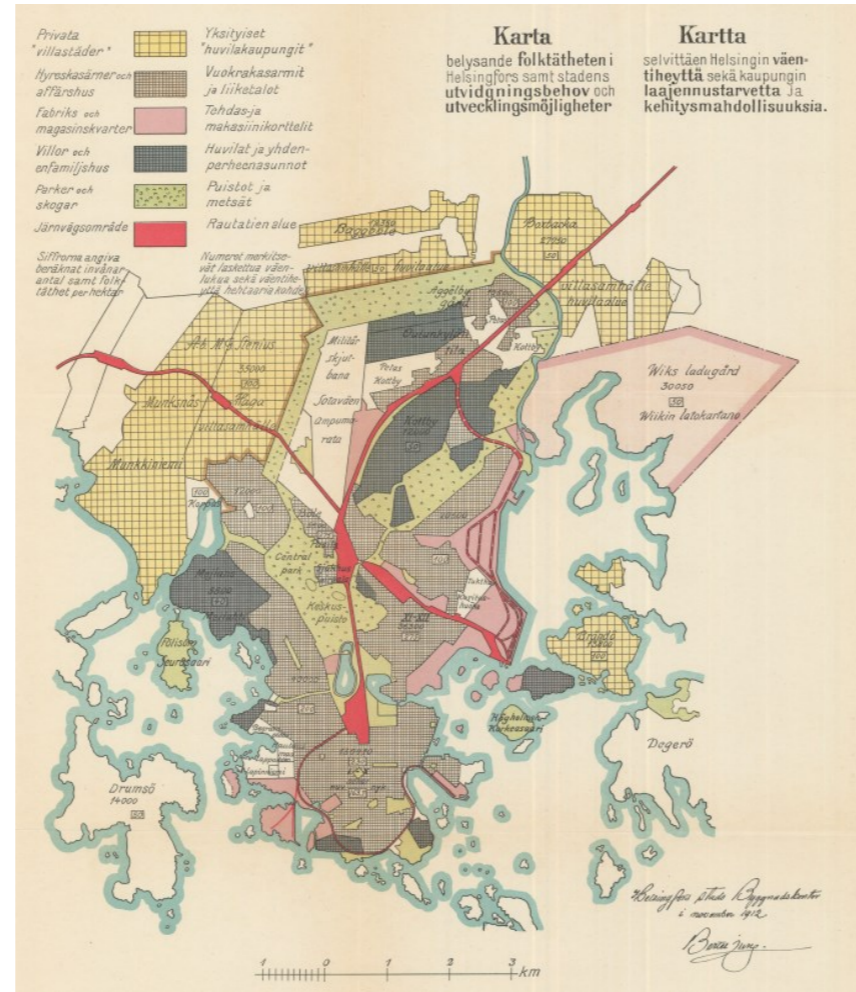
Tähän saakka Pakinkylän ja koko Helsingin pitäjän väestö oli ollut pääasiassa ruotsinkielistä. Alueelle muuttaneen työväestön myötä kylä muuttui suurelta osin suomenkieliseksi. Samalla otettiin virallisesti käyttöön myös kylien suomenkieliset nimet. Ensimmäisiä Pakilaan saapuneita suomenkielisiä oli Björkbackan talon vuonna 1902 ostanut rakennusmestari Villehard Taipale.

Palstoitustoiminta 1900-luvun alussa

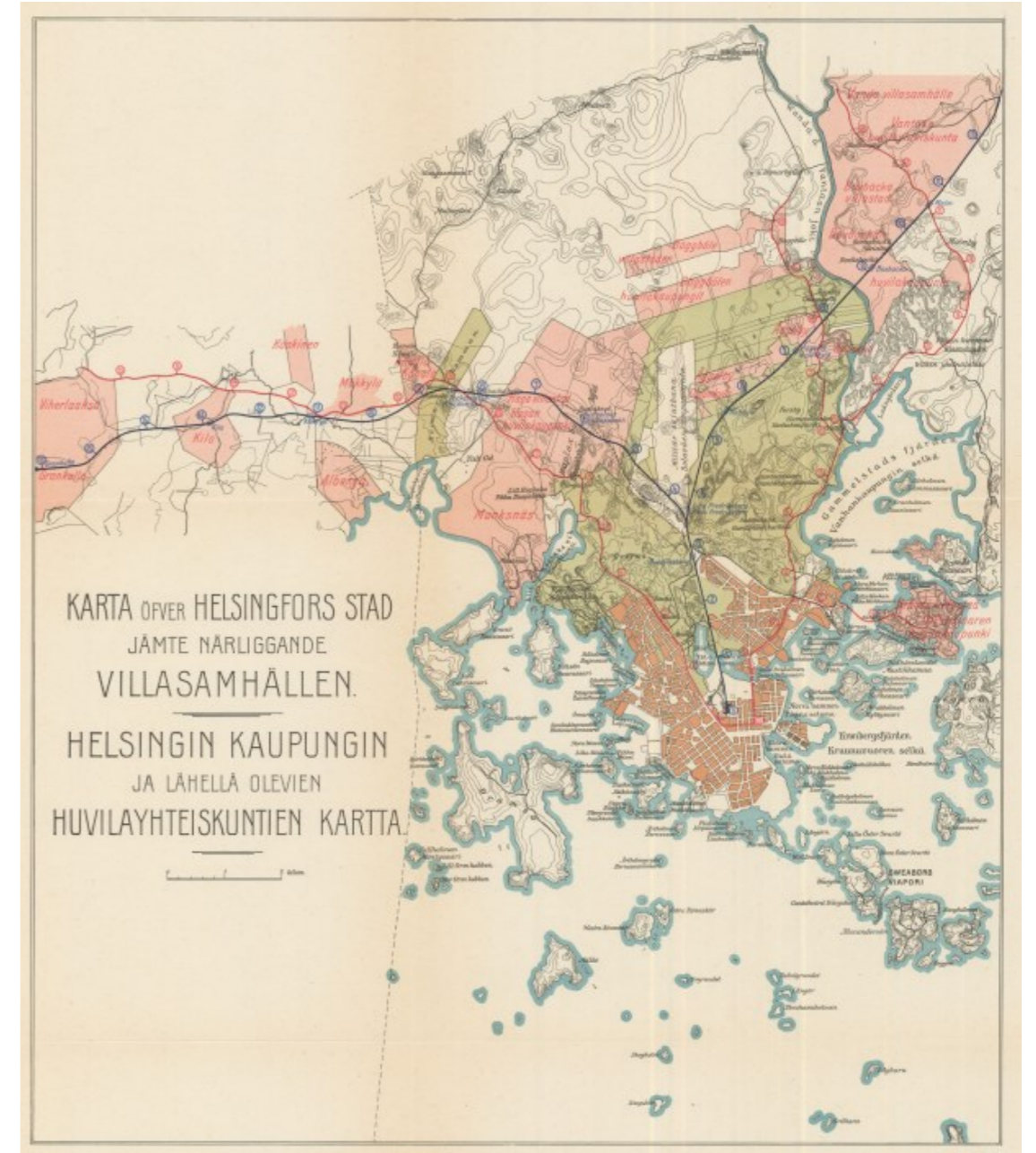
Ratkaisevaa uuden asutuksen syntymisessä oli maanomistukseen liittyvien rajoitusten lieventäminen vuoden 1895 maanosittamisasetuksella, jonka seurauksena tiloja voitiin lohkoa pienemmiksi osiksi myytäväksi tai vuokrattaviksi. Vauraalle ylä- ja keskiluokalle suunniteltiin aikakauden uusien kaupunkisuunnittelun aatteiden mukaisia vehreitä kaupunkimaisia huvilayhdyskuntia suurine puutarhatontteineen. Voittoa tavoittelevat maayhtiöt ja muut, voittoa tavoittelemattomat työväen osuuskunnat tyytyivät maanmittarien tekemään palstoitukseen, jossa tavoitteena oli tonttilukumäärän maksimointi. Näin tapahtui myös Pakinkylässä, jossa tiloille palstoitettiin isojaosta periytyviä tilarajoja myötäilevät pitkät, suorat tonttirivit.

Pakinkylän palstoituksesta vastasi kolme pääkaupungin työväestön keskuudessa perustettua, voittoa tavoittelematonta osuuskuntaa. Osuuskuntien säännöt oli ilmeisesti laadittu saman mallin mukaan ja ne vahvasti kuvernööri. Osuuskunta Alun säännöt vahvistettiin heinäkuun 10 p:nä 1905, Lepolan marraskuun 19 p:nä 1907 ja Elon helmikuun 4 p:nä 1909. Osuuskuntien yksinomainen tarkoitus oli hankkia jäsenilleen huokeita asuintontteja. Osuuskuntien ei siten ollut tarvetta jatkaa toimintaansa sen jälkeen kun palstat oli saatu myytyä. Maata osuuskunnat hankkivat yhteensä 200 hehtaaria, mikä jaettiin puolen hehtaarin tonteiksi. Vuoteen 1911 mennessä oli kaikki tontit myyty.

(Pakilan historia s.243, Kujala 2010)

Kuva 20. Karttaliite Helsingin kaupunginvaltuuston asiakirjoihin 1912 liittyneestä mietinnöstä; Valiokunnan mietintö kysymyksestä, mitä politiikkaa Helsingin kaupungin olisi noudatettava viereisiään esikaupunkimuodostumia ja huvilayhdyskuntia kohtaan. Kartalla on esitetty väentihyettä, kaupunginlaajennustarpeita ja kehittämismahdollisuuksia. Baggbölen alue on merkitty yksityiseksi huvilakaupungiksi kuten länsipuolella sijaitseva Munkkiniemi –Hagan huvilayhdyskunta ja itäpuoleinen Brobackan huvila-alue. Baggböleen on merkitty asukastavoitteeksi 12 350.

Kuva 21. Karttaliite Helsingin kaupunginvaltuuston asiakirjoihin 1912 liittyneestä mietinnöstä; Valiokunnan mietintö kysymyksestä, mitä politiikkaa Helsingin kaupungin olisi noudatettava viereisiään esikaupunkimuodostumia ja huvilayhdyskuntia kohtaan. Kartalle on koottu Helsingin kaupungin ja lähellä olevien huvilayhteiskunnat (merkitty vaaleanpunaisella). Helsingin kaupunginarkisto / Sinetti-arkisto.

Kuva 24. Ote Helsingin pitäjän kartasta vuodelta 1917. Sinetti-arkisto

2.4 Taajaväkinen yhdyskunta 1908

Pakinkylä julistettiin vuonna 1908 taajaväkiseksi yhdyskunnaksi. Yhdyskunnan alue käsitti koko kylän mutta sen rajoja ei määritelty tarkemmin. Yhdyskunnan terveydenhoitojärjestys tuli voimaan vuonna 1908, mutta rakennus- ja palojärjestyksiä ei vahvistettu.

Kaupunginvaltuuston mietinnössä vuodelta 1912 esitetään taajaväkkien yhdyskuntien tilanne seuraavasti: "... kaupungin ympäristössä sijaitsevat huvilayhdyskunnat ovat rakenteeltaan oleellisesti erilaatuisia, niin että täällä, vaikkakin toistaiseksi kehittymättömässä muodossa, esiintyvät kaikki ne erilaiset esikaupunkimuodostuman tyypit, joista edellä on ollut puhetta. Kaupungin etujen piirissä sijaitsevat taajaväkkiset tahi taajaväkkisiksi tulemassa olevat esikaupunkimuodostumat ovat ; 1) Kulosaaren huvilakaupunki, 2) Hagan huvilakaupunki (Huopalahti) ynnä Munkkiniemi, 3) Oulunkylän huvilayhdyskunta, 4) Pakinkylän työväenyhdyskunta, 5) Boxbakan huvilayhdyskunta, 6) Malmin aseman viereinen asutus (Vantaan Puistokylä, Mosa-backa), 7) Tikkurin työväenyhdyskunta, 8) Pitäjänmäki (Kanala), 9) Alberga (Mäkkylä, Koskinen), 10) Kilo ja 11) Grankulla." Mietinnössä kerrotaan, että on hankittu amanuessi Otto Bruunin laatima selvitys kaupunkia ympäröivistä taajaväkkisistä yhdyskunnista, sekä näiden synnystä, rakenteesta, kehityksestä, hallinnosta ja järjestysmuodosta.

Esikaupunki oli vuoteen 1911 mennessä saavuttanut saman laajuuden, joka sillä oli vuonna 1936, ja estääkseen asutuksen leviämistä laajemmalle, kaupunki osti kaikki ympäröivät maat. Yleinen ohjesääntö Pakinkylän huvilayhteiskuntaa varten hyväksyttiin Helsingin maalaiskunnan valtuustossa joulukuussa 1917. Asemakaavan laatimista yhdyskuntaa varten esitettiin vuonna 1916 ja toimenpiteisiin kaavaa varten ryhdyttiin vuonna 1918. Hanke kuitenkin viivästyi, ja rakennussuunnitelmaa ryhdyttiin jälleen laatimaan huhnikuussa 1933.

Kuva 25. Mellangårdin tilan palstoitusuunnitelma 1902. Väilitalontie

2.5 Rakentaminen 1900-luvun alkuvuosikymmenillä

2.5.1 Huvilayhdyskunnan asuinrakennukset

Maria Laakso on kuvannut Pakilan asutusta ja kyläelämää kirjassa Pihoil-la ja ploteilla; ”Vanhat isot huvilat olivat kylän loisteliaimpia rakennuk-sia. Niissä asui varakkaampaa väkeä tai useampi perhe vuokralla. Myös huvilan piha oli usein herraskaisempi työläiskotiin verrattuna. Pienen talon pihalla ei annettu nurmikon rehosta, vaan kaikki vihertävä oli yleensä kasvimaata. Huviloiden pihoilla sen sijaan oli nurmikon lisäksi sormustin- ja muita kukkia, sypressejä, lehmuksia ja vanhoja villiintynei-tä omenapuita. Toisinaan pidettiin pientä vihannes- tai mansikkamaata. Isoa pihaa hyödynnettiin kesäaikaan monin tavoin ja sitä hoidettiin enemmänkin luonnonmukaisesti. Tuttavaperheen lehmä saatettiin tuo-da kilometrin päästä nauttimaan nurmikon antimista ja siten toimimaan ruohonleikkurina ja pihan lannoittajana....Suurempien tonttien välissä oli pienempiä palstoja ja yhden huoneen mökkejä joissa asui toisinaan vuok-ralaisia. Köyhimmät perheet asuivat yksinkertaisissa maalattiaisissa mö-keissä. Tavallinen pakilalainen talo oli 1920-luvulla puolitoistakerroksi-nen puutalo, jossa oli keittiön lisäksi huone tai kaksi. Keittiössä oli iso leivinuuni ja muissa huoneissa kaakeliuunit lämmitystä varten.”

Baggbölen kylän maille rakentui 1900-luvun alkuvuosikymmeninä tiivis huvilayhteiskunnaksi nimitetty asuinalue, joka jakautui pohjoiseen ja eteläiseen osaan. Vuoteen 1911 oli kaikki osuuskuntien palstat myyty ja useimmat myös rakentuneet.

Alueen asukkaista valtaosa oli Helsingissä tai lähistöllä töissä käyviä työ-läisperheitä. Näiden lisäksi alueelle tuli myös varakkaampaa huvila-asutusta, varhaista kesähuvila-asutusta ja elinkeinotoimintaa kuten mm useita kauppapuutarhoja, sekä yhdyskunnan tarvitsemia palveluja, mm myymälöitä.

Asukkaiden oman erityisen ryhmänsä muodosti ensimmäistä maailma-sotaa edeltävällä ajalla, 1900-luvun alussa Pakinkylään saapuneet venä-läisiä emigrantit. He olivat varakasta väkeä ja toivat tullessaan huvilatkin lasiverantoinen. Sodan jälkeen venäläiset muuttivat pois, ja venäläishu-vilat, joita Pakinkylässä tiittävästi oli kymmenkunta, ovat kaikki hävin-neet. (Pakinkylän seudun historia s.249-250).

Myös muuta huvila-asutusta muodostui alueelle jonkin verran. Alkutien länsipäähän rakentui teosofisen seuran siirtokunta, johon liittyi useita huviloita ja mm. edelleen säilynyt komea päämajaksi rakennettu jugend-huvila. Tästä on tarkemmin kerrottu kappaleessa 2.5.4.

Pakinkylän asukasmäärä kasvoi tasaisesti vuoteen 1927 saakka, jonka jälkeen laman seurauksena asukasmäärä hieman putosi. Jo alkuaajois-taan lähtien oli Pakinkylä vehreä kylä, jossa puutarhaviljely oli tärkeässä asemassa. Kylään perustettujen useiden kauppapuutarhojen ohella, hyödynnettiin myös väljiä omakotipalstoja viljelyyn. Lisäansioita saatiin sadonkorjuuaikana myymällä puutarhan tuotteita kaupungin toreilla.

Kuva 26. Välitalontien ja nykyisen Pakilantien risteyksessä, paikalla johon myöhemmin rakennettiin Elannon myymälä, sijaitsi Terijoelta siirretty huvila. Aluetta kutsuttiin Petsamoksi siksi että se oli etäällä muusta asutuksesta. Kuva Pakinkylän seudun historia s.250.

Kuva 27. Gabriel Sievän perhe kotitalon edustalla n. 1917, Välitalontien ja Sysimiehen tien risteyksessä. Kuvan omistaja Seppo Sievän kotiarkisto. Pakila-seura

Kuvat 28 ja 29. Schönbergin perheen kesäasuntona toiminut, 1900-luvun alussa rakennettu Villa Muisto sijaitsi Välitalontie 32 kohdalla. Pihassa oli myös saunarakennus, jonka edustalla on Anders Schönberg 1950-luvulla otetussa valokuvassa. Rakennukset on purettu ja paikalla on 1970-luvulla rakennettu asuinrakennus.

Kuva 30. Solhagan huvila sijaitsi Välitalontieellä, valokuva on vuodelta 1939. Nykyinen osoite Välitalontie 59. Kuvan omistaja Birgit Reijonen. Pakila-seura.

Kuva 31. Huvila lasikuisteineen Lepolantie 61 ja Pakilantien kulmassa vuonna 1973. Rakennus on myöhemmin purettu. Kuva Eeva Rista. HKM

Kuva 32. Puistotie 12 (nyk. Lepolantie 32) pommituksen jäljiltä jatkosodan aikaan. Kuvan omistaja Urpo Oksanen. Pakila-seura.

Kuva 33. Koristevalaja Gabriel Sievä rakensi vuonna 1907 Mellangård yhtymältä ostamalleen Välitalontien ja Sysimetsäntien kulmassa sijaitsevalle palstalle talon. Vuonna 1920 hän alkoi vapaa-aikanaan valmistaa empire-valaisimia myös kotona keittiön pöydän ääressä. Vuonna 1939 hänen poikansa Uuno, Ilmari, Unto ja Usko Sievä perustivat Sievä I & Kumppanit-nimisen koristevalimon. Samassa talossa toimineesta valimosta tuli Pakinkylän ensimmäinen metallialan yritys. Kookas taitekattoisen rakennus on edelleen säilynyt. (Pakilan seudun historia s.273, Kiertoajelu Pakilassa, Tapio Suomi 2002

Kuva 34. Vienosia potkukelkalla Halkosuontieellä Nurmen talon edustalla vuonna 1954. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

Kuva 35. Kaivosta louhittiin Halkosuontie 152-154 kohdalla vuonna 1956. Taustalla 1970-luvun alussa purettu Nurmen talo. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

Kuva 36. Saarnaajantie 9, rakennus on arvion mukaan 1900-luvun alusta.

2.5.2 Kylän kaupallinen keskusta

Elannon siirtomaatavaramyymälä N.o 20 avattiin Lepolantien varteen 2.11.1916. Myymälän piharakennuksessa toimi aikanaan tilapäisesti myös alakansakoulu. Lepolantien Elanto säilyi pitkään kylän pääkauppana. Kauppa oli jaettu kolmeen osastoon; sekatarvara-, maito-, ja lihapuoleen. Jokainen osasto muodosti oman pienen myymälänsä, joihin mentiin eri ovista. Elanto välitti myös mm rakennustarvikkeita. Rakennus laajennettiin vuonna 1928 tiilisellä osalla. Asemakaavalla suojeltu rakennus on edelleen säilynyt, joskin ilmeeltään korjauksissa jonkin verran muuttuneena.

Elanto hankki vuonna 1930 kiinteistön Pakilantien varrelta ja rakensi siihen myymälän. Se purettiin 1970-luvulla Valtameri Oy:n pääkonttorin alta. Pää-Elannon kulmaa vastapäätä oli toinen hirsi-talo, jossa oli pitkään kahvila ja myöhemmin apteekki sekä kampaamo. Sen takan Lepolantiella oli yleinen sauna ja sen viereen rakennettiin 1950-luvulla Bio Tarja.

Elannon ympäristö, Lepolantie ja ylempänä pieni poikkitie, Jakotie, olivat Pakilan kauppakeskustaa. Siellä oli pieniä korttelikauppoja, jotka sijaitsivat yleensä kaksikerroksisten puutalojen alakerrassa, toinen kerros oli omistajien tai vuokralaisten asuintoina. Ennen sotaa oli mm sähköliike, halkokauppa ja yleinen sauna ja suutari. Myöhemmin tuli yhden talon kivijalkaan myös kalakauppa. Postitoimisto oli Lepolantiella vähän matkaa Elannosta länteen. Alueella oli lisäksi työväentalo.

Pakilantien ja Lepolantien risteyksessä oli Kuusiston valokuvaamo, joka sijaitsi vaalean kaksikerroksisen talon yläkerrassa. Myös Elontien varrella oli useita kauppoja. Sekatavarakaupan kanssa samassa rakennuksessa oli munakauppias Kännö, joka myi myös lihaa ja kalaa. Lähellä oli pari muutakin sekatarvarakauppaa, sekä kangaskauppa. (Laakso. M. 2003)

Lepolantien ja Pakilantien kulmassa oli pikku-Elanto ja myöhemmin oli vielä kolmas Elanto Välitalontien ja Pakilantien kulmassa. Alkutiellä oli eineskeittiö, jossa valmistettiin mm aladooppia. Jonkin aikaa oli alueella parikin Bergmanin maitokauppaa.

Myös Itä-Pakilassa oli useita kauppoja. Pakinkylässä oli useita kioskeja joista Michelssonin kioski Tuusulantien ja Lepolantien risteyksessä oli pitkäikäisimpiä. (Laakso. M. 2003 s. 35-37)

Kuva 37 ja 38. Elannon siirtomaatavaramyymälä N.o 20 avattiin Lepolantien varteen 2.11.1916 Puurakenteisen taitekattoisen rakennuksen viereen valmistui vuonna 1928 komea punatiilinen myymälärakennus. Kuva HKM Simo Rista 1970-luku. Vasemmalla kuva rakennuksesta tänä päivänä.

Kuva 39. Pakilantien ja Välitalontien kulmassa sijainneessa 1900-luvun alussa rakennetussa huvilassa toimi 1970-luvulla "Pakilan Sukka- Kemikalio sekä kukkakauppa. Valokuvaaja Eeva Rista 1973/ Helsingin kaupunginmuseo.

Kuva 40. Nykyisen Lepolantien varteen vuonna 1916 rakennettu Elannon myymälä. Kuva lienee 1920-luvulta. Valokuvaaja J. Kuusisto/ Työvöen arkisto kuva TA 48894.

Kuva 41. Sisäkuva Elannon Lepolantien myymälästä n. v 1934. Helsingin kaupunginmuseo. Kuva N193058.

Kuva 42. Tukiaiset, joilla oli kahvila ja Hulda, jolla oli kampaamo/parturi Lepolantiellä ristikkäin Elantoa vastapäätä. Pakila-seura kuva 66

Kuva 43. Taitekattoisessa rakennuksessa Lepolantiellä toimi yleinen sauna. Sen takaa pilkottavassa talossa oli Tukiaisen kahvila ja Huldin kampaamo. Pakila-seura kuva 63.

Kuva 44. Pakilantie 1930-luvulla.
HKM

Kuva 45. Pakinkylän ja Helsingin väliä liikennöinyt ensimmäinen linja-auto Puistotie 1 kohdalla, nykyinen Lepolantie. Liikenne alkoi 2.1.1924. Kuva samalta vuodelta 1924. Helsingin kaupunginmuseo.

2.5.4 Teosofisen seuran päämaja

Teosofisen seuran suomalainen osasto perustettiin vuonna 1907, ja heti tämän jälkeen ryhdyttiin selvittämään mahdollisuuksia oman yhdistystalon hankkimiseksi. Seuran johtaja, ylisihteeri kirjailija Pekka Ervast (1875-1934) hankki keväällä 1910 omistukseensa Osuuskunta Alkulta, 4-5 palsta käsittävän yhteensä noin 5 ha:n suuruisen maa-alueen nykyisen Alkutien länsipäästä.

Ervastin rakennuttama Tonttulaksi ristitty komea jugendhuvila valmistui vuonna 1911 nykyisen Papintien varteen. Siitä tuli teosofisen seuran päämaja, jonka tarkoitus oli toimia sekä juhla- että työtilana. Talossa sijaitsi myös seuran kirjasto ja Ervastin asunto. Kerrotaan, että arkkitehti Lars Sonck olisi suunnitellut Tonttulan. Sonckin veli oli teosofi ja toimi seuran ylisihteerinä Ervastin jälkeen vuodesta 1920. Tonttulan läheisyyteen rakennettiin samana vuonna Piippalan ruokala- ja talousrakennus sekä suurehko ristinmuotoinen temppekirakennus, jonka ulkoseinät ja katto verhoiltiin päreillä.

Teosofisesta ajatteluvasta ammensi 1900-luvun alussa vaikutteita monet taiteilijat ja sivistyneistön jäsenet. Seuran vaikutuksesta kasvoi Alkutien länsipäähän pieni yhdyskunta, jota alettiin kutsua Tuonenkyläksi. Alueelle rakensi huvilansa mm. näyttelijäpariskunta Pihlajamäki.

Seura ei alkuaikoina virallisesti ollut mukana hankkeessa. Vuonna 1917 seuran aseman laillistuessa Ervast lahjoitti Tuonenkylän Seuralle. Teosofisen liikkeen heikennyttä ja jakaannuttua se luopui vuonna 1924 Tuonenkylän alueesta. Tonttulan osti professori, suomenkielen tutkija Lauri Kettunen, Piippalan herra Vilenius. Leo Piltz osti Temppelein, ja muutti sen perheen asuintaloksi. Rakennus tuhoutui tulipalossa vuonna 1926 ja sen paikalle osalle vanhaa kivi-jalkaa rakennettiin taitekattoinen asuinrakennus.

Tonttulan rakennus pääsi ajan myötä varsin huonoon kuntoon ja Kettuset myivät sen takaisin Ruusu-Ristille 1970-luvun alussa. Nykyään talossa toimii Steiner-päiväkoti.

(Piltz, Aarno. *Pakilan seudun historia 186-194. Teosofinen Seura Suomessa ensimmäiset 50 vuotta.pdf*. www.maunula.fi 2012/11/25/paivakoti-pikku-marjatta)

Kuva 52. Huvila 1910-luvulla. Kuva 53. Pihapiirissä sijainnut mökki. Kuvälähde Teosofinen Seura 50 v.

Kuva 54. Huvila 1910-luvulla. Kuvälähde Teosofinen Seura 50 v.

Kuva 55. Pekka Ervast työhuoneessaan. Kuvälähde Teosofinen Seura 50 v.

Kuvat 56 ja 57. Nykyään päiväkotina toimiva huvila sijaitsee osoitteessa Papinmäentie 31.

2.5.5 Kauppapuutarhat

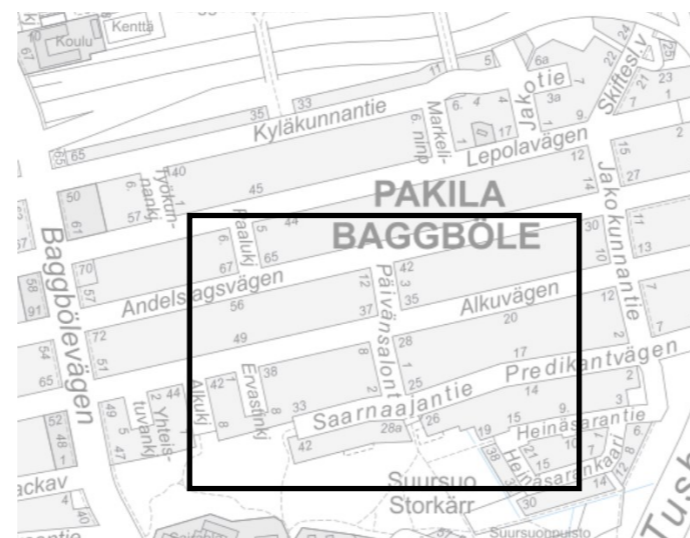
Muutaman vuosikymmenen ajan Pakilaa voitiin sanoa Helsingin ja jopa koko Suomen kauppapuutarhaksi. Koskisen veljesten kasvihuoneet nykyisen Osuuskunnantien tuntumassa olivat Suomen suurimmat.

Pakilassa oli hyvät edellytyksiä kauppapuutarhatoiminnalle. Kasvava Helsinki oli lähellä ja tarjosi markkinat — mutta kuitenkin niin kaukana, että maata kannatti käyttää laajaan puutarhavigilyyn. Rautatieasema oli myös lähellä — se tarjosi yhteydet muualle Suomeen. Puutarhat voitiin perustaa mautilojen pelloille. Kauppapuutarhoja alkoi syntyä merkittävämmiin Helsingin ympäristöön vuosisadan alussa. Tämä kertoi johtui pääkaupungin ja sen tuotemarkkinoiden kasvusta, mutta myös elintason noususta ja uudenlaisesta omakotiasumisesta, muussakin kuin hyötykäytössä olevine puutarhoineen. Kukkien kysynnän kasvu oli ilmeisesti se oivallus, joka ennen muuta vauhditti Koskisen puutarhojen menestystä.

Väinö Koskinen perusti vuonna 1911 Pakilaan Alkutien varteen ensimmäisen kauppapuutarhan. Onni-veli tuli kumppaniksi seuraavana vuonna ja mukana oli lyhyen ajan myös Hugo, joka perusti kuitenkin pian oman puutarhan Viipurin lähelle. Veljekset olivat kotoisin Hämeestä, Urjalasta. Ennen oman yrityksen perustamista he olivat hakenneet puutarhaoppia niin Helsingin ympäristön vanhimmista puutarhoista, viimeksi Haagasta, kuin Saksasta ja myös Atlantin takaa. Oppisänä oli mm. puutarhuri Griimer. Saksasta opittiin myös kielitaito, josta oli paljon apua myöhemmissä neuvotteluissa mm. hollantilaisien kanssa.

Alkuun oli hehtaari maata ja 60 lavaikkunan puutarha. Vuosien mittaan maata ostettiin lisää ja v. 1918 aloitettiin kanaalilämmitettyjen kasvihuoneiden pystytys. 1920-luvulla siirryttiin lähes pelkästään kukkien kasvatukseen. Vuonna 1949 tuotantoluvut olivatkin jo varsin vaikuttavia: ruusuja 150.000, neilikoita 160.000, krysanteemeja 25.000, daalioita 10.000, lisäksi ruukku- ja sipulikasveja, jälkimmäisiä peräti 400.000 kpl. Toki kasvatettiin myös viisi tonnia tomaatteja. 1950-luvun alussa, jolloin kauppapuutarha oli saavuttanut suurimman laajuutensa, maata oli kuusi hehtaaria ja kasvihuoneita 30 kpl, pinta-alaltaan 9.000 neliometriä. Puutarhojen viereen oli v. 1920 valmistunut asuinrakennus, jota sitäkin vuosien mittaan laajennettiin. Ympäristöön nousi omakotitaloja työväelle, jota sesonkiaikaan oli noin 40 henkeä.

Puutarhan tuotteita kuljetettiin myytäväksi mm. Helsinkiin. Alkuun kukat kuljetettiin kärryllä tai reellä, kylmään vuodenaikaan tietenkin tarkoin peitettyinä. Autot saatiin käyttöön 1920- ja 30-lukujen taitteessa. Kukkia lähetettiin myös junalla ympäri maata. Ne panttiin tikkitäkeillä verhoiltuihin pärekoreihin, joita tuotettiin Karjalasta. Työ-

Kuva 58. Ote ilmakuvasta vuodelta 1956 jossa näkyy Koskinen puutarhan kasvihuoneita nykyisen saarnaajantien ja Alkutien välissä. Sijainti on esitetty yllä olevalla opaskartalla. Helsingin karttapalvelu.

Kuva 59. Hevoset töissä Koskisen puutarhalla 1950-luvulla. Kuva Rea Harviainen. Pakila-seura

Kuva 60. Kuva Koskisten kasvihuoneesta, taustalla Onni Koskinen. Pakila-seura.

tä riitti vuorokauden ympäri. Pakkasilmat panivat kolmivuorotyössä olevan lämmittäjän hihat heilumaan, kun kaksia lapioitiin pannuihin. Kesäaikana kitkeminen antoi töitä myös koululaisille.

Väinö Koskinen kuoli v. 1956 ja Onni Koskinen v. 1957. Puutarhatoiminta jatkui muutaman vuoden omaisten voimin, mutta vähitellen se loppui ja maat jaettiin suvun kesken. Vanha päärakennus purettiin

1970-luvun taitteessa. Kasvihuoneiden ja avomaiden paikalla on nyt rivi- ja omakotitaloja. Puutarhuri veljesten jälkeläisiä asuu kuitenkin yhä Pakilassa. Pakilaan jäi asumaan myös Koskisten ylipuutarhurina toiminut Einar Einamo.

Kuva 61. Ilmakuvaotteessa vuodelta 1969 on vihreällä korostettu silloiset kaupapuutarhat. Helsingin karttapalvelu.

Kuva 62. Talo puutarhoineen Toivolan mäellä Itä-Pakilassa kesäkuussa 1925. Kuvassa Hanénin ja Backmannin perhettä. Kuvan omistaja Jari Hanén. Pakila-seura

Pakilassa toimi aikanaan useita muitakin puutarhayrittäjiä, kuten mm Ilmelän, Söderholmin, Luomansaaren sekä Kokkosen puutarhat.

Pekka ja Ilma Kokkonen ryhtyivät 1930-luvulla varsinaisen leipäyön ohella kasvattamaan pihallaan tupakkaa ja juureksia, joita vietiin Kauppatorille; Hakaniemen torille sekä Töölön torille myytäväksi. Alkujaan tuotteet pakattiin kottikärryyn ja vietiin jalkaisin Käpylään josta matka jatkui raitiovaunuilla toreille. Heti sotien jälkeen ryhdyttiin toimintaa kasvattamaan ja kasvihuoneet Lepolantien ja Kyläkunnan välisellä sijaitsevalle tontille rakennettiin. Samoihin aikoihin hankittiin myös ensimmäinen kuorma-auto palvelemaan puutarhan kuljetuksia. Liiketoimintaan tuli mukaan tukkutoiminta ja suoramyynä vähittäisliikkeisiin. 1950-luvulla siirtyi puutarhan toiminnan painopiste kukkasipuleihin ja leikkokukkiin ja 1960-luvulla hankittiin viljelyä varten tila Porkkalasta. 1970-luvulla siirtyi puutarha seuraavalle sukupolvelle. Veljekset Matti ja Heikki Kokkonen jatkoivat puutarhan pitoa 1980-luvulle ja sen jälkeen Matti yhdessä vaimonsa Caritan kanssa. Toimintaa laajen-

nettiin rakentamalla Kehä I varten Pukinmäkeen uudet kasvihuoneet joiden yhteyteen tuli myös myymälä. Toiminta Pakilassa jatkui 2010-luvulle saakka, kunnes yli 80 vuotta toiminnassa ollut puutarha päätettiin lopettaa. Puutarhan kasvihuoneet ja Kokkosen kotitalo purettiin syksyllä 2017 ja paikalle on sen jälkeen rakennettu rivitaloja.

Ilmelän ja Kokkosen kaupapuutarhat jatkoivat toimintaansa vielä ainakin 1980-luvulle. Sittenkin ovat viimeisetkin puutarhat lopettaneet. Kauppapuutarhan perinteitä jatkaa Pakilantien varressa toimiva muualla kasvatettuja kukkia ja kasveja myyvä puutarhaliike.

(Korpinen Irma, os. Koskinen teoksessa Pakilan historiaa s.200-202, Wilander Susan, Oulunkyläläinen 03/04/2018)

2.5.6 Länsi-Pakila 1930-luvulla

Vuonna 1930 toimitetussa kiinteistö- ja asuntolaskennassa tutkittiin yksityiskohtaisesti Pakinkylän oloja ja Tuomarinkylää. Pakinkylässä, johon tätä selvitystä koskevan alueen lisäksi sisältyy Itä-Pakila, oli vuoden 1930 lopussa rakennettuja kiinteistöjä 321, joista 319 omalla maalla ja vain 2 vuokramaalla. Lämmitettäviä rakennuksia oli 501 ja näissä oli yhteensä 524 huoneistoa ja 1426 huonetta. Näistä käytettyjä tai vuokrattuja huoneistoja oli 487, joista 418 oli asuttuja. Muihin tarkoituksiin käytettyjä huoneistoja oli 20. Yleisen väestölaskennan mukaan oli Pakinkylässä vuoden 1930 lopussa 1561 asukasta. Asukkaista noin 20% oli alle 15 vuoden ikäisiä.

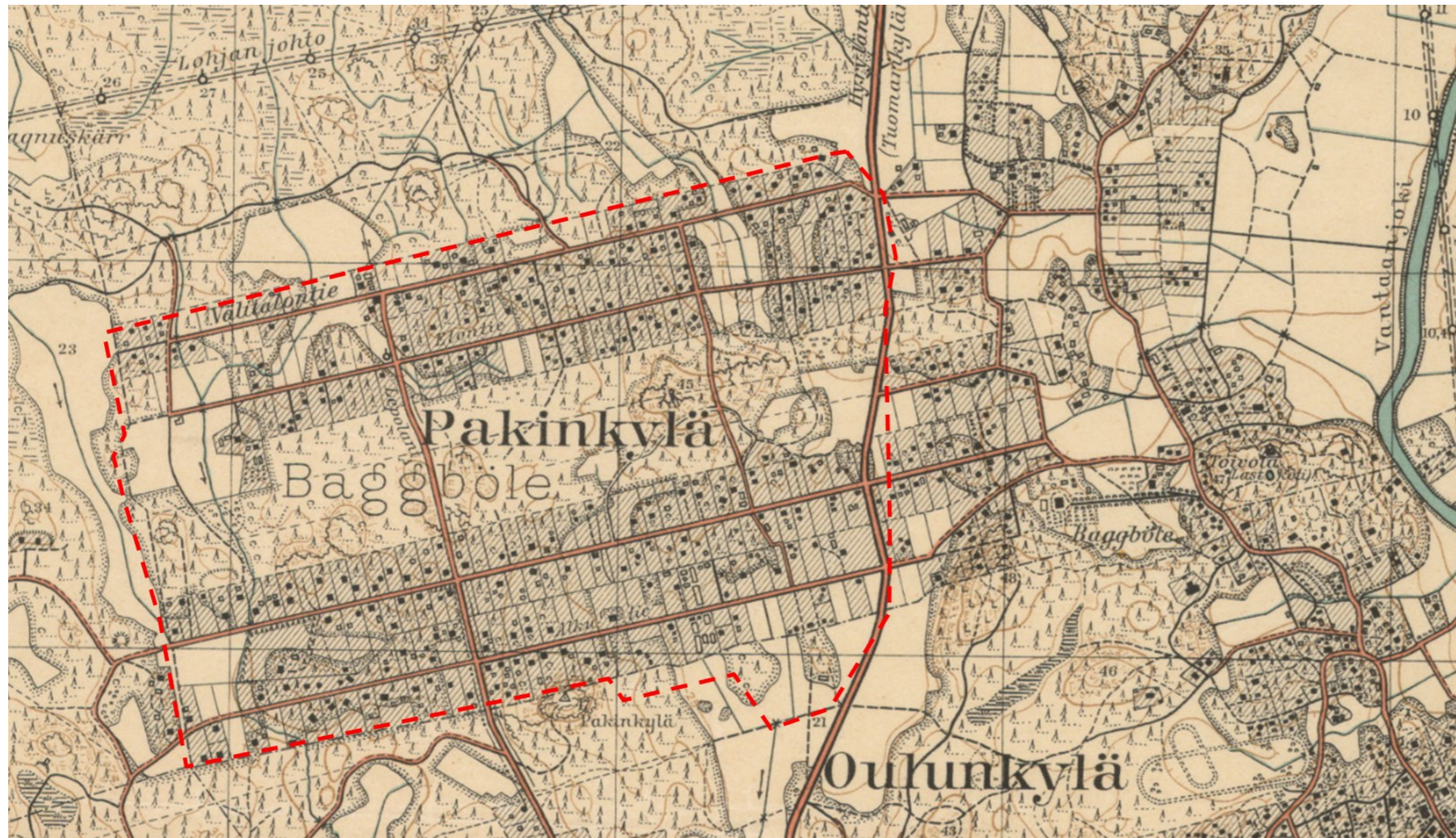
Asuntokoot olivat pieniä, huoneistoista 20,8 % oli yhden huoneen ja 51,4 % kahden huoneen huoneistoja. Suurempia 5-6 huoneen huoneistoja oli yhteensä 5,3 % ja tätä suurempia ainoastaan 2,1. 14% asutuista huoneistoista oli selvityksen mukaan liika-asuttuja, ja näissä asui 20%

koko väestöstä. Hieman yli puolet eli 55% huoneistoista oli omistajansitse asumia ja loput oli vuokrattuina. Jälkimmäiset olivat yleensä pieniä 1 huoneen asuntoja.

Suurin osa väestöstä (41,2 %) työskenteli teollisuuden ja käsityön alalla. Ainoastaan 10% sai toimeentulonsa maataloudesta.

Rakennustoiminnan kerrotaan olleen vuoteen 1932 saakka täysin vapaata. Harvia toteaa selvityksessään, *alue on jaettu asuntotiloihin ja rakennettu asemakaavallisesi varsin epäonnistuneesti ja rakennukset ovat suurimmalta osalta epätydyttävät. Onneksi on tällä alueella kasvanut metsä verrattain hyvin säilytetty ja tämä verhoaa rakennusten epätasaisuuden ja mauttomuuden.*

Vuonna 1932 voimaantullen asemakaavalaki määräsi alueelle rakennuskiellon, jonka jälkeen uudisrakennusten piirustukset tuli lähettää maaherran vahvistettavaksi. Vahvistamista varten pyydettiin lisäksi kiinteistöviranomaisen lausunto. Harvian mukaan *Taajaväkisen yhdyskunnan hallintolautakunta harjoitti myös jonkinlaatuista piirustusten ennakkotarkastusta ennen niiden lähettämistä maaherralle. On kuitenkin osoittautunut, että tätä tietä aikaansaadaan vain se, että kaikkein mahdollimmimmat piirustukset hylätään ja ettei rakennusta sijoiteta vastaisia asemakaavallisia järjestelyjä haittaavalla tavalla.* (Harvia 1936)

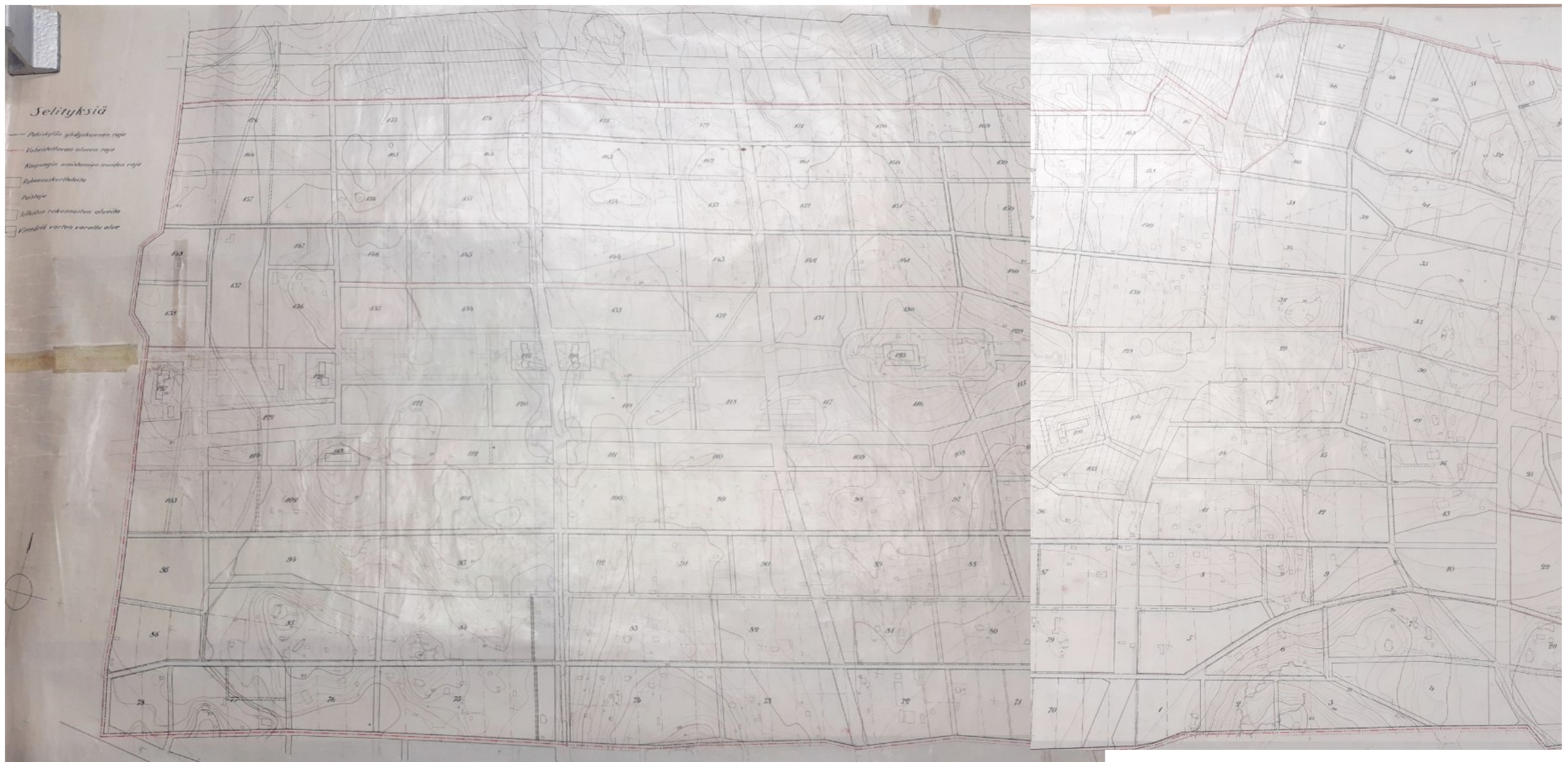
Kuva 63. Topografinen kartta vuodelta 1935. Alueen pohjoisosassa ovat itä-länsisuuntaisten Välitalontien ja Elontien varren tontit pitkälti jo rakentuneet. Entiset peltoalueet, joiden halki virtaa oja, on jätetty rakentamatta. Alueen eteläosassa on itä-länsisuuntaisten, nykyisen Lepolantien ja Alkutien varret palstoitettuna. Alkutien varressa erottuvat kauppuutarhojen kasvimaat ja kasvihuoneet mustaamattomina kapeina suorakaiteina. Etelä-pohjoissuunnassa kulkeva nykyinen Pakilantie kulki tuolloin Lepolantien nimellä ja nykyinen Lepolantie oli taas aiemmin Puutarhakatu.

2.5.7 Pakinkylän rakennussuunnitelma 1936

Ensimmäinen maankäyttösuunnitelma nykyisessä mielessä Pakilaa varten oli Pakinkylän rakennussuunnitelma. Se oli päivätty 15.2.1935 kiinteistöviraston silloisella asemakaavaosastolla. Suunnitelman laatimisesta vastas arkkitehti Birger Brunila. Suunnitelma käsitti suuret osat nykyistä Länsi- ja Itä-Pakilaa. Maankäyttösuunnitelma oli rakentajan kannalta väljä. Siinä oli osoitettu vain alueet rakennuskortteleita, julkisten rakennusten alueita ja puistoja varten sekä viemäriä varten varattavat alueet. Lääninhallitus hyväksyi suunnitelman 30.3.1936. Rakennusjärjestys tähän suunnitelmaan liittyen hyväksyttiin vuonna 1945.

(Lehtonen 1985. Pettinen 1985/ Lehtonen s 78)

Kuva 64. Ote Pakinkylän rakennussuunnitelmasta. Sinetti-arkisto.

2.6 Rakentaminen sotien jälkeisillä vuosikymmenillä

2.6.1 Rakennusjärjestys 1945

Vuonna 1941 kaupunginhallitus antoi Pakilan ja Oulunkylän rakennusjärjestysten laatimisen tehtäväksi komitealle, joka oli aiemmin laatinut Pitäjänmäen teollisuusalueen rakennusjärjestysehdotusta. Ehdotus laadittiin yhdenmukaiseksi Pukinmäen asuinalueen ja Herttoniemen teollisuusalueen rakennusjärjestysten kanssa. Ehdotuksen mukaan tontin vähimmäiskoko Pakilassa oli 1000 m² ja alueelle tuli rakentaa vain asuin- ja liikerakennuksia. Rakennusjärjestys esitettiin hyväksyttäväksi vuonna 1945.

<p>Helsingin Kaupunginvaltuusto 1945/Kh: n esitys rakennusjärjestyksen hyväksymisestä Oulunkylän ja Pakilan rakennussuunnitelma-alueita varten</p>	<p>5 §. Käymälästä tai lantasaaliöstä tulevaa likaa ei saa johtaa 3 §:ssä sanottuun viemäriin, ellei terveydenhoitolautakunta erityisten olosuhteiden perusteella anna siihen suostumusta.</p>	<p>mus, mikäli tämä on tarpeellista rakennusasiain tutkimista varten.</p>
<p>Rakennusjärjestys Oulunkylän (Pakilan) rakennussuunnitelmalla järjestetyille alueelle.</p>	<p>4 luku. <i>Rakennustarkastaja.</i></p>	<p>8 §. Rakennuksen purkamisesta, maankaivuusta, louhimisesta ja maantäyttämistä on etukäteen tehtävä ilmoitus rakennustarkastajalle.</p>
<p>1 luku.</p>	<p>6 §. Alueella, jolle on vahvistettu rakennussuunnitelma, valvoo rakennustoimintaa rakennustarkastaja. Sen lisäksi mitä rakennustarkastajan tehtävistä on säädetty asemakaavalaisissa, rakennussäännössä, rakennustarkastajan toimista syyskuun 14 päivänä 1938 annetussa sisäasiainministeriön päätöksessä ja muissa säännöksissä, tulee hänen erittäinkin:</p>	<p>9 §. Ennen rakentamiseen ryhtymistä on rakennuksen paikka maalle merkittävä. Uudis- ja lisärakennusta tehtäessä on rakennustarkastajan tarpeen mukaan suoritettava tarkastus:</p>
<p><i>Alueen järjestäminen ja rakentaminen.</i> 1 §. Oulunkylän (Pakilan taajaväkisen yhdyskunnan) rakennussuunnitelma-alue on järjestettävä ja rakennettava vahvistetun rakennussuunnitelman ja siihen kuuluvien rakennussuunnitelmamääräysten mukaan. Rakennustoiminnan järjestelyssä on, sen lisäksi mitä siitä asemakaavalaisissa, rakennussäännössä tai muuten laillisessa järjestyksessä on säädetty, noudatettava tämän rakennusjärjestyksen säännöksiä.</p>	<p>1) rakennustontteja suunniteltaessa selvittää, miten rakentaminen alueella on asianmukaisesti järjestettävä, huomioon ottaen lainsäädännölliset, rakennustaiteelliset, rakennustekniset, terveydelliset ja paloturvallisuutta tarkoittavat näkökohdat sekä antaa lausuntoja, neuvoja ja ohjeita rakennustontin suuruudesta ja sijoittamisesta sekä rakentamisesta; . 2) käsitellä ja ratkaista rakennuslupahakemukset, tarkastaa rakennusyrittästä koskevat piirustukset ja asiakirjat sekä toimittaa tarpeelliset tarkastukset niille säädettyssä järjestyksessä; 3) avustaa viranomaisia näiden valvoessa tieteko- ja tien kunnossapitovelvollisuuden täyttämistä; 4) toimittaa tarpeen mukaan alueella katselmuksia rakennuksien, porttien, aitojen ja pihojen kunnan selville saamiseksi; 5) valvoa, että pihat ja tontilla olevat istutukset pidetään siistissä ja asianmukaisessa kunnossa; 6) toimia yhdessä terveydenhoitolautakunnan kanssa yhtenäisen vedenpoisjohtamisjärjestelmän aikaansaamiseksi sekä riittävän talousveden saantia varten; . 7) valvoa, ettei sellaisia lennätin-, puhelin-, voima- ja valaistusjohto- yms. pylviäitä,) kiinnikkeitä, tukia tai kalusteita pystytetä tai kiinnitetä, jotka vaikuttavat haitallisesti katukuvaan tai rakennuksen julkisivun ulkonäköön; 8) olla yhteistoiminnassa kunnallisten hallinto-, terveydenhoito- ja paloviranomaisten kanssa; 9) olla yleisön tavattavana ilmoitettuna määräaikoina; sekä 10) noudattaa niitä tarkempia ohjeita, joita sisäasiainministeriö tai lääninhallitus antavat.</p>	<p>a) kun maankaivuu on suoritettu, mutta ennen kuin perustuksen rakentamiseen on ryhdytty (peruspohjan tarkastus); b) kun perustus on valmis ja kivijalka on pääkohdiltaan paikallaan (perustuksen ja kivijalan tarkastus); c) kun välipohjapalkit on sijoitettu paikoilleen ja savupiippu muurattu, mutta ennen rappaustyöhön ja permantojen asettamiseen ryhtymistä (savupiipun ja palkiston tarkastus); sekä d) kun rakennus on täysin valmis tarkoitukseensa käytettäväksi (lopputarkastus). Lopputarkastus voidaan sopivaksi havaittaessa suorittaa useammassa erässä. - Rakennustöiden edistymisestä on ilmoitettava rakennustarkastajalle.</p>
<p>2 luku.</p> <p><i>Katujen, teiden ja yleisten paikkojen rakentaminen ja kunnossa pitäminen.</i> 2 §. Yleistä liikennettä varten tarkoitettun, rakennussuunnitelmaan merkityn tiemaan kuntoon panemiseen ja kunnossa pitämiseen on vastaavasti sovellettava yleisen tie- ja jakolainsäädännön yleisiä ja tilusteita koskevia perusteita, mikäli tienteorasitusta ei ole järjestetty niin, että maanomistajat taikka tonttien omistajat tai haltijat ovat vapaaehtoisesti ottaneet vastatakseen näistä rasituksista.</p>	<p>5 luku. <i>Rakennuslupa, rakennuksen paikan merkitseminen, rakennustyön johtaminen ja valvominen, rakennustyössä varten otettavat varovaisuustoimenpiteet sekä rakennuskorkeuden mittaaminen.</i></p>	<p>10 §. Rakennustarkastajan lupa on myös hankittava: huoneiston jakamiseen, rakennuksen tai sen osan käyttämiseen olennaisesti toiseen tarkoitukseen kuin mihin sitä ennen on käytetty ja vahvistetut rakennuspiirustukset osoittavat; palaneen tai vaurioituneen rakennuksen saattamiseen ennalleen; julkisivun, tulisijan ja rakenteen muuttamiseen; sekä tilapäisen rakennuksen rakentamiseen.</p>
<p>3 luku.</p> <p><i>Viemärit.</i> 3 §. Rakennustontin haltija on velvollinen ryhtymään tarkoituksenmukaisesti toimenpiteisiin tontin kuivana pitämiseksi sekä jäteveden poisjohtamiseksi. Jäteveden ja juoksevan lian kokoamista varten on tontille terveydenhoidolliselta kannalta soveliaaseen paikkaan tehtävä kaivo, jossa on vettäläpäisemättömät seinät ja pohja, sekä pohja- ja pintaveden keräämistä varten tarpeellisia ojia. Mainittuun kaivoon ja ojiin kerääntyneen veden poisjohtamista varten on tehtävä, sikäli kuin viemärijohtaja on alueelle rakennettu, viemäriin laskeva salaoja tai viemäriputki. Ellei lika-kaivoa tai ojia voida yhdistää viemäriin, on likavesi johdettava muuhun terveydenhoito lautakunnan hyväksymään paikkaan.</p>	<p>7 §. Rakennuslupan hakemiseen ja rakennustapaan nähden on noudatettava, mitä rakennussäännössä on määrätty. Sen jälkeen kun rakennuslupahakemus on tehty, on rakennustarkastajan mahdollisimman pian suoritettava rakennuspaikalla alustava katsel-</p>	<p>11 §. Uudestaan rakentamisen ja rakennuksen korottamisen sekä muiden sellaisten töiden valvonnasta, joihin vaaditaan rakennuslupa tai muun laatuinen lupa, ovat 9 §:n säännökset soveltuvin osin voimassa.</p> <p>12 §. Jos rakennuspohja ei ole hyvä taikka tulee raskaasti kuormitettavaksi tai rakennettaessa käytetään rautabetoni- tai harvinaisia rakenteita, suuria jännevälejä ja kuormituksia, on rakenteet sen mukaisesti mitoitettava ja rakennettava asiantuntevan henkilön johdolla, noudattaen niistä annettuja erikoismääräyksiä, niin kuin rakennustarkastaja kussakin yksityistapauksessa tarkemmin määrää.</p>
<p>4 §. Mitä rakennussäännön 17 §:ssä on sanottu oikeudesta johtaa yleinen viemärijohto yksityisen maan läpi, tontinomistajan velvollisuudesta sallia yksityisen viemärijohton rakentaminen maansa kautta sekä usealle tontille yhteisen yksityisen viemärijohton tekemisestä, on vastaavasti sovellettava tässä puheena olevaan yleiseen tai yksityiseen viemäriin, jolloin on huomioon otettava, että maistraatin tehtävät kuuluvat rakennustarkastajalle.</p>	<p>13 §. Rakennusluvalla tehtävän rakennustyön johtamisesta saa huolehtia ainoastaan henkilö, jonka rakennustarkastaja on hyväksynyt työnjohtajaksi.</p> <p>14 §. Rakennuspaikalla on ryhdyttävä varovaisuustoimenpiteisiin, jotka rakennustöitä suoritettaessa ovat tarpeellisia henkilöihin tai omaisuuteen kohdistuvien vahinkojen välttämiseksi, ja on rakentajan tällöin noudatettava, mitä voimassa olevissa järjestysohjeissa</p>	

työntekijäin suojaamiseksi tapaturmilta on säädetty, sekä niitä ohjeita ja varovaisuusmääräyksiä, joita rakennustarkastaja sen lisäksi katsoo olevan syytä antaa naapureihin ja ohikulkijoihin kohdistuvan vaaran ja haitan ehkäisemiseksi.

Kaivaus- ja perustustöitä tehtäessä on katumaa hyvin tuettava, niin että viemäri-, vesi- ym. johdot eivät siirry paikoiltaan tai muuten vahingoitu ja kaivauksia kylmänä vuodenaikana suorittaessa on johdot suojattava jäätymiseltä. Rakennustyötä suoritettaessa ei rakentaja saa vahingoittaa, liikutella tai siirtää tontille tai viereiseen katumaahan rajan tai korkeusaseman osoittamiseksi asennettuja kiintopisteitä ja merkkejä. Jos sellainen merkki on rakennusaikana poistettava tai siirrettävä, on tästä viipymättä ilmoitettava rakennustarkastajalle.

15 §.

Rakennuksen korkeus mitataan viereisen maan pinnasta julkisivupinnan yläreunaan, ja jos rakennuksen lämmitettävä osa kohoaa ulkoseinän yläreunaa korkeammalle, tämän osan kattavan välipohjan yläpintaan. Jos maan pinta on kalteva, käytetään keskiarvoa joko koko rakennukselle tai, sen osalle.

16 §.

Käsitellessään lennätin-, puhelin-, voima- ja valaistusjohtojen kiinnikkeitä, tukia ja muita seiniin, kattoihin tai aitoihin asetettavia laitteita koskevia kysymyksiä, on rakennustarkastajan kuultuaan tontinhaltijaa, joka asemakaavalain 70 §:n mukaan on velvollinen sallimaan sanottujen laitteiden kiinnittämisen. otettava huomioon hänen etunsa sekä huolehdittava, että vahinkoa, haittaa ja rumennusta mahdollisimman suuressa määrin vältetään.

17 §.

Ellei rakentamista ole aloitettu kolmen vuoden kuluessa ja loppuun saatettu viiden vuoden kuluessa rakennusluvan myöntämisestä, olkoon lupa rauennut, mikäli rakennustarkastaja ei erityisistä syistä pidennä sen voimassaoloaikaa. Muukin rakennustarkastajan antama lupa olkoon rauennut, jos sitä ei ole käytetty kolmen vuoden kuluessa.

6 luku.

Rakennuksen paikan kuivaaminen, tonttimaan järjestely ja pihamaa.

18 §.

Veden ja kosteuden estämiseksi tunkeutumasta rakennukseen on ryhdyttävä tarpeellisiin kuivaamis- ja eristämistoimenpiteisiin.

19 §.

Tontin maanpinnan luonnollista korkeutta ei saa rakennustarkastajan luvatta muuttaa. Pihamaa on pidettävä huolitellussa kunnossa. Puuta ja muuta tavaraa ei saa varastoida tontille paloturvallisuutta ,vaarantavalla tai ympäristöä rumentavalla tavalla

20 §.

Tontin pihamaalle tulee johtaa ajotie, jonka leveys on vähintään 2.4 m ja vapaa korkeus. vähintään 2.7 m.

7 luku.

Rakennustapa.

21 §.

Rakennusaineisiin, rakennuksen laajuuteen ja sijoitukseen tontilla, rakennuksen kerrosluukuun sekä muihin rakennustapaa koskeviin seikkoihin nähden on noudatettava alueen rakennussuunnitelmaa ja rakennussuunnitelmamääräyksiä. Mikäli rakennussuunnitelmamääräyksiä ei ole vahvistettu, tai mikäli niissä ei ole toisin säädetty, on sen lisäksi, mitä rakennussäännössä määrätään, noudatettava seuraavaa:

Asuntotontit

- Tontti ei saa olla alaltaan pienempi kuin 1,000 m². Tontista saadaan käyttää rakentamiseen enintään 1/6,
- Tonteille saadaan rakentaa ainoastaan asuin- ja liikerakennuksia ja näitä varten tarvittavia talousrakennuksia. Tehdas- ja varastorakennuksia ei tonteille saa sijoittaa.
- Mikäli ulkoisia rakennusrajoja ei ole tontille vahvistettu, on pääarakennus sijoitettava vähintään 4 m:n päähän tontin tienpuoleisesta rajasta, ei kuitenkaan lähemmäksi kuin 8 m:n päähän tien keskilinjasta.
- Rakennukset on sijoitettava vähintään 6 m:n päähän naapuritontin tai puistoalueen puoleisesta rajasta. Rakennusten välimatkan samalla tontilla tulee olla vähintään 9 m, kuitenkin niin, että asuinrakennusten välimatkan tulee olla vähintään 12 m.
- Päärakennuksen korkeus saa olla enintään 8 m ja kerroksia saa olla enintään kaksi. Talousrakennus saa olla ainoastaan yksikerroksinen sekä enintään 150 m²:n suuruinen ja 5 m korkea.
- Tontille saadaan rakentaa vain yksi päärakennus, jossa on enintään kaksi huoneistoa. Kuitenkin saa tontilla olla, jos alueella on yleinen viemärijohto ja tontti on suurempi kuin 1,500 m², kaksi päärakennusta joissa on yhteensä enintään, neljä huoneistoa.
- Rakennusten on palonkestävyydeltään täytettävä sisäasiainministeriön antamaan rakennusten ja rakennusosien paloluokittelua koskevaan päätökseen sisältyvät vaatimukset.

22 §.

Rakennuksen vesikatto saa yleensä kohota vaakasuorasta tasosta lukien enintään 45° kaltevuudessa suurimman sallitun rakennuskorkeuden yläpuolelle. Täten määrätyn kattopinnan yläpuolelle saa tehdä torneja ja päätyjä ainoastaan rakennustarkastajan myöntämällä erikoisluvalla. Korotettua rakennusosaa ei saa tehdä lämmitettäväksi.

23 §.

Ikkunavarjostimet, mainoslaitteet, tiemaalle avautuvat ikkunat, ovet ja portit sekä pylväät, kiinnikkeet yms. on asetettava niin, etteivät ne häiritse liikennettä. Tällaiset laitteet eivät muodoltaan ja väriltään saa olla rumentavia.

24 § .

Rakennuksen alla olevan kellarin seinät on rakennettava paloapidättäviksi ja kellari, samoin kuin rakennuksen alusta tehtävä sellaiseksi, että tuuletus on mahdollinen.

25 §.

Perusrakenteet on niin tehtävä, että ne kestävät rakennuksesta aiheutuvat kuormitukset sekä niin, ettei routa niitä vahingoita. Kivijalan tulee, ellei sitä korvata muulla tarkoituksenmukaisella rakenteella.

olla vähintään 50 sm korkea. Kuitenkin saa talousrakennuksen kivijalan tehdä rakennustarkastajan luvalla vähintään 30 sm korkeaksi.

26 §.

Kaikki kantavat rakenteet on rakennettava kestäviksi ottamalla huomioon niille tulevat kuormitukset ja rasitukset.

27 §.

Umpinaisen normaalitiilestä tehdyn ulkoseinän tulee asuin- ja liikerakennuksessa, sekä lämmitettävässä työhuoneessa olla vähintään 57 cm paksu. Muun ulkoseinärakenteen ja välipohjien tulee olla vastaavassa määrässä lämpöä eristäviä.

28 §.

Kuhunkin asuntoon, joka sijaitsee 1.5 m maanpintaa korkeammalla, tulee tieltä tai pihalta päästä vähintään 110 cm levyisiä erilliseen porrashuoneeseen sijoitettuja portaita myöten, jolloin porrasteleveys mitataan kaiteen sisäreunaan. Huoneiston ylempäsässä kerroksessa olevaan huoneeseen tulee päästä, kulkematta avoimen ullakon läpi, vähintään 90 cm levyistä porrasta myöten.

29 §.

Asuinhuoneen lattia ei ikkunaseinän puolella saa sijaita maan pintaa alempana. Asuinhuoneen yhteisen ikkuna-alan tulee olla vähintään 1/10 huoneen lattiapinta- alasta ja tulee ikkunan edessä olla vähintään 9 m leveydeltä ja pituudelta rakentamattomaksi jäävää aluetta. Huonekomeron eli alkovin, jolla ei ole omaa ikkunaa, saa sijoittaa vain ikkunan vastapäiselle seinälle, ja tulee huonekomeron ja huoneen välille jättää aukko, joka on vähintään 3/4 komeron peräseinän suuruudesta. Rakennustarkastajalla on kuitenkin, milloin se pakottavan tarpeen sattuessa haitatta voidaan tehdä, oikeus sallia vähäisiä poikkeuksia edellä olevista määräyksistä.

30 §.

Kylpyhuoneissa, kloseteissa ja pesutuvissa tulee olla vedenpitävä lattia ja ilmanpoistohormi.

31 §.

Käymälöiden, eläinsuojien, lantasailiöiden ja likakaivojen tekoon ja kunnossa pitoon nähden on noudatettava terveydenhoitosäännön 63 §:n määräyksiä. eikä sellaista laitosta saa sijoittaa 10 m. lähemmäksi yleistä tietä tai aukiota eikä asuin- tai työhuoneen alle.

8 luku.

Yleisiä määräyksiä.

32 §.

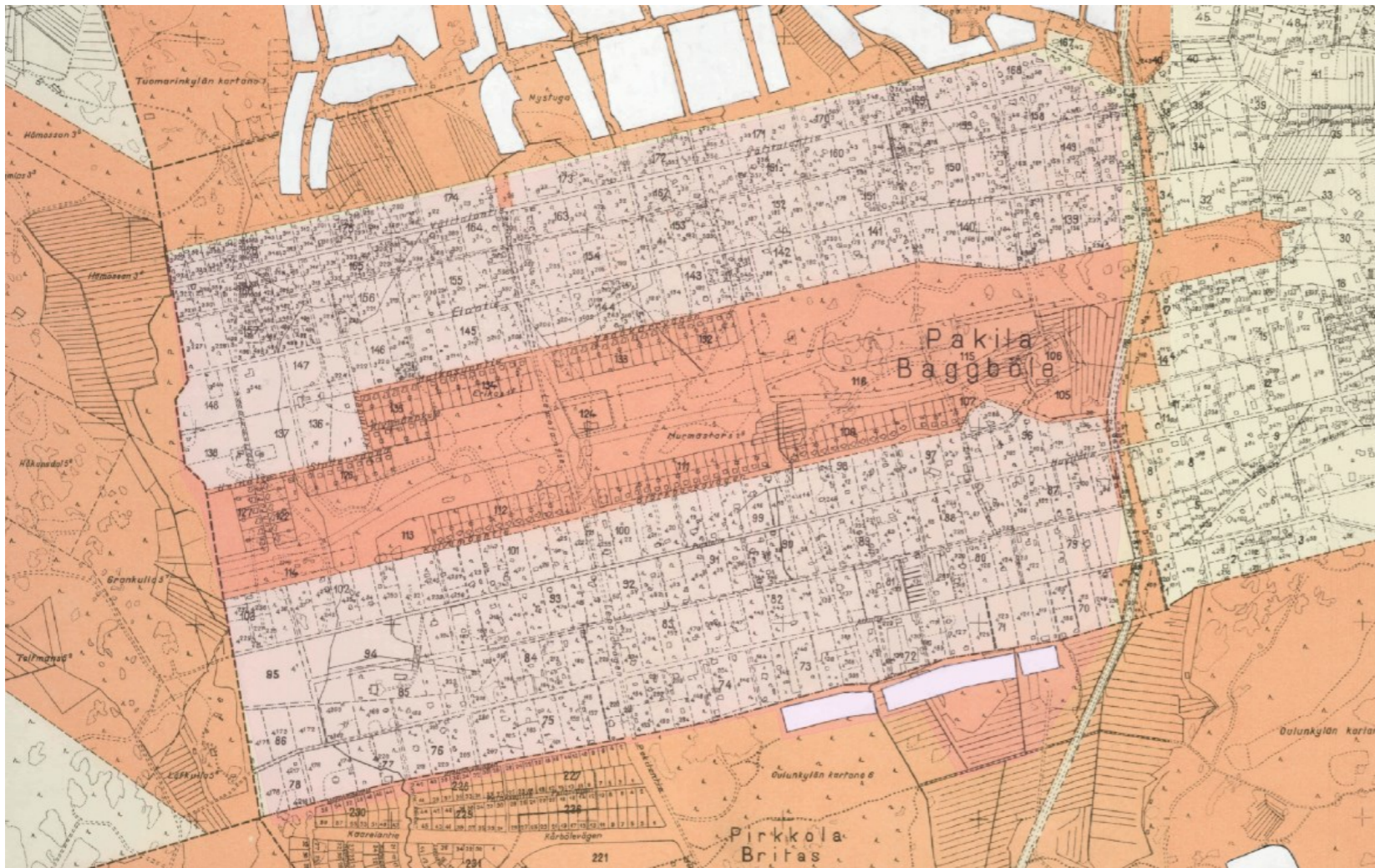
Tämä rakennusjärjestys tulee voimaan

Asianomaisessa järjestyksessä valmiiksi rakennettu rakennus saadaan pysyttää muuttamatta, ellei se aiheuta tulenvaaraa taikka ole terveydellisyyden tai kestävyyyden kannalta vaarallinen.

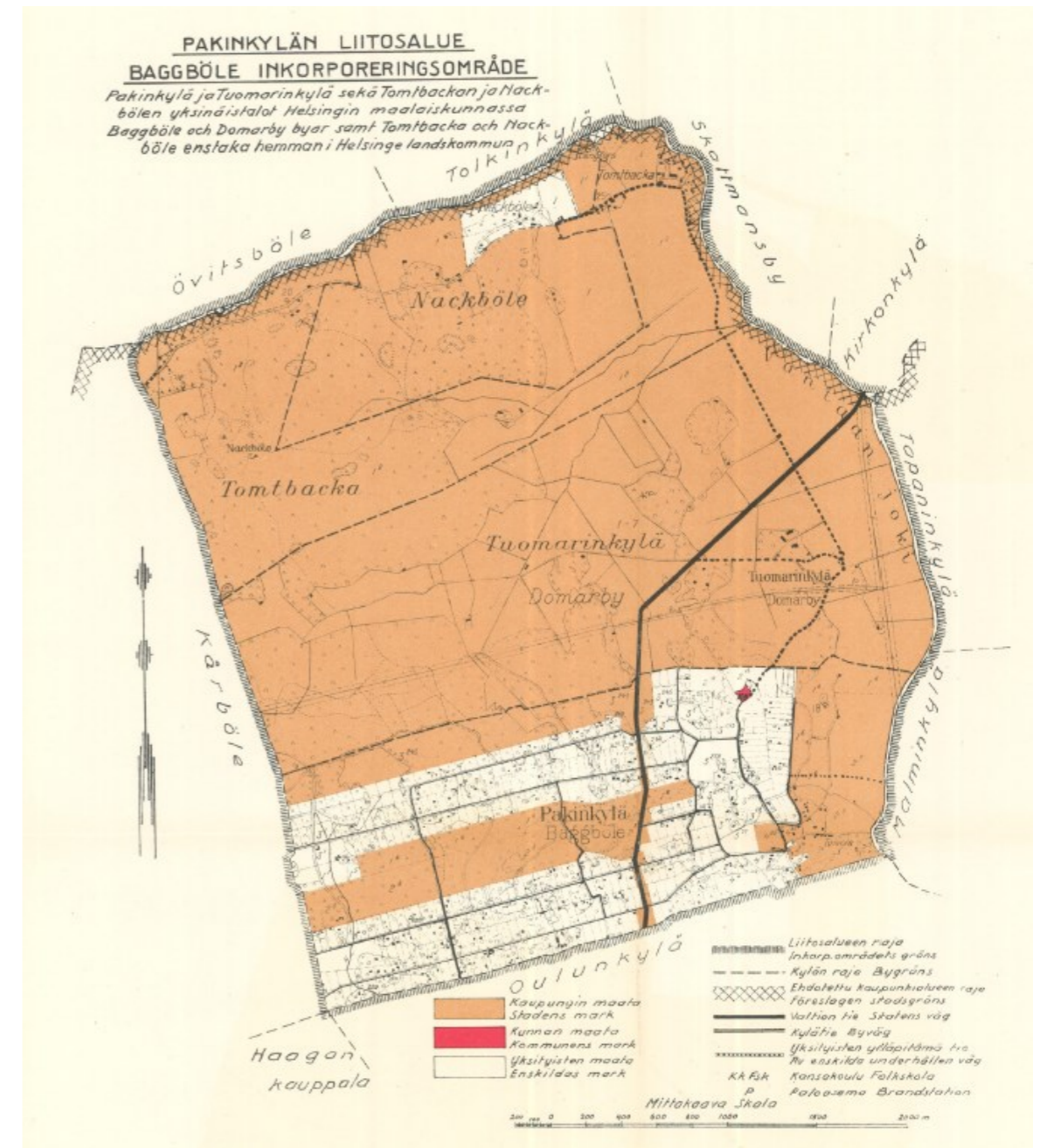
Lääninhallitus voi harkintansa mukaan myöntää poikkeuksia näistä määräyksistä, mikäli ei vaaranneta tervettä kehitystä eikä palo- ja liikenneturvallisuutta tai terveydellisyyttä.

2.6.2 Alueliitos 1946

Helsingin kaupungilla oli mahdollisuus vaikuttaa taajaväkisten yhdyskuntien kehitykseen. Asukasmäärän ripeä kasvu sekä kaupungin rajojen sisäpuolella että maalaiskunnan alueella oli lisännyt tarvetta rakentamisen säätelyä. Osa esikaupunkialueista ehti itsenäistyä ennen kuin sisäasiainministeriö asetti liitoshankeen selvitysmieheksi kunnallisen keskus-toimiston johtajan Yrjö Harvian vuonna 1928. Kunnan rajojen ei enää tarvinnut olla yhteneviä seurakunnan rajojen kanssa. Harvian laatima laaja mietintö valmistui vuonna 1936. Vuodeksi 1941 suunniteltu alueliitos keskeytyi sodan takia, ja toteutui lopulta 1.1.1946. Tuolloin Helsingin maapinta-ala kahdeksankertaistui ja asukasluku nousi 40 000:lla. Helsingin maalaiskunta menetti lähes puolet asukkaistaan, kun Pakinkylä monien muiden taajaväkisten yhdyskuntien ohella liitettiin Helsinkiin. Tuolloin otettiin käyttöön Pakinkylästä lyhennetty nimi Pakila. Pakilan asukasluku oli vuodesta 1930 yli kaksinkertaistunut ja vuonna 1946 oli Pakilassa 3 383 asukasta. Alueelta kuitenkin puuttui tärkeitä palveluja ja kaikki palstoitettut maa-alueet olivat yksityisessä omistuksessa.

Kuva 65. Kiinteistökartta 1945. Helsingin karttapaalvelu

Kuva 66. Kartta Pakinkylän liitosalueesta. Harvia 1936. Sinetti arkisto. Kartasta ilmenee että kaikki maat Pakinkylän palstoitettua aluetta ja kyläkeskustaa lukuun ottamatta olivat tuolloin kaupungin omistuksessa.

2.6.3 Jälleenrakennuskauden asutustoiminta

Suomessa jälleenrakentaminen aloitettiin talvisodan jälkeen. Maata oli palstoitettava siirtoväkeen kuuluvulle karjalaisille ja luovutetun Hankoniemen asukkaille. Materiaali- ja työvoimapula pakottivat tuotannon rationalisoimiseen ja valmiiden talotyyppien kehittämiseen. Tästä alkoi tyyppiirustusten käyttö pientalojen rakentamisessa. Helsingin kaupungin jo vuonna 1917 hankkimalle maalle Pakilaan rakennettiin vuokratonteille vuosina 1946-47 koteja sadoille evakoille. Rakentaminen perustui Pakinkylän rakennussuunnitelmaan vuodelta 1935.

Vuonna 1945 Helsingin kaupunki teki Sosiaalisen Asunnon-tuote O.Y. Asutuksen kanssa sopimuksen 32 omakotirakennuksen rakentamisesta Pakilaan. Näiden kaikkien talojen piti aluksi sijoittua Halkosuontien varrelle, mutta esiintyneen lyijymalmilöydön vuoksi 3 taloa siirrettiin Kyläkunnantien varteen. Löytö osoittautui kuitenkin laihaksi ja tonteille rakennettiin talot parin vuoden viiveellä. Toinen rakennuttaja, A-talon rakennus Oy rakensi pääosan Kyläkunnantien varren kortteleista 111 ja 112.

Sosiaalinen Asunnontuote O.Y. Asutus alkoi rakentaa jo vuonna 1946 samoja tyyppitaloja Kyläkunnantielle, Suovakujalle, Niittyluhdantielle sekä Heinämiehentielle. Joitakin yksityisten henkilöiden urakoimia taloja rakennettiin mm Kyläkunnantien 39 ja 41. Asukkaiksi hyväksyttiin perheellisiä, joilla oli vähintään kaksi lasta.

Talot olivat valtiojohtoisen Tehdastalo Yhtymän toimittamia yhden perheen taloja, joissa oli otettu huomioon myöhemmin ullakolle mahdollisesti rakennettava toinen huoneisto. Asuin-pinta-ala oli 59 m² käsittäen 2 huonetta ja keittiön sekä lisäksi taluskellarin. Tonttien pinta-ala oli noin 1400 m² käsittäen varsinaisen asuinrakennusosan sekä puutarhaosan. Sopimuksen mukaan asuintontin vuokra-aika päättyi vuonna 2000 ja puutarhaosan vuonna 1965. Piharakennukseen sijoitettiin yleensä sauna, puuvaja ja ”pikkula”.

Rakennustyöt aloitettiin syksyllä 1945 ja harjannostajaisia päästiin viettämään joulukuun 10. päivänä 1946. Rakennusai- kana vallinneen ankaran rakennustarvikepulan sekä palkka- ja hintatason jyrkän kohoamisen vuoksi syntyi kuitenkin pian uusien asukkaiden ja rakennuttajan välille erimielisyyksiä mm. rakentamisen laadusta ja asuntojen lopullisesta hinnasta. Pakilan Omakotiyhdistys ry. perustettiin vuonna 1947 ajamaan asukkaiden pyrkimyksiä näissä kysymyksissä.

Rakentaminen vuokratonteille jatkui kiihkeänä ja jo syyskuus- sa 1948 oli alueella 95 valmista tai rakenteilla olevaa vastaa- vaa tyyppitaloa. Uudet rakennukset sijoituivat Kyläkunnan-, Kivimäen-, Heinämiehen- sekä Niittyluhdanteiden varsille.

(<https://pakilanomakotiyhdistys.net/historia/>)

Kuva 67. Pyöräilijöitä Kyläkunnantiellä 1960-luvun alussa. Pakila-seura.

Kuva 68. Halkosuontie 132–136 1960-luvulla. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

Kuva 69. Ilmakuva Halkosuontieltä 1960-luvulla. Kuva Pakila-seura

2.6.4 Jälleenrakennuskauden tyyppitalot

Huutavan asuntopulan lievittämiseksi oli välttämätöntä tehostaa rajusti asuntotuotantoa ja tähän pyrittiin etenkin pientalotuotannon rationalisoinnilla. Kolme merkittävintä tekijää, joilla tehokkuutta pyrittiin nostamaan, olivat teollisesti esivalmistettujen pientalotyyppien suunnittelun ja valmistuksen laajamittainen aloittaminen, tyyppitalopiirustusten suunnittelu ja julkaisu sekä rakennusalan yleisen standardisoinnin kehittäminen.

Jälleenrakennuskauden pientalorakentamisessa siirryttiin aiemmasta lamasalvotusta umpihirsirakenteesta kantavaan rakenteeseen, jonka muodosti määrämittäisestä sahatavarasta nau-laten koottu kehikko. Tämän erityisesti Yhdysvalloissa kehitety-n ns. balloon frame -rakenteen eristyksenä käytettiin mm. sahan-puruja tai insuliittia ja vuorauksena laudoitusta. Tiilipulan vuoksi taloihin oli käytännössä mahdollista suunnitella vain yksi sa-vupiippu, joka oli lämmön jakamisen takia järkevää sijoittaa keskelle taloa. Huonetilat tulisijoineen oli vastaavasti luontevaa sijoittaa kiertymään piipun ympärille, ja näin rakennuksen poh-jamuoto määrittyi neliömäiseksi. Jyrkähkö harjakatto taas mah-dollisti sen, että myös ullakkokerros oli käyttökelpoista asuin-pinta-alaa. Lisäksi näin aikaansaatu puolitoistakerroksisuus oli tilankäytöllisesti ja taloudellisesti järkevää, sillä ullakkokerros voitiin aluksi jättää kokonaan rakentamatta tai sinne voitiin ottaa vuokralaisia. Mahdollisten vuokralaisten takia myös käyn-ti yläkertaan sijoitettiin usein mahdollisimman suoraan tuuli-kaapista tai jopa ulkoa.

Tältä perustalta tyyppitalojen arkkitehtuuri vakiintui nopeasti hyvin yhtenäiseksi ja vaikka tyypejä, suunnittelijoita ja suunnittelijayhteisöjä oli paljon, suunnittelua leimaa anonyyminen ja eri tyyppien erottaminen toisistaan on vaikeaa.

Halkosuon-, Suova- ja Heinämiehentien jälleenrakennuskauden pientalot rakennettiin pääosin vuosina 1945-1948. Talot ovat pääasiassa Helsingin kiinteistötoimiston tonttiosaston suunnittele-mia PaTp3 -tyyppitaloja, joihin alun perin oli suunniteltu kaksi asuntoa.

Kyläkunnantien pientalot rakennettiin samoihin aikoihin. Kylä-kunnantien taloissa on käytetty mm pientalotyyppiä Ot3 .

Kuva 70. Jälleenrakennuskaudella siirryttiin rankarakenteisiin ratkaisuihin joissa rungon ulkopuolella käytettiin vinolaudoitusta. Uudisrakennus Paloheinässä 1949. Kuvan omistaja Hannu Vuorinen. Pakila-seura.

Kuva 71. Käyhtyn perheen talo rakenteilla Piikintien ja Koulumestarintien kulmassa 1950-luvun alku. Kuvan omistaja Kaija Käyhty. Pakila-seura.

Kuva 72. Halkosuontie 150 noin vuonna 1950. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

Kuva 73. Vienosen talon portailla vuonna 1949 Halkosuontie 150. Ilmeeltään muutoin pelkistetyn rakennuksen kuistiin liittyy erityisiä koristeellisia yksityiskohtia. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

2.6.5 Elisabeth Kochin suunnittelemat pihat

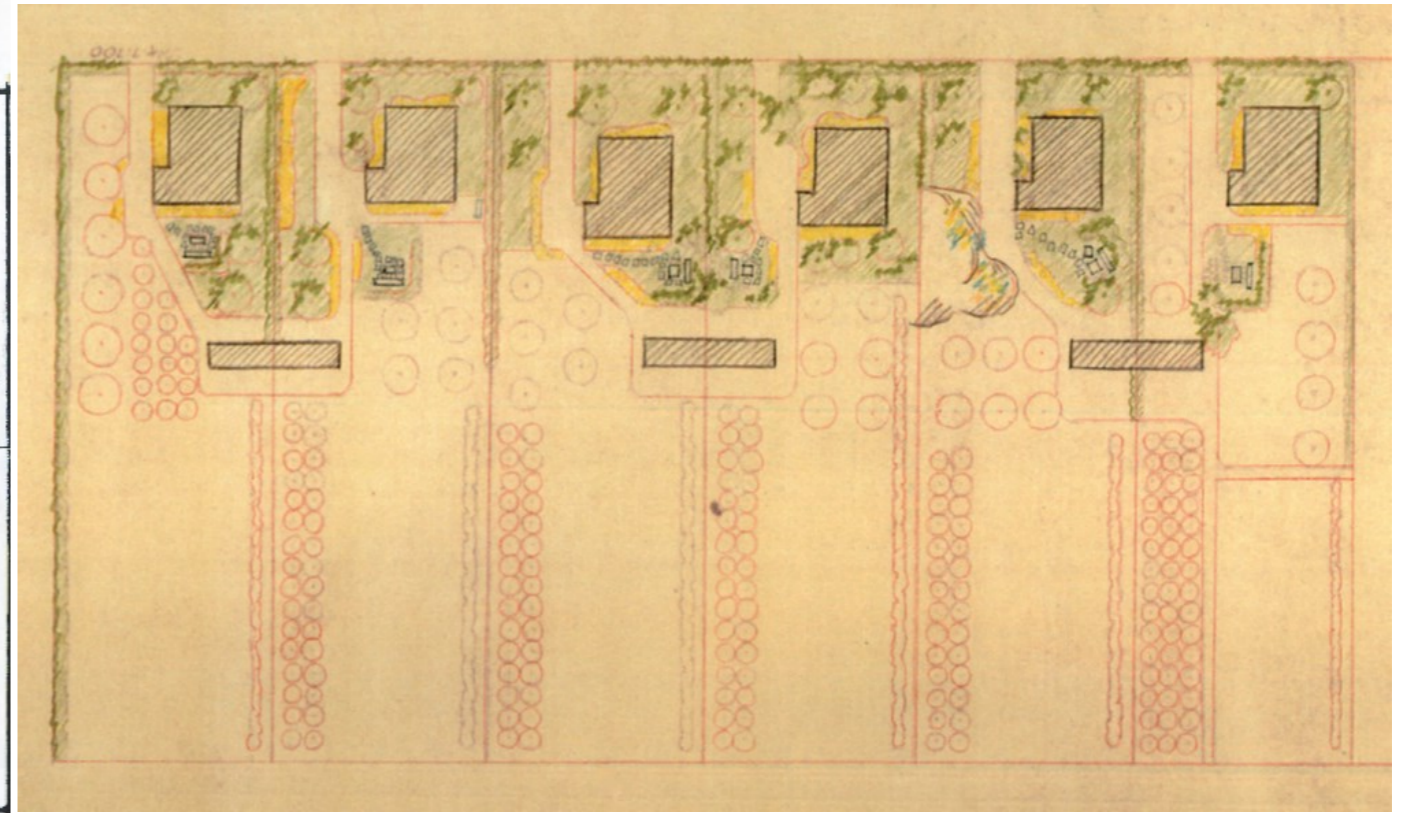
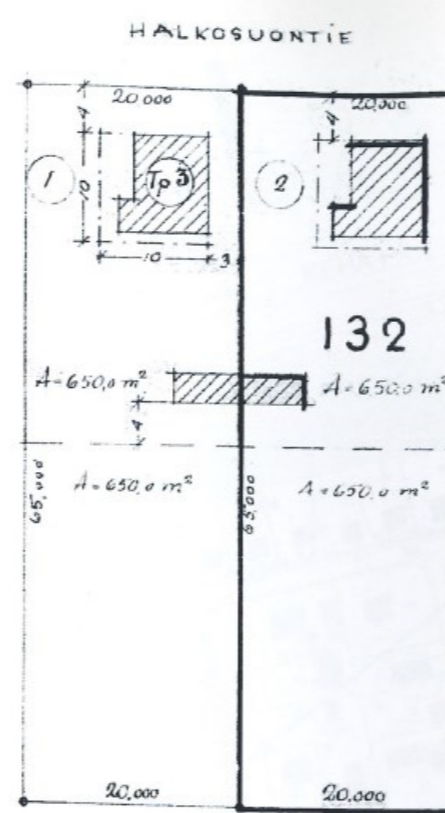
Puutarhakonsulentti, puutarha-arkkitehti Elisabeth Koch laati virkansa puolesta vuosina 1924-54 lukuisia istutussuunnitelmia Helsingin kaupungin vuokratonteilla sijaitsevien omakotitalojen pihaille. Kaupunki oli perustanut puutarhakonsulentin toimen, ja vuokraajat saivat tilata neuvojalta puutarha ja viljelysuunnitelmia. Pientaloalueiden yhtenäiseen ilmeeseen ja kadunvarsinäkymiin kiinnitettiin erityistä huomiota.

Elisabeth Koch on tehnyt Halkosuontielle mm. periaatesuunnitelman tonttien jäsentelystä ja istutuksista. Suunnitelmasta hahmottuvat erityisesti:

- Kadun ja tontin rajaus leikattavalla pensasaidalla.
- 'Etupuutarha', tontin kadunpuoleinen osa, joka rajautuu katuun ja talon ympäröiviin kadunpuoleisiin alueisiin. Etupuutarhaan ja taloa ympäröiviin tontin osiin on ehdotettu nurmea, puita ja pensaita sekä kukkapenkkejä.
- Oleskelualueet istuinryhmineen ja pihakeinuineen jatkavat pihan puolella, talon takana etupuutarhan huoliteltua, puutarhamaista pihan jäsentelyä rajautuen piharakennukseen.

Muulle tontin osalle, joka on jätetty hyötyviljelyyn, on ehdotettu hedelmäpuita, marjapensaita ja kasvimaata. Vaikkakin hyötyviljelyn osuus tontin pinta-alasta on vähentynyt ja nurmen osuus lisääntynyt, tonttien jäsentely on edelleenkin hyvin suunnitelman kaltainen (Kochin havainnekuissa tontit ovat kooltaan kaksinkertaisia).

(Korsutieltä Näätäkujalle 2003; Unelmia paremmasta maailmasta, näyttely 2006; Karisto 2016, 112-125)

Kuva 74. Ote Halkosuontien asemakaavaluonnoksesta (KSV), sekä kaavaan liittyvä, Elisabeth Kochin laatima havainnekuva korttelin 132 tonttien järjestelystä. Suunnitelmasta erottuvat selvästi tonttien jäsentelyn periaatteet: kadun ja tontin rajaus leikattavalla pensasaidalla, koristeellisempi etupuutarha, oleskelupuutarha istuinryhmineen rajautuu piharakennukseen, jonka takana oleva suurin tontin osa on varattu hyötyviljelyyn. Jokaiselle tontille laadittiin myös pihasuunnitelma. Kuvälähde HKA

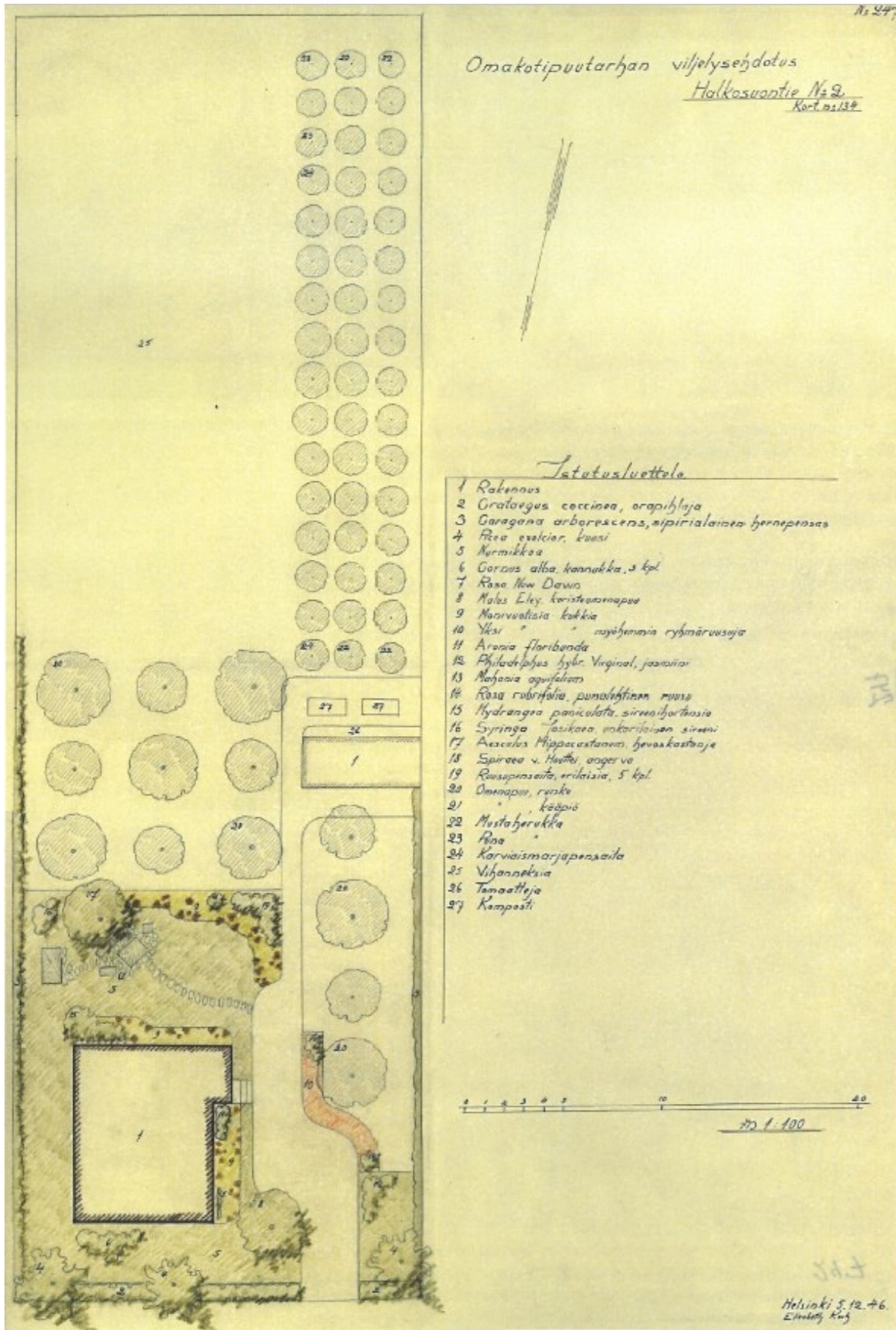
Kuva 75. Puutarhatöissä 1950-luvulla. Halkosuontie 150/ Vienosen talo ja 148/ Ovaskaisen talon pihossa. Taustalla näkyvät Savanderin ja Niemisen talot. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

IKuva 76. Imakuva 1960-luvulta Halkosuontie 136 -132 kohdalta. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

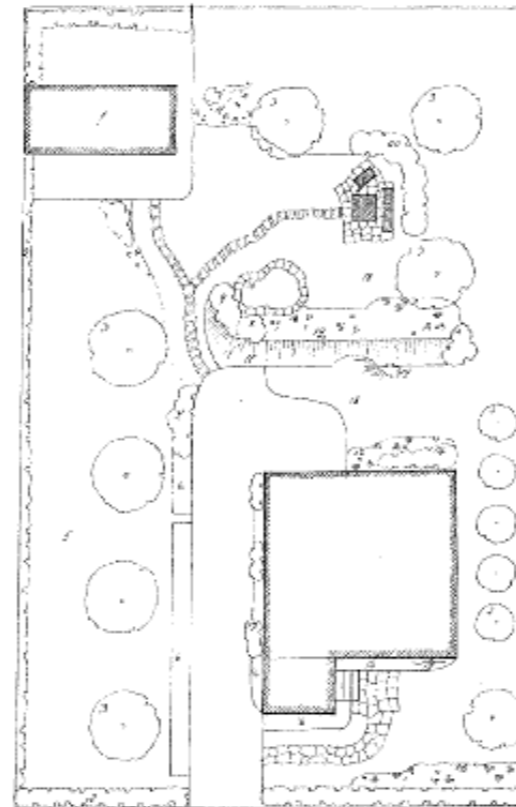

Kuva 77. Tyttö ja kurpitsa vuonna 1958. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

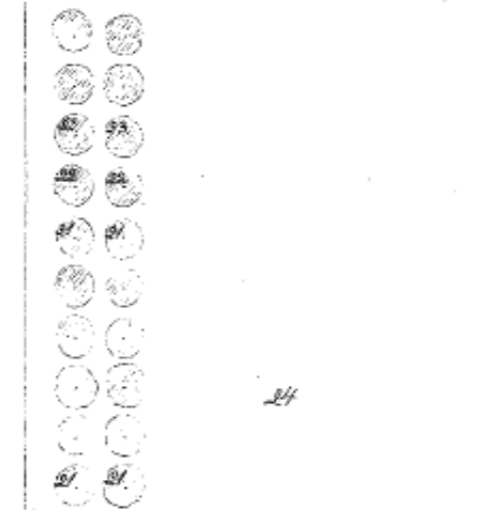

Omakotipuutarhan viljelysehdotus
Kyläkunnantie 1251

- Talotusluettelo*
- 1 Rakennus
 - 2 *Crataegus coccinea, orapihlaja*
 - 3 Omenapuu
 - 4 *Karvaisruusku*
 - 5 *Nurmikko*
 - 6 *Rosapensaita*
 - 7 *Hydrangea paniculata, sironihurtasia*
 - 8 *Philadelphus hybr.*
 - 9 *Rosapensaita*
 - 10 *Luonnonkukka*
 - 11 *Koristeomenapuu*
 - 12 *Monivuotisia kukkia*
 - 13 *Hydrangea arborescens*
 - 14 *Ribes aureum*
 - 15 *Rosa, New Dawn*
 - 16 *Yksivuotisia kukkia*
 - 17 *Spiraea, Huolto*
 - 18 *Karvaisruusku*
 - 19 *Rosapensaita*
 - 20 *Rosapensaita*

Omakotipuutarhan viljelysehdotus
Kortteli 109/11

Kortteli 109/11

1. Rakennus
2. *Rosa rugosa*
3. *Caragana arborescens sibirialainen hernepensas*
4. *Sireeni*
5. *Nurmikko*
6. *Kuusi*
7. *Kirsikkapuu, Varjomorelli*
8. *Valamonruusu*
9. *Jasmiini*
10. *Monivuotisia kukkia*
11. *Yksivuotisia kukkia*
12. *Pioni*
13. *Ribes aureum*
14. *Rosa rugosa Königin des Nordens*
15. *Rosa New dawn*
16. *Omenapuu, iso kuulas*
17. *Omenapuu, melba*
18. *Omenapuu, punainen kaneli*
19. *Omenapuu, wealthy*
20. *Omenapuu, Antonowka*
21. *Musta herukka*
22. *Puna herukka*
23. *Karvaismarjapensaita*
24. *Vihanneksia ja perunaa*

Otteita Elisabeth Kochin pihasuunnitelmista Kyläkunnantielle (ent. Koivumäentielle), HKA

Kuva 78. Elisabeth Kochin vuosina 1946-1956 laatimia pihasuunnitelmia Halkosuontielle ja Kyläkunnantielle (ent. Koivumäentie) HKA. Kochin suunnitelmia tutkinut Maria Karisto on kuvailut vasemmalla näkyvää pihasuunnitelmaa (1946): Etupuutarhassa on orapihlaja-aita katua vasten, nurmikko, yksittäisiä koriste pensasryhmiä, koristeomenapuu ja kolme kuusta. Talon seinustoilla on perennanpenkit ja sisäänkäyntiä vastapäätä ryhmämuusupenkki. Oleskelupiha rajautuu omenapuuistutuksiin. Tontin takaosassa on varattu tilaa vihannesmaalle ja marjapensasrivistölle.

2.6.6 Koulujen rakentaminen

Pakilan ensimmäinen koulutalo, Metsolan kansakoulu rakennettiin vuonna 1906 Landmättersin tilalta erotetulla palstalle Itä-Pakilaan. Koulu oli suomenkielinen, ruotsinkielisen piirin oppilaat kävivät Oulunkylän kansakoulussa. Metsolan koululla toimi myös maalaiskunnan suomalaisen kirjaston keskuskirjasto. Koulurakennus paloi 1970-luvulla. Pakilassa Fagerholmin huvilassa toimi vuodesta 1911 kannatusyhdistyksen järjestämä ja kunnan avustama pientenlastenkoulu. Vuonna 1921 koulu siirtyi kokonaan kunnan haltuun. Koulu toimi kuitenkin edelleen vuokratiloissa aluksi kokonaan ja sittemmin osittain Lepolantien Elannon talossa.

Länsi-Pakilaan, Pakilantien varteen valmistui vuonna 1939 arkkitehti Jalmari Peltosen suunnittelema kolmikerroksinen koulurakennus. Sotien jälkeen väestömäärä lisääntyi merkittävästi, ja tuolloin koulussa siirryttiin kaksivuorolukuun. Koulu oli ahkerassa käytössä, ja ennen kirkon valmistumista pidettiin siellä myös jumalanpalveluksia. Koulutalo muutettiin kansalaiskouluksi ja vuonna 1967 sille rakennettiin lisärakennus.

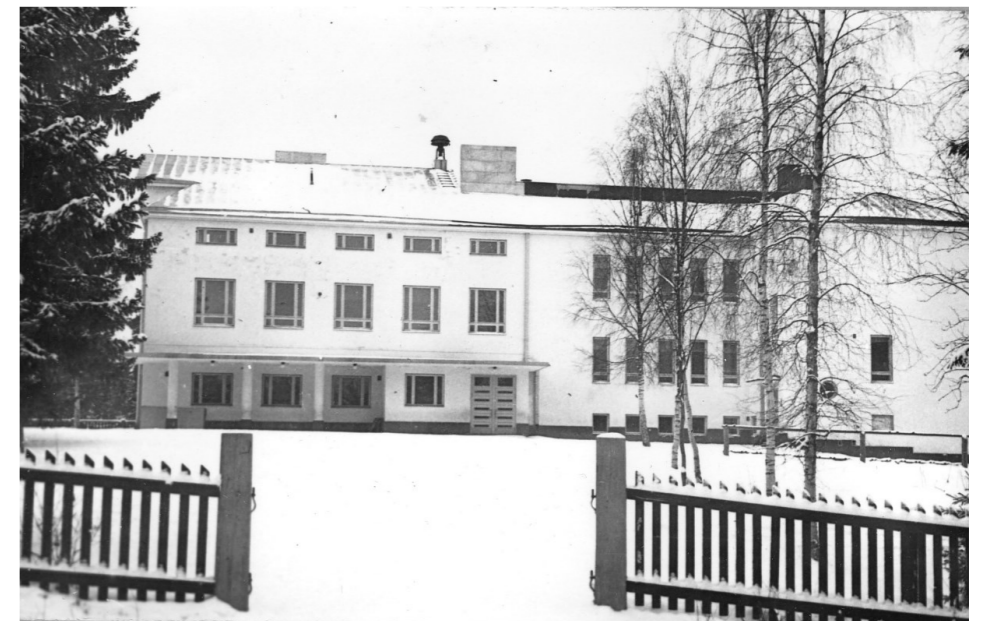
Vuonna 1954 valmistui Halkosuontielle arkkitehti Jorma Järven suunnittelema Pakilan ala-asteen koulu. Koulu muodostuu kahdesta selkeämuotoisesta harjakkatoisesta osasta. Luokkasiipi on neli- ja salisiipi kaksikerroksinen. Julkisivut ovat hyvin yksinkertaiset ja suhteiltaan erityisen kauniit. Tiiliosien lisäksi ne muodostuvat hivenen polveilevista nauhaikkunariveistä ja vaaleista kentistä niiden välillä. Pitkä julkisivu jakautuu kantavien pilarien erottamiin osiin. Julkisivujen tärkeitä yksityiskohtia ovat muun muassa hyvin sirot ikkunanpuitteet. Kapeuden vaikutelma syntyy, koska karmi ja puite ovat eriväriset, puuosat koostuvat lakatusta ja valkoisesta osasta. Sisääntulokatokset ovat toinen merkittävä aihe rakennuksen ulkoisessa hahmossa. Helsingin kaupungin laatiman inventoinnin mukaan ”Pakilan ala-asteen koulua voidaan pitää Jorma Järven ansiokkaiden koulujen joukossa yhtenä parhaista. (Opintiellä– Helsingiläisiä koulurakennuksia 1880-1980. 2004). Koulussa oli vuonna 2021 meneillään I korjaus- ja laajennustyö, eikä koulua siten ollut mahdollista tämän työn yhteydessä inventoida.

Kuva 80. Metsolan kansakoulu 1920-luvulla. Helsingin kaupungin museo. Itä-Pakilassa sijainnut rakennus paloi 1970-luvulla. HKM/ Finna

Kuva 81. Pakinkylän alakansakoulun kaksi luokkaa toimi 1920- ja 1930-luvuilla Elannon Lepolantien myymälän piharakennuksessa. Rakennus purettiin vuonna 1958. Kuva Pakinkylän seudun historia s.251.

Kuva 82. Pakilan kansakoulu 1950-luvulla. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

Kuva 83. Pakilan vuonna 1939 valmistunut arkkitehti Jalmari Peltosen suunnittelema kansakoulu. Kuvaaja Constantin Grünberg 1965. Helsingin kaupungin museo.

Kuva 79. Kuva vasemmalla; arkkitehti Jorma Järven suunnittelema Pakilan kansakoulu, nykyinen ala-aste, valmistui 1954. Kuvaaja Constantin Grünberg 1965. Helsingin kaupungin museo. Yllä olevassa havainnekuvassa näkyy oikealla koulun rakenteilla oleva laajennus (uuttahelsinki.fi).

Kuva 84. Koulu tänä päivänä.

Kuva 85. Pakilan kirkko 1950-luvulla. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

Kuva 86. Pakilan kirkko 1950-luvulla. Kuva Pakilan seurakunta.

2.6.7 Pakilan kirkko ja Hyvän Paimenen kirkko

Pakilan vuonna 1950 valmistunut kirkko on arkkitehti Yrjö A. Vaskisen suunnittelema. Hänen päätyönsä on pohjoismaista klassismia edustava Tampereen Viinikan kirkko (1927-32). Myös Pakilan kirkossa näkyvät 1920-luvun klassisimmin ihanteet sekä Italian vaikutus. Pakilan kirkko liittyi alun perin kiinteästi kaupungin osan vanhaan keskustaani kun etelästä pohjoisen jatkunut Jakotie-Palosuontie toimi perinteisenä kyläraittina. Kehäväylän rakentaminen muutti tilannetta ja kirkko jäi kylärakenteessa syrjään meluaitojen taakse.

Pakilan uutta kirkkoa varten järjestettiin vuonna 1990 kutsukilpailu, mutta lamakausi lykkäsi hankkeen toteuttamista. Arkkitehti, akateemikko Juha Leiviskä kutsuttiin vuonna 1997 tutkimaan kokonaan uuden kirkon rakentamisen sijaan mahdollisuuksia vanhan kirkon ja seurakuntatalon laajentamiseksi. Leiviskän toimiston suunnittelema mittava laajennus ja muutostyö valmistui 2002. Tuolloin Pakilan kirkko sai uudeksi nimekseen Hyvän Paimenen kirkko. Punatiilinen uudisosa erottuu selvästi vanhasta valkeaksi rapatusta kirkko-osasta. Pihan etuosaan sijoitettu korkea, Kehä I tielle näkyvä kellotapuli ohjaa tulijan piha-alueelle. Tästä jatkuu kulku etupihaa reunustavaa katettua pylväskäytävää pitkin pääsisäänkäynnille ja edelleen vaihtelevana tilasarjana kirkkosaliin. Kirkkoa on laajennettu vanhan alttarialueen jatkeeksi sijoitetulla laajalla ja korkealla uudella kuoriosalla. Kirkon arkkitehtuurissa ilmenee Juha Leiviskälle hyvin ominaisia elementtejä kuten mm. ulkoseinissä käytetyt, lasipintojen erottamat levymäiset rakenteet, joiden välistä valo kauniisti siivilöityy sisätiloihin. Taiteilija Markku Pääkkönen on täydentänyt alttaria sijoittamalla neljän alttaripylvään väliin lasiprismat, jotka hajottavat valoa alati muuttuviksi kuvioiksi seinäpinnoille.

(Kirkon laajennus on esitelty Arkkitehti-lehdessä 3/2004. Kirkko ja kellotapuli on suojeltu vuonna 2007 vahvistetussa asemakaavassa)

Kuva 87. Pakilan kirkko tänä päivänä.

2.6.8 Pakilan partiomaja

Pakilan partiomajaksi talkoovoimin rakennettu hirsimökki valmistui 1954 Palosuontien varteen.

Kuva 88 Pakilan partiomajan. Kuva kirjasta Pakila seudun historiaa s. 118.

Kuva 90. Yrjönpäivän partioparaatiin 1958 matkalla olevat Pakilan Kotkanpojat marssivat bussi-54: lle Väliälöntien ja Pakilantien kulmassa. Pakila-seura/ Mikko Vienonen

Kuva 89. Partiomaja tänä päivänä.

Kuva 91 ja 92. Pakilan partiomajan rakennustyömaa vuonna 1954. Kuva Pakila-seura/ Mikko Vienonen

2.6.9 Vanha kyläkeskusta ja sotien jälkeinen liikerakentaminen

Pakilan kaupallinen keskus rakentui nykyisen Lepolantien, entisen Puutarhakauden ja Jakotien risteuksen tuntumaan. Siellä oli jo ennen ensimmäistä maailmansotaa Elannon sekataivaramyymälä, Helmi Färstin kahvila, sähköliike, kalakauppa, suutari, halkokauppa ja yleinen sauna-kin. Myöhemmin alueelle tulivat mm. elokuvateatteri Bio Tarja, Into Oy:n suurehko toimitalo, KOP:in ja SYP:in konttorit ja Alkon myymälä. Aiemmin Lepolantien länsiosassa sijainnut posti siirtyi vuonna 1952 valmistuneeseen KOP:in taloon.

Yksittäisiä liike- ja myymälätiloja rakennettiin Lepolantien vanhan keskustan ohella eri puolille aluetta, usein asuinrakennusten pohjakerrokseen, toisinaan myös omiin erillisiin rakennuksiin.

Tässä selvityksessä on tarkastelun ulkopuolelle rajattu Pakilantien varren alueet ja näillä tapahtunut rakentaminen. Myöhemmissä asemakaavoissa oli pyrkimyksenä ohjata Länsi-Pakilan kaupalliset toiminnot pääkaduksi muodostetun Pakilantien varteen. Sinne siirtyivät hiljalleen myös vanhan kyläkeskustan toiminnot.

Kuva 95. Prätkäpojat Harri Laine ja Hans Karlsson Pakinkulman baarin edessä 1969. Takana Bio Tarjan talo. Kuvan omistaja Taira Karlsson/ Pakila-seura.

Kuva 96. Michelssonin kioski sijaitsi Lepolantien ja Tuusulantien risteyksessä 1950-luvulla. Kioskin takana sijaitsi "pylvässali". Kuvan omistaja Rea Harviainen/ Pakila-seura.

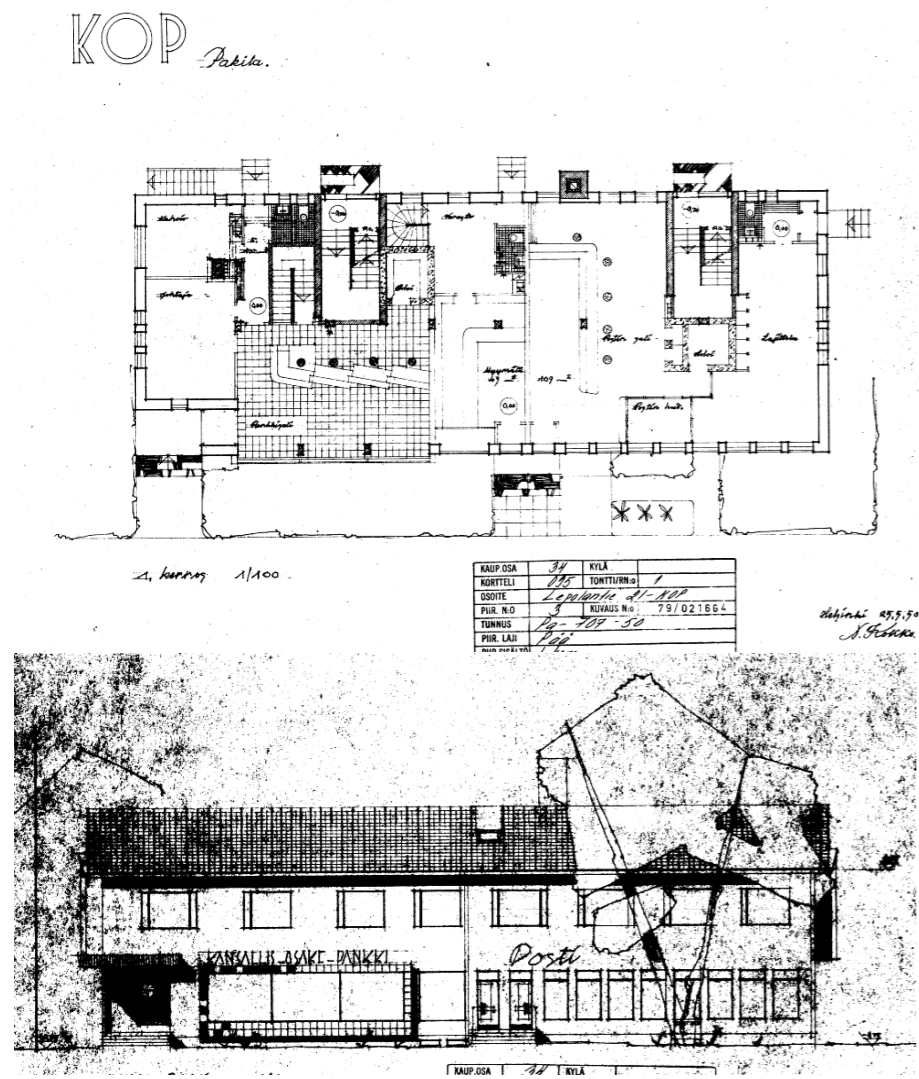
Kuva 94. Näkymä Lepolantien ja Jakotien risteyksestä Tuusulantielle päin 1969. Kuvan omistaja Taira Karlsson/ Pakila-seura.

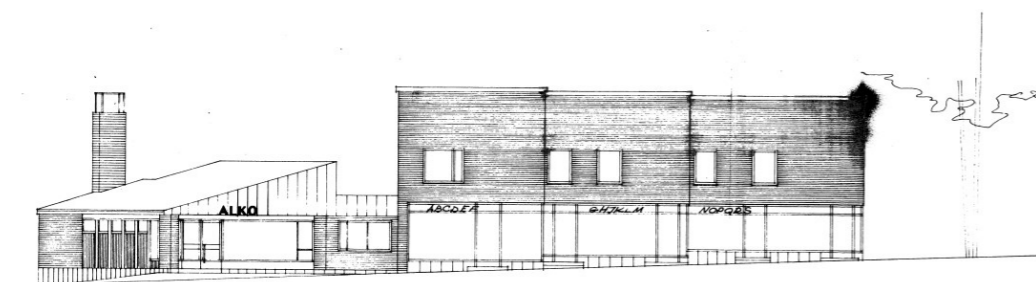
Kuva 97. Maitokaupan väkeä 1957, Pakilantie 85. Oikealla kauppias Irma Isrikki. Isrikin kauppa toimi Pakilantiellä vuosina 1954-1989. Kuvan omistaja Erja Vuorio/ Pakila-seura.

Kuva 98. Pakinkulman baari, myyjätär puhelimessa. Kuvan omistaja Taira Karlsson.

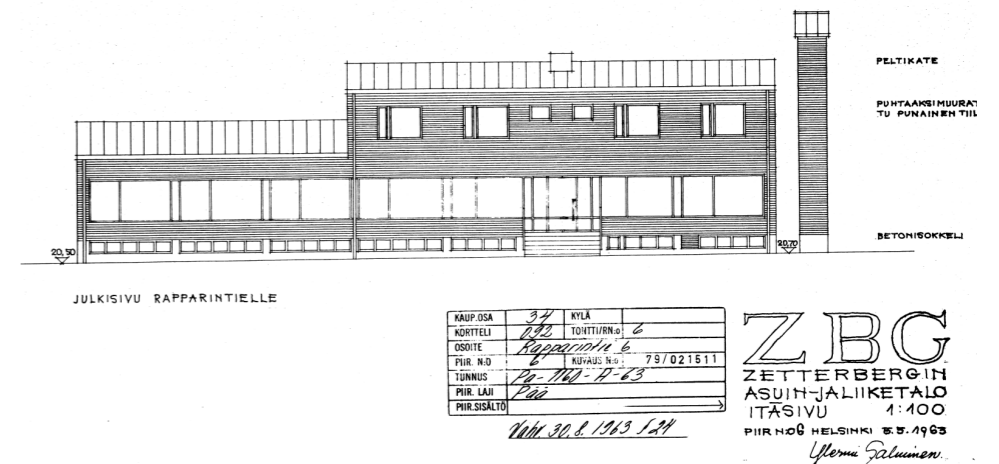
Kuvat 100-101 Vuonna 1952 Lepolantien varteen rakennetun Kopin Pakilan pankki- ja liikerakennuksen suunnitteli arkkitehti Niilo Kokko. Pankkitilat sijoituivat rakennuksen länsiosaan. Sen vieressä oli myymälätila, itäpäädyssä postin tilat ja yläkerrassa asuintiloja. Nykyään rakennus on kokonaan asuinkäytössä. Yllä otteita rakennuslupapiirustuksista, kuvälähde Arska. Vieressä rakennus tänä päivänä.

Kuva 102. Vinosti Elannon myymälää vastapäätä, nykyiseen osoitteeseen Lepolantie 14 valmistui vuonna 1959 Arkkitehtitoimisto Olli Kuusen suunnittelema liike- ja asuinrakennus. Tähän As Oy Kauppakulman rakennukseen sijoittui mm. Pakilan Alko.

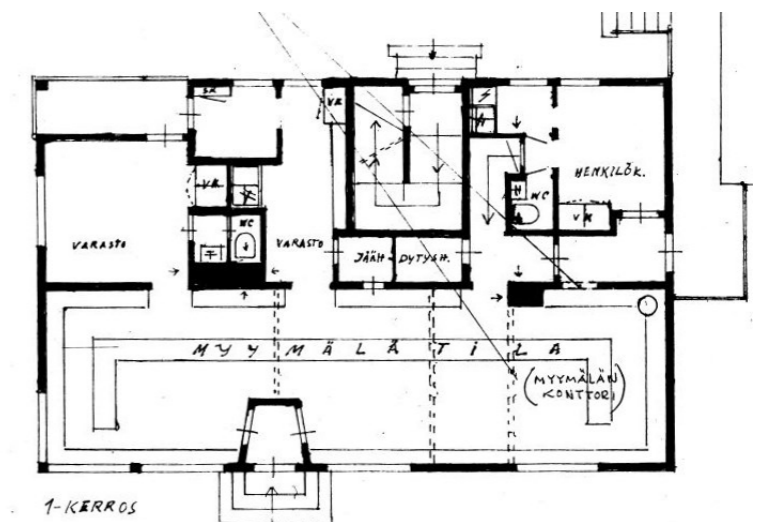
Kuva 103. Lepolantie 16 toimi yli 30 vuotta elokuvateatteri Bio Tarja. Teatteri sulki ovensa vuonna 1975. Talo on myöhemmin purettu. Pakila-seuran Instagram- sivu

Kuva 105. Rapparintie 6 Zetterbergin vuonna 1964 valmistuneen asuin- ja liiketalon on suunnitellut arkkitehti Ylermi Salminen. Nykyään valkeaksi rapatun rakennuksen julkisivut suunniteltiin alkujaan toteutettavaksi puhtaaksi muuratusta punaisesta tiilestä, mutta jo Irakennusvaiheessa muutettiin julkisivut rapatuiksi. Rakennusvalvonnan arkisto Arska.

Kuvat 105-106. Niittyuhdantien ja Heinämiehintien risteyksessä on 1963 valmistunut 1950-1960-luvulle tyypillinen satulakattoinen rapattu asuin- ja liikerakennus, johon liittyy erityisinä yksityiskohtina nauhamainen nurkkaikkuna ja päätykolmion viisikulmainen ikkuna. Yllä kuva rakennuksesta tänä päivänä. Ensimmäinen kerros muutettiin vuoden 1979 suunnitelman mukaan takaisin kokonaan myymälätilaksi. Alla vuoden 1979 rakennuslupapiirustus. Rakennusvalvonnan arkisto.

2.7 Ensimmäiset asemakaavat

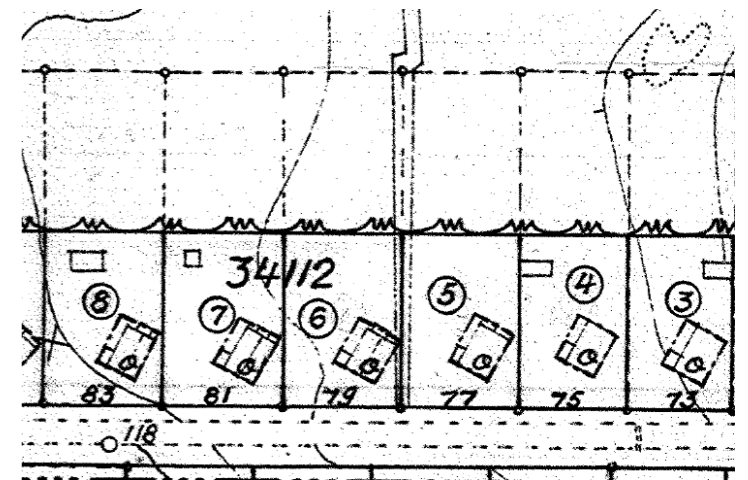
2.7.1 Keski-Pakilan asemakaava 1955

Kaupunki omisti alueen keskiosassa olevan itä-länsisuuntaisen pitkänomaisen viheralueen. Tälle alueelle laadittiin vuonna 1954 asemakaava, joka vahvistettiin 23.2.1955. Tämä oli Pakilan ensimmäinen asemakaava. Kaava perustuu vuonna 1935 laadittuun ja alueen keskiosan osalta vuonna 1941 muutettuun rakennussuunnitelmaan. Alue oli kokonaisuudessaan, lukuun ottamatta kirkon tonttia, kaupungin omistuksessa.

Kaava-alueen keskelle oli merkitty Muurimestarintie ja sen pohjois- ja eteläpuolelle asunto- ja liiketontteja, yleisten rakennusten tontteja sekä puisto- ja urheilualueita. Kaikki asuintontit, lukuun ottamatta Kivimäenkujan pohjoispuolisia tontteja, oli jo aiemmin vuosina 1946-1947 rakennettu säännönmukaista sijoittelua noudattaen, etupäässä yhden asunnon käsittävin puolitoistakerroksin tyyppitaloin. Vuoden 1955 kaavassa vahvistettiin siten asuintonttien osalta jo toteutunut rakenne. Pakilantien varteen oli jo 1930-luvulla rakennettu koulu ja Palosuontien varteen oli hieman aiemmin vuonna 1950, valmistunut kirkko. Kirkon sijainti Pakilan vanhaan kyläkeskustaan johtavan Palosuontien varressa oli keskeinen ja sen viereen kaavoitettiin useita yleisten rakennusten tontteja. Näiden lisäksi merkittiin useita yleisten rakennusten tontteja myös Muurimestarintien pohjoispuoliselle metsäalueelle.

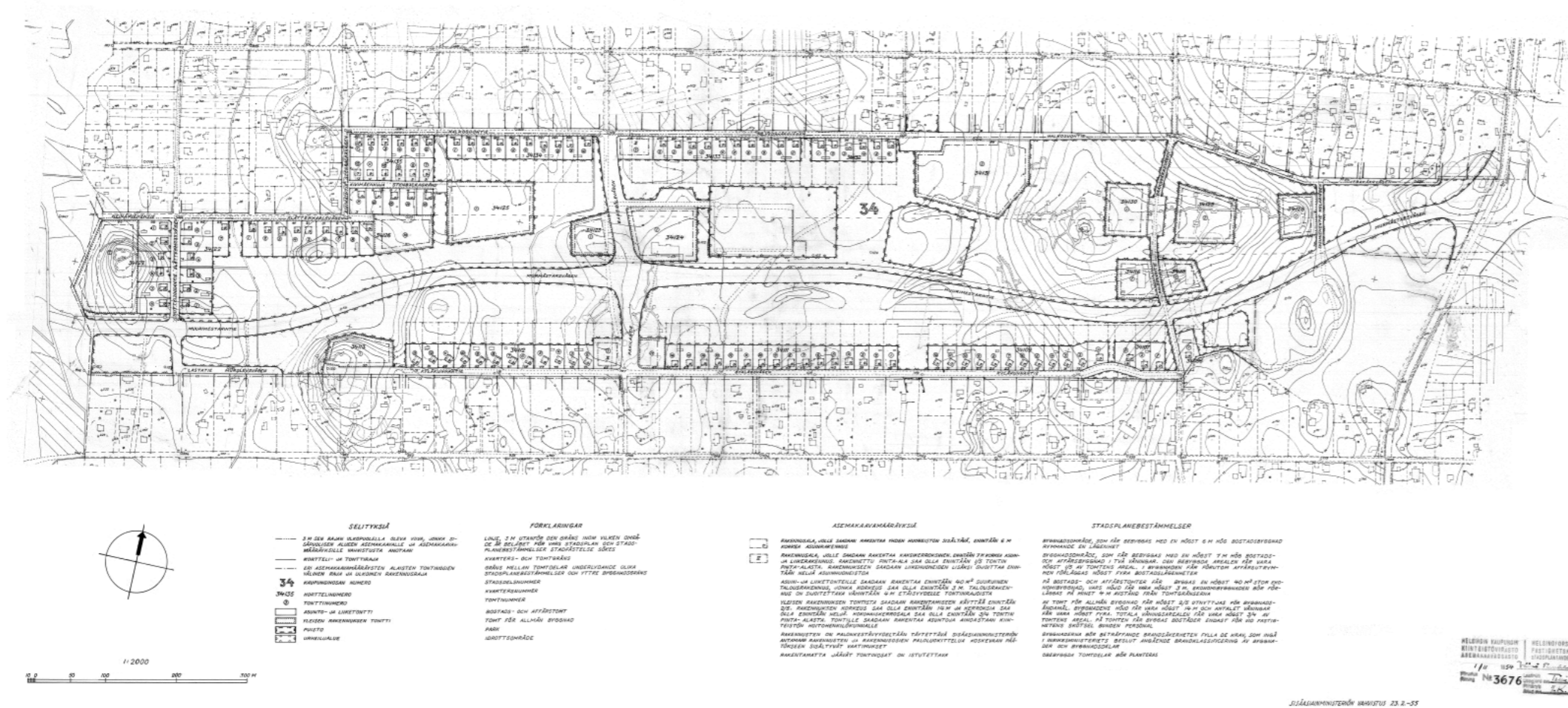

Kuva 107. Kaupungin maille vuosina 1946-1948 toteutetut rintamiestalot sijoittuvat säännönmukaisesti katujen varrelle. Yhtenäistä katukuvaa muodostavat samanlaisina toistuvien rakennusten ohella istutukset; leikatut pensasaidat ja niiden takana näkyvät hedelmäpuut. Katunäkymä Kyläkunnantieltä vuonna 1971. Valokuvaaja Valanto S/ HKM.

Kuva 108. Pientalotonteille merkittiin rakennusalat tarkoin jo toteutuneiden rakennusten mukaisesti. Näille q-merkinnällä osoitetuille tonteille sai rakentaa enintään yhden huoneiston sisältävän, enintään 6 metriä korkean asuinrakennuksen. Lisäksi sai rakentaa enintään 40m² suuruisen talusrakennuksen, jonka korkeus sai olla enintään 3 metriä. Rakentamatta jäivät tontinosat määrätin istutettaviksi.

HELSINGIN KAUPUNKI ASEMAKAAVA OSASTA 34, KAUPUNGINOSAA (KESKI-PAKILA).
HELSINGFORS STAD STADSPLAN SOM BERÖR EN DEL AV 34. STADSDELEN (MELLERSTA BAGGÖLE).

Kuva 109. Asemakaava osasta 34. kaupunginosaa (Keski-Pakila). Kaavakartta 3676. Laatija Väinö Tuukkanen. Sisäasiainministeriön vahvistama 23.2.1955

2.7.2 Länsi-Pakilan asemakaava 1960

1900-luvun alun palstoitus suunnitelmien ja vuoden 1935 rakennussuunnitelman mukaan rakentuneelle Länsi-Pakilan kyläalueelle, vahvistettiin 13.7.1960 ensimmäinen varsinainen asemakaava. Kaavan ulkopuolelle rajattiin vuonna 1955 asemakaavoitettu Keski-Pakilan alue. Samanaikaisesti laadittiin myös Itä-Pakilaan asemakaava.

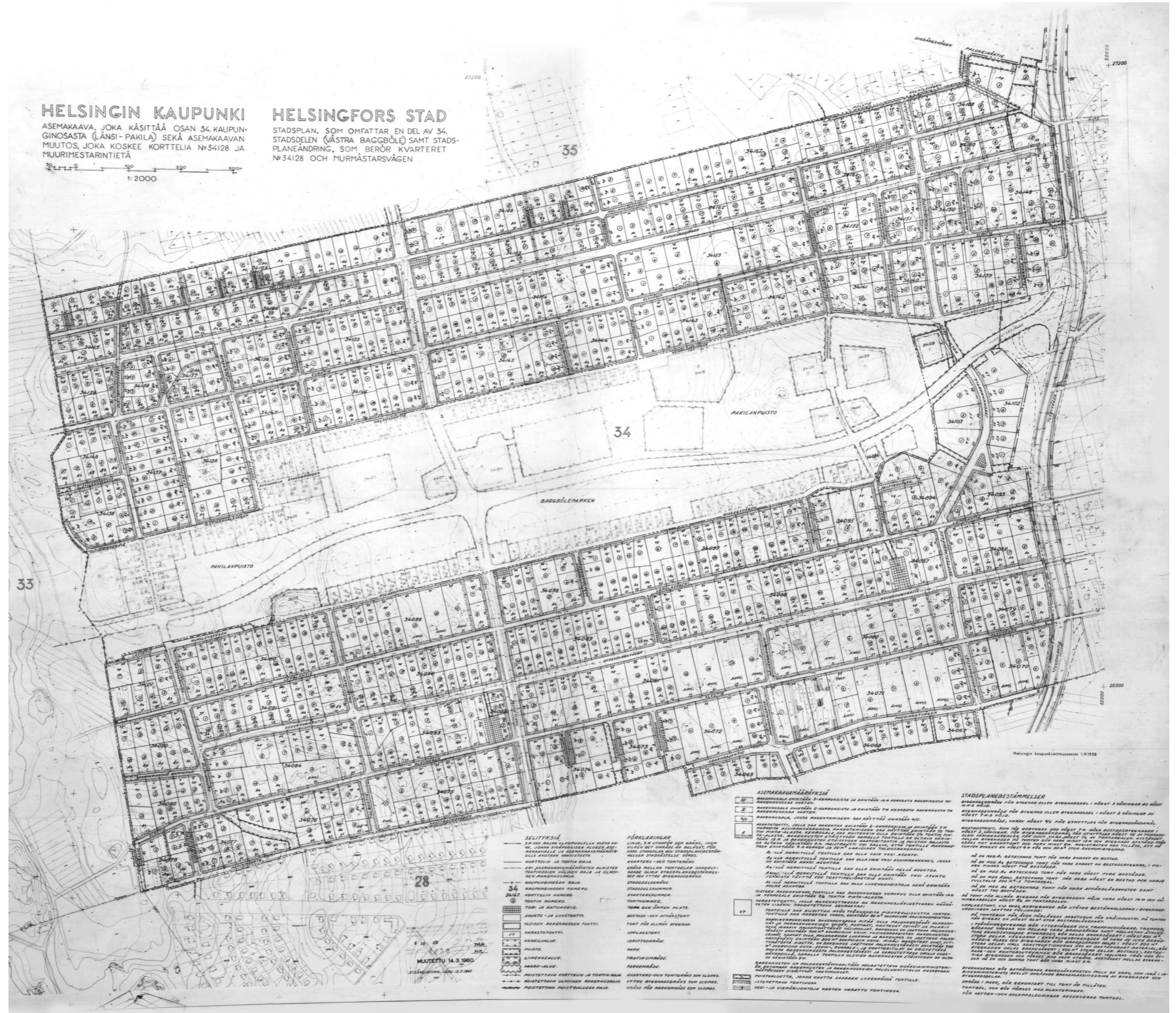
Kaava noudatti pitkälti vuoden 1935 rakennussuunnitelman osoittamia katulinjauksia ja korttelirajoja. Vielä toteutumattomat itä-länsisuuntaiset kadut Ripusuontie ja Osuuskunnantie merkittiin kaavaan muita selvästi leveämpinä pääkatuina. Palstoitus suunnitelmassa osoitettu, pohjoisosalla sijaitsevan Rohkatien vielä toteutumaton jatke alueen halki etelään jätettiin kaavasta pois. Tähän kohtaan Muurimestarintien yli rakennettiin myöhemmin kevyen liikenteen silta.

Asuintontit merkittiin oletettavasti silloisen kiinteistöjaoituksen mukaan kooltaan vaihtelevina. Kaava salli valtaosalla aluetta 2-kerroksisten enintään 7 metriä korkeiden asuinrakennusten toteuttamisen. Rakentamiseen sai käyttää enintään 1/5 tontin pinta-alasta ja kerrosala enintään 1/4 osa tontin pinta-alasta, mikä vastaa tonttitehokkuutta $e=0,25$. Maistraatin suostumuksella sai lisäksi rakentaa 50 m² laajuisen talousrakennuksen. Asuntojen lukumäärä rajattiin tonttikoon mukaan 1-4 asuntoon ja suurilla tonteilla sai toteuttaa yhden asunnon 500 tonttinelometriä kohden. Kaava mahdollisti siten myös rivitalojen rakentamisen osalla aluetta.

Kaikki kadun puoleiset tontinrajat määrättiin istutettaviksi. Tämä oli kaupunkikuvan kannalta tärkeä ratkaisu, koska kaava muutoin jätti täysin vapaaksi rakennusten sijoittelun tonteilla. Tämä poikkesi alueen reunoille vain viisi vuotta aiemmin vahvistetun asemakaavan ratkaisusta, jossa laajennusalueen rakennusten sijoittelu ja suuntaus oli tarkasti määrätty.

Asumisen ohella osoitettiin muita toimintoja hyvin vähän. Kaavaselostuksessa todetaan että liiketiloja on syntynyt hallitsemattomasti alueen eri puolille. Kaavaan merkittiin siten Lepolantien, Pakilantien, Alkutien ja Osuuskunnantien varteen pienet aukiot, joiden ympärille osoitettiin tontteja II-III-kerroksista asuin- ja liikerakentamista varten. Välitalontien ja Jokikunnantien varteen kaavoitettiin varastotontteja.

Valtaosa tonteista oli tuolloin jo rakennettuja vaihtelevan kokoisin ja tonteille vapaasti sijoittuvien rakennuksien. Alkutien varressa oli useita kauppapuutarhoja sekä useita puutarha- ja viljelykäytössä olleita vielä rakentumattomia suuria tontteja.

Kuva 110. Asemakaava osasta kaupunginosaa 34 (Länsi-Pakila) sekä asemakaavan muutos joka koskee korttelia 34128 ja Muurimestarintietä. Vahvistettu 13.7.1960.

Kuva 111. Vuoden 1960 asemakaavan pohjakartalla näkyy silloinen rakennuskanta, joka oli kooltaan ja sijoittelultaan vaihteleva. Osalla tontteja oli hyvinkin pieniä rakennuksia ja osalla suuria pohjaltaan monimuotoisia huvilamaisia rakennuksia. Kortteissa 34084 Alkutien varressa näkyvä huvila on edelleen säilynyt, mutta valtaosa karttaotteella näkyvistä muista rakennuksista on poistunut. Mm. korttelissa 3407 kallion päällä sijainneen suurehkon huvilamaisen rakennuksen paikalla on nykyään rivitalo. Kartalle on myös merkitty I maailmansodan aikaiset linnoitukset, joita näkyy mm korttelin 34083 tonteilla 14 ja 15. Ote 1960 vahvistetusta Länsi- Pakilan asemakaavasta.

Kuva 112. Vuoden 1960 asemakaava on edelleen voimassa pääosalla katualueita sekä osalla kortteilla 34091 ja 34153. Korttelissa 34087 kaava on voimassa aukion kohdalla ja sitä ympäröivillä tonteilla. Aukiolla on tänä päivänä pysäköintiä. Kaavaan linjattu leveä Osuuskunnantie oli tuolloin vielä rakentamaton ja sen alle jäi ainakin joitain talousrakennuksia. Ote 1960 vahvistetusta Länsi- Pakilan asemakaavasta.

Kuva 113. Kaavamuutoksesta kertovassa Helsingin Sanomien artikkelissa todettiin "Lepolantie on Pakilan keskeinen paikka, jonka varrella liike-elämä kauppoineen, pankkeineen ja elokuvateattereineen on nykyisin keskittynyt. Asemakaavan mukaan tulee Pakilan keskusta kuitenkin olemaan Muurimestarintien varrella, nykyisen kirkon ympäristössä, minne sijoitetaan pääosa julkisista rakennuksista." Kuvassa taustalla näkyy Elannon myymälä ja sitä vastapäätä apteekin rakennus, jossa sijaitsi 1970-luvun puoliväliin saakka toiminut elokuvateatteri Bio-Tarja. Etuvasemmalla sijaitsi myöhemmin vuosina 1972-1984 toiminut Pakilan Alko. Kuva on julkaistu Helsingin Sanomissa 28.3.1961.

2.8 Kaavamuutokset 1960– 1980 luvuilla

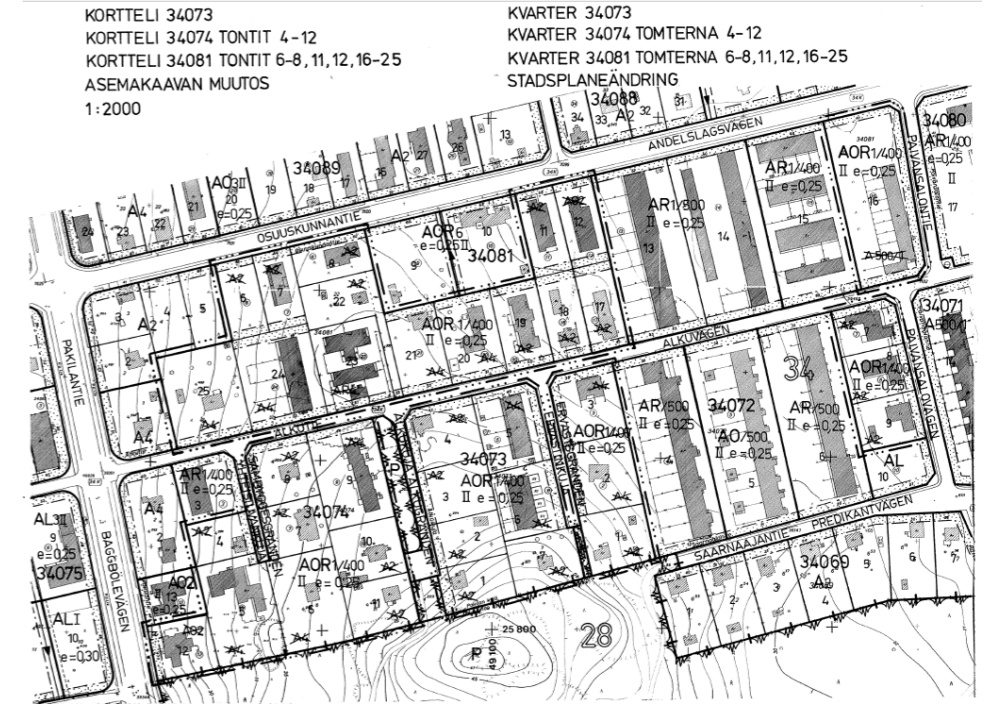
1970- ja 1980- lukujen aikana laadittiin alueelle lukuisia pieniä, yksittäisiä kortteleita tai jopa tontteja koskevia asemakaavamuutoksia, joilla mahdollistettiin rivitalojen aiempaa laajamittaisempi rakentaminen. Lisäksi kaavat mahdollistivat asuntomäärän lisäämisen ja siten tonttien lohkomisen pienempiin osiin. Eri kaavamuutoksissa noudatettiin koko alueella samoja kaavamerkintöjä ja mitoitusperiaatteita. Aiemman kaavan rajoittaessa asuntolukumäärän tonteilla 1/ 500 tonttinelioometriin, rajattiin kaavamuutoksin asuntomäärä 1/ alkavaa 400 tonttinelioometriä kohden. Korttelimerkinnäksi kirjattiin yleisesti omakotitalojen, rivitalojen ja muiden kytkettyjen pientalojen kortteli-alue (AOR). Tonttihakkuus $e = 0,25$ säilytettiin aiemman mukaisena.

Vuonna 1979 laadittiin laaja asemakaavamuutos alueen keskellä sijaitsevalle Pakilanpuiston ja Muurimestarintien alueelle. Kaavamuutoksella mahdollistettiin Muurimestarintien leventäminen.

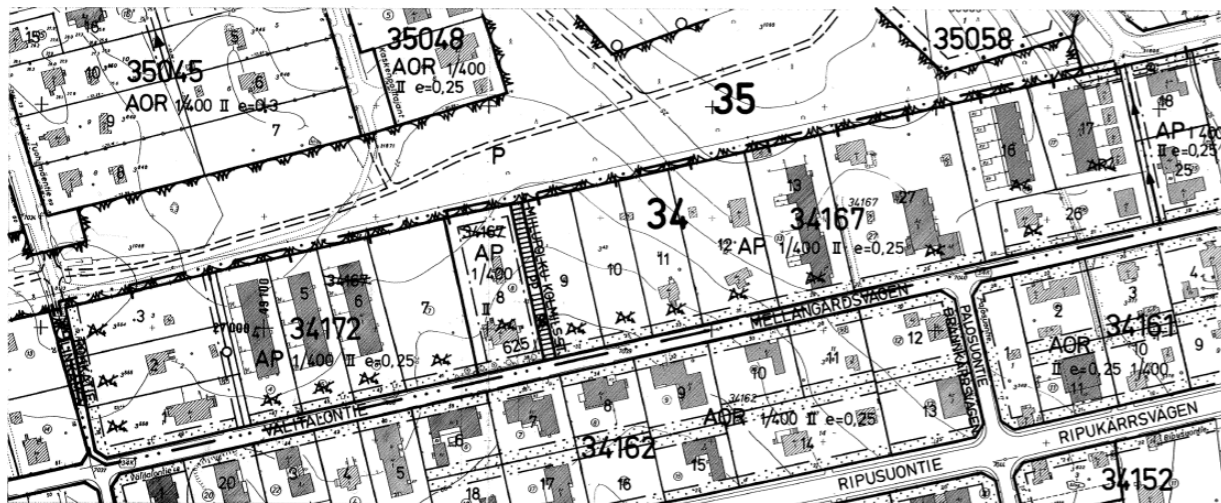
Vastaavia asemakaavamuutoksia tehtiin runsaasti vielä 1980-luvulla. Näissä kaavoissa merkittiin asuinkorttelit uudella merkinnällä asuinpientalojen korttelialueiksi (AP).

Pakilantien varteen kaavoitettiin asuin- ja liikerakennusten kortteli-alueita sekä yhdistettyjen liike- ja asuinkerrostalojen korttelialueita. Kerroslukumäärä rajoitettiin näissä yleensä kahteen kerrokseen, toisinaan myös kolmeen kerrokseen.

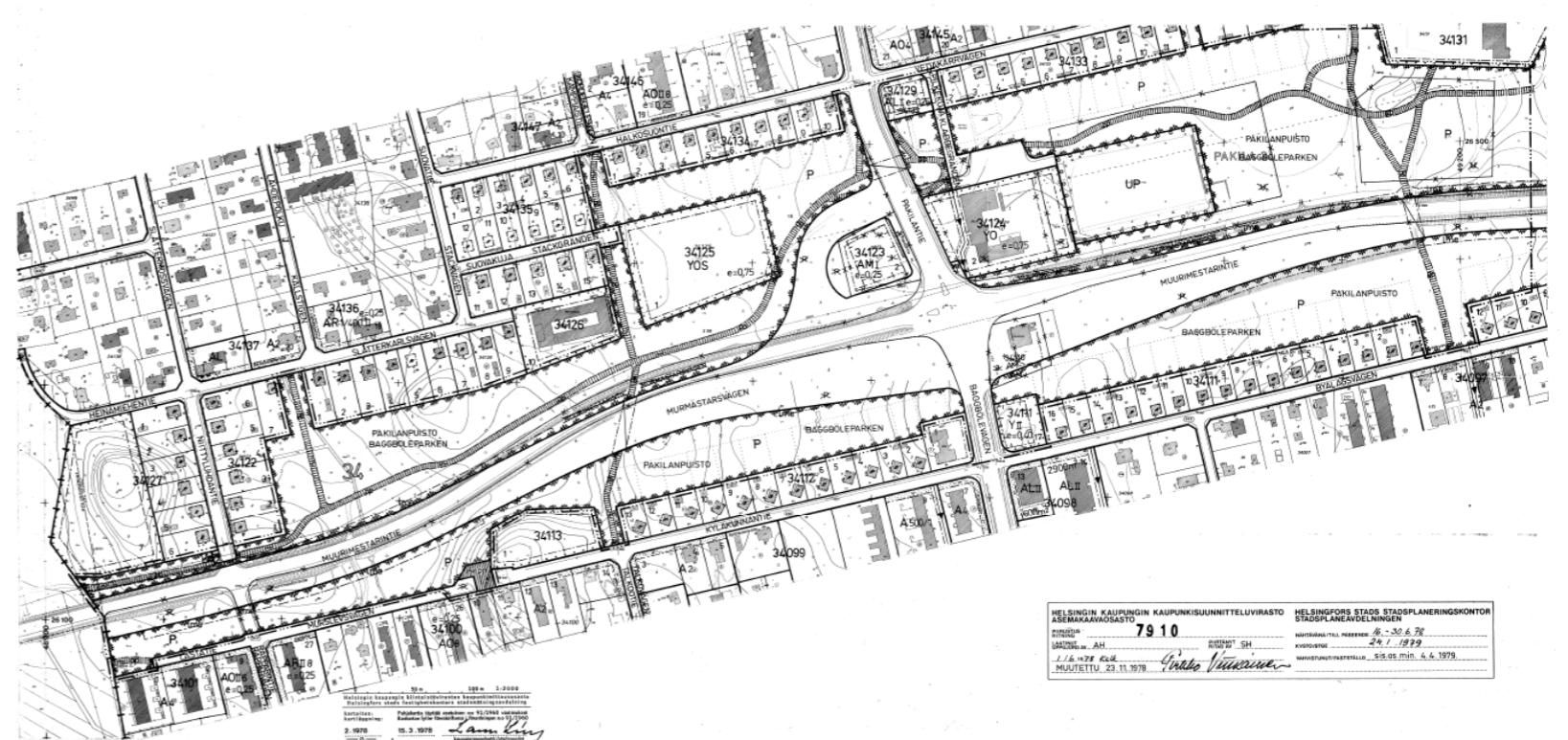
Pakilan väkiluku kasvoi 1960-70 luvuilla jopa 3-4 % vuosittain. Isoja tontteja jaettiin pienemmiksi, rakentamistehokkuudet nousivat ja rivitalorakentaminen yleistyi. Samalla myös väestörakenne muuttui. Alueelle muutti paremmin toimeentulevaa väkeä ja Pakila muuttui työläiskaupunginosasta asunalähiöksi, jossa asuttiin väljemmin kuin esikaupungeissa yleensä.

Kuva 116. Osuuskunnantien eteläpuolisia alueita koskeva 1979 vahvistettu asemakaavamuutos on tyypillinen esimerkki 1970-luvun kaavamuutoksista alueella. Alue muutettiin omakotitalojen, rivitalojen ja muiden kytkettyjen pientalojen korttelialueiksi (AOR). Tonttihakkuusluvuksi merkittiin $e = 0,25$. Asuntomäärä rajattiin tonttikoon mukaan, kuitenkin enintään neljään asuntoon. Ote asemakaavamuutoksen 8097 kaavakartasta. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto/ Helsingin karttapalvelu-

Kuva 114. Välitalontien pohjoispuolisia kortteleita 34172 ja osaa korttelista 34167 koskeva 1982 vahvistettu asemakaavamuutos on tyypillinen esimerkki 1980-luvun kaavamuutoksista alueella. Alue muutettiin tuolloin asuinpientalojen korttelialueiksi (AP). Tonttihakkuusluvuksi merkittiin edelleen $e = 0,25$ ja asuntomäärä rajoitettiin tonttikoon mukaan. Kadun varren alueet merkittiin istutettaviksi tontin osiksi. Ote asemakaavamuutoksen 8533 kaavakartasta. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto/ Helsingin karttapalvelu-

Kuva 115. Vuonna 1979 vahvistettiin alueen keskiosia, Pakilanpuistoa ja Muurimestarintietä koskeva asemakaavamuutos, jolla mahdollistettiin Muurimestarintien leventäminen.

2.9 Täydennysrakentaminen 1960- ja 1980- luvuilla

2.9.1 1960- ja 1970- lukujen erillispientalot

Alueen vaurastumisen myötä myös rakennustapa ja tyylliset tavoitteet muuttuivat. Pakilan pientaloja suunnittelivat 1950-luvulta lähtien yhä useammin myös arkkitehdit ja arkkitehtuuriin panostettiin aikakauden tyylivirtauksia seuraten. Rakennustapaan vaikutti osaltaan myös vuonna 1960 voimaantunut rakennuslaki ja siihen vuonna 1965 tehty muutos, joka mahdollisti maanpäällisen kellarikerroksen rakentamisen, mikäli sitä ei erikseen kaavassa kielletty. Tämän seurauksena tämän aikakauden rakennukset saivat usein umpinaisen jalustakerroksen, johon sijoitettiin rakennusoikeuden ulkopuolisia kellaritiloja.

1960-luvun omakotirakentamisessa suosittiin yksikerroksista, kellaritonta talotyyppiä, jonka vaakasuuntaisuutta korostivat matala sokkeli ja loiva, kaltevuudeltaan 1:2–1:4 harjakatto. Ullakoista luovuttiin. Puurunkoisia puoli-istokerroksisia tyyppitaloja rakennettiin edelleen, mutta niiden arkkitehtuuria arvosteltiin nappulamaisuutensa vuoksi kömpelöksi. Tyyppitalojen tilalle tulivat 1960-luvun teolliset puu- tai tiilirakenteiset pientalotyyppit, joita jokaisella talotehtaalla oli oma mallistonsa. Pakilassa rakennettiin tyyppitalojen ohella arkkitehtien suunnittelema pientaloja, joissa vastaavat tyylipiirteet näkyvät, joskin laajempina variaatioina ja mm tasakatto ja räystäättömät ratkaisut olivat näissä jo 1960-luvulla yleisiä.

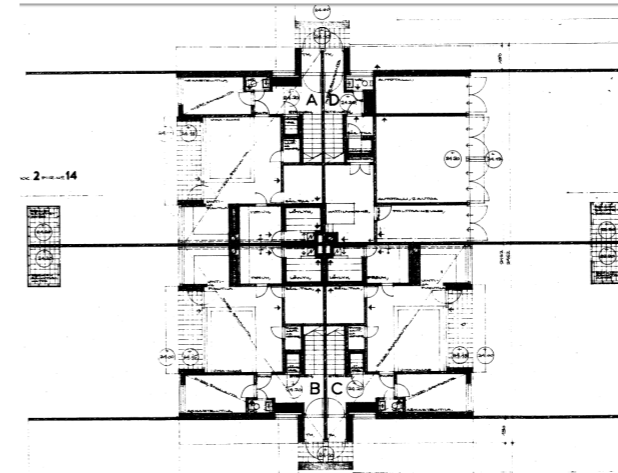
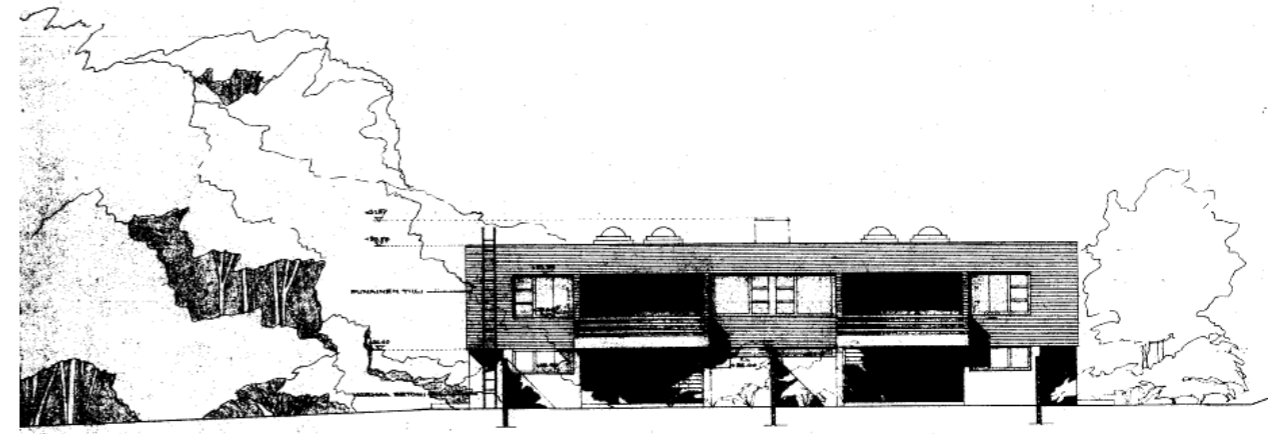
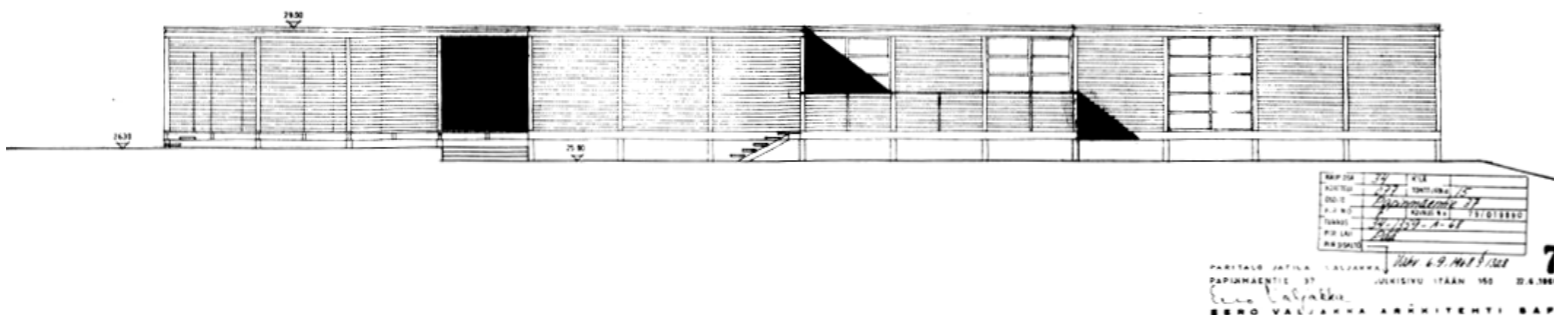
Ulkoseinien pintamateriaaleina käytettiin aikaisempaa enemmän tiiltä, rappautusta ja asbestisementti- ja mineraalilevyjä, jotka ilmestyivät myös rintamamiestalojen

seiniin. Kun katot loivenivat, tiilikatteen käyttö väheni huomattavasti. Eniten käytettiin peltiä ja huopaa. Myös ikkuna-aukoksessa korostettiin arkkitehtuurin vaakasuuntaisuutta: yksittäiset ikkunat olivat korkeuttaan leveämpiä, ja ne sijoitettiin usein nauhamaisiin ryhmiin. Ulko-ovi oli useimmiten pienen katoksen tai avokuistin suojaama yksinkertainen pystypaneloitu ovi, jossa saattoi olla yläikkuna tai kapea ja korkea lasiaukko.

1970-luvulle tultaessa talojen kattokaltevuus loiveni entisestään 1:5 aina tasakattoon saakka. Pulpettikattojakin käytettiin. Räystäät niukkenivat tai katosivat tyystin. Tilalle tuli kattorakenteen otsan verhouksena korkeahko lautaverhous. Rakennus muuttui hahmoltaan suorakaiteesta monimuotoisemmaksi, usein L-muotoiseksi ns. puoliatriumtyypiksi terasseineen ja katoksineen. Myös rinneratkaisut olivat suosittuja. Ikkunat muuttuivat korkeuttaan leveämmiksi. Suuret maisemaikkunat olivat suosittuja; olohuoneen koko ulkoseinä saattoi olla lasia. Rakennusten koon ja runkosyvyyden kasvaessa sisimpiin tiloihin haettiin luonnonvaloa kupolimaisten kattoikkunoiden avulla. Puurunkoinenkin talo verhottiin usein punaisella tai keltaisella tiilellä. Puuosat kuten ikkunat ja katon otsalauduitukset petsattiin tummiksi. Seitsemänkymmentäluvun minimalistinen tyyli riisui pienetkin kuistit, joten ulko-oven suojana saattoi olla vain lippa tai pieni syvennys.

(tekstissä on siteerattu otteita Minna Lukanderin artikkelista; Pientalojen rakenteet 1940-1970 (www.kultuuriymparistomme.fi))

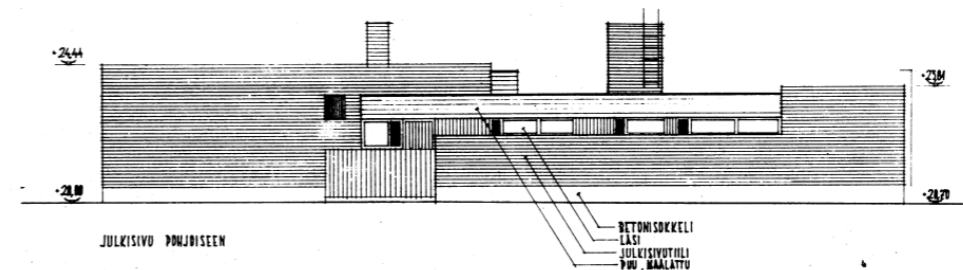
Kuva 117. Papinmäentien varteen rakennettiin vuonna 1968 arkkitehti Eero Valjakan suunnittelema aikakauden kokeilevaa arkkitehtuuria edustava moduulirakenteinen paritalo. Teräsrunkoisen rakennuksen puuverhoillut julkisivut jakautuvat vakiomittaisiin moduuleihin. Rakennus seisoo teräspilareilla. Alla julkisivupiirustus/ Arska. Yläpuolella kuva rakennuksesta tänä päivänä.

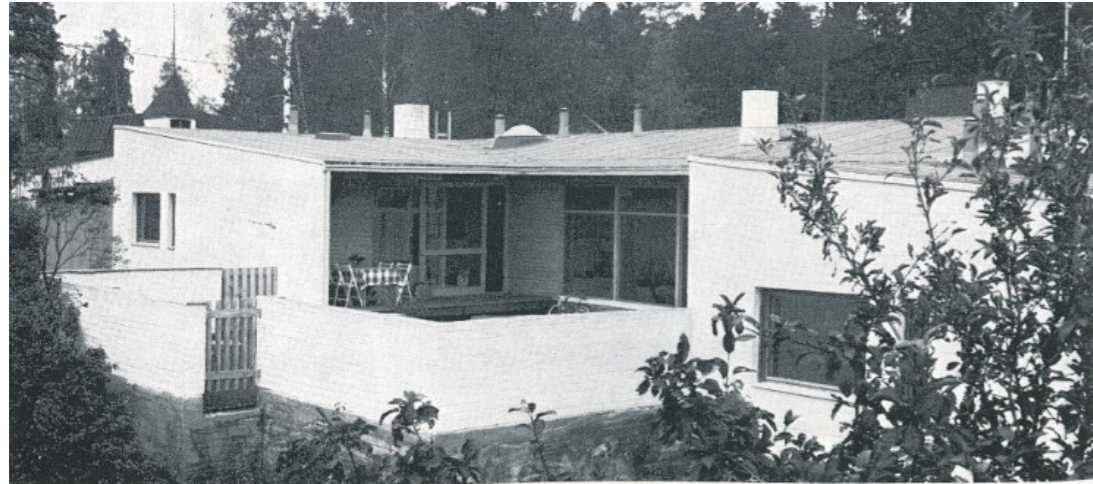

Kuva 118. Alkutien ja Talkootien risteyksessä olevalla tontilla on arkkitehtien Jaakko Kontio ja Kalle Räike suunnittelema vuonna 1969 valmistunut rivitalo. Talossa on neljä asuntoa, jotka sijoittuvat pareittain vastakkain betonisen kellari- ja mm uima-allastiloja sisältävän jalustakerroksen päälle. Alla julkisivupiirustus ja pohjapiirustus / Arska.

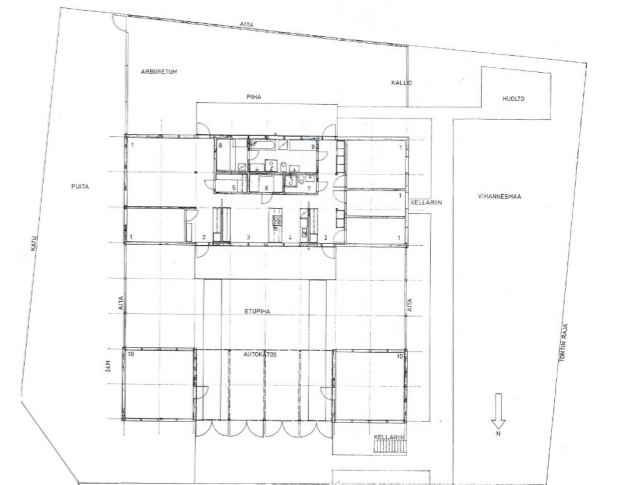
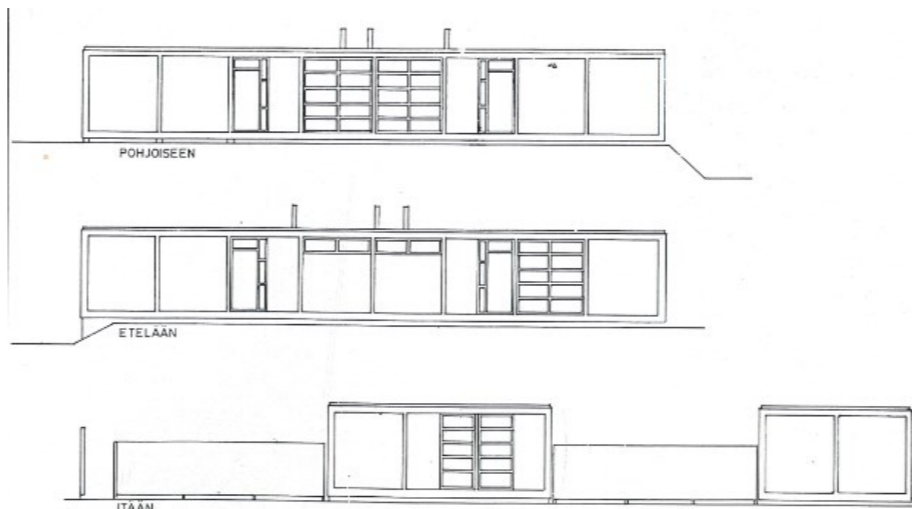
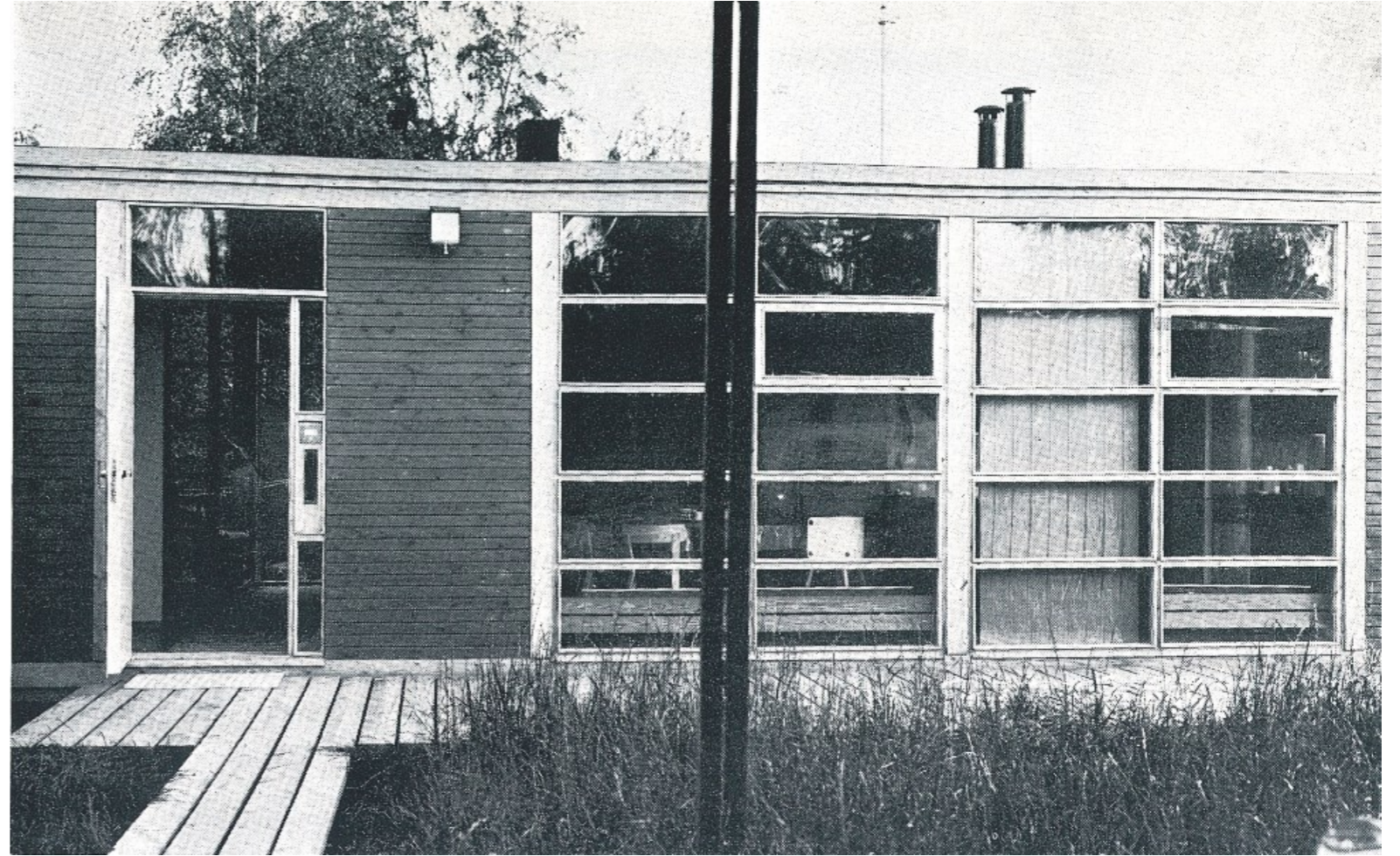

Kuva 119. punatiilinen Alpo Nurmisen suunnittelema pientalo osoitteessa Rapparintie 5 on esimerkki 1960-luvulle tyypillisestä tasakattoisesta erillispientalosta. Julkisivu on sommiteltu yksityiskohdiltaan pelkistettyinä levymäisinä kappaleina, ikkunat ovat nauhaikkunoita tai suuria yhtenäisiä lasipintoja. Vaakasuuntaista jäsentelyä tasapainottavat punatiiliset savupiiput. Kadun suuntaan rakennus on sulkeutunut ja pensasaidan välistä saattaa näkyä ainoastaan rakennukseen siipiosana integroidun autotallin lakatut puuovet. Alla julkisivupiirustus/ Arska. Yläpuolella kuva rakennuksesta tänä päivänä.

Kuva 120-122. Lepolantien varteen (nro 90) 1970 valmistunut, Arkkitehtitoimisto Reino Huhtiniemen suunnittelema paritalo on edustava esimerkki aikakauden pientaloarkkitehtuurista. Tiiliverhoiltu, valkeaksi slammattu pulpettikattainen rakennus on ulospäin muurimaisesti sulkeutuva, ja kadun suuntaan näkyy lähinnä autokatos. Myös asuntopihoja rajaavat valkeat tiilimuurit. Puutarhan on suunnitellut maisema-arkkitehti Maj-Lis Rosenbröijer. Kohde on esitelty Arkkitehtilehden numerossa 7/1970. Kuvat Reino Huhtiniemi ja Jouko Levanto (ARK 7/1970).

Kuva 123-126 Ripusuontien varteen (nro 16) valmistui vuonna 1970 arkkitehti Olli Lehtovuoren suunnittelema Domino-talo. Domino oli sarjatuotantoon tarkoitettu elementtijärjestelmä joka perustui puu- ja teräsrunkoiseen 2,4x 4,8 pilarilaattajärjestelmään. Ripusuontien puolelle rakennettiin piharakennus jossa autokatos ja rakennusten välinen etupiha aidattiin. Kohde esiteltiin Arkkitehtilehden numerossa 7/1970. Kuvat ARK 7/1970. Rakennuksia on myöhemmin muutettu, katot on muutettu pulpetti ja aumakatoiksi ja pihan itäreunaan on rakennettu uusi lisäsiipi.

2.9.2 1960- ja 1970- lukujen rivitalot

Länsi-Pakilan alueelle rakennettiin 1960– ja 1970-luvuilla runsaasti rivitaloja. Osa toteutettiin aiemmin rakentamattomana säilyneille alueille sekä poistuneiden kauppapuutarhojen tonteille. Väljille pientalotonteille toteutettujen rivitalojen alta purettiin myös paljon vanhempaa rakennuskantaa.

Asuntotyypinä rivitalojen läpimurto tapahtui Suomessa 1950-luvulla. Otto-livari Meurmanin 1947 julkaisemassa Asemakaavaopissa rivitalot oli nostettu osaksi lähiötalotyyppien valikoimaa. 1950-luvun lopulla ja 1960-luvun vaihteessa esimerkiksi Tapiolaan rakennettiin useita, tunnusomaisia rivitalokohteita.

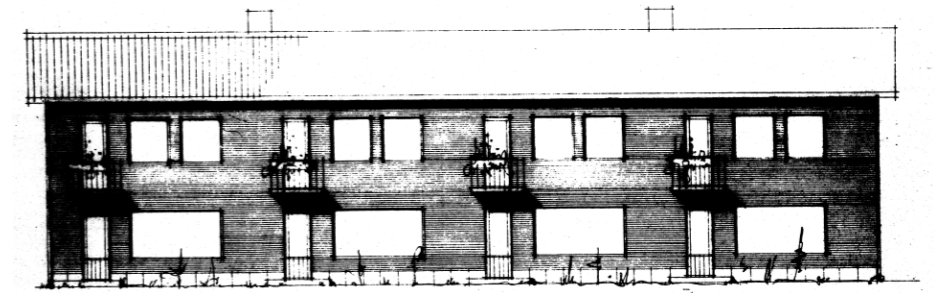
Suomalaisia rivitaloja käsittelevässä kirjassaan Riitta Nikula kertoo Asuntosäätiön tutkimuksesta, joka toteutettiin 1958-1959 valtion tuella. Tutkimus päättyi siihen, että rivitalot olivat asuttavuudeltaan parempia kuin kerrostaloasunnot ja suositteli rivitalorakentamisen lisäämistä. Rivitalojen rakentaminen jatkui 1960-luvulla siitä huolimatta, että pääkaupunkiseudun suurta asuntopulaa pyrittiin ratkaisemaan ennen kaikkea kaavoittamalla suuria kerrostalolähiöitä.

Ajan arvostettuja esimerkkejä olivat esimerkiksi Toivo Korhosen ja Jaakko Laapotin 1959 suunnittelema As Oy Tonttukallio, johon kuului yksi- ja kaksikerroksisia rivitaloja, joiden korkeat seinät ja aidat rajasi-

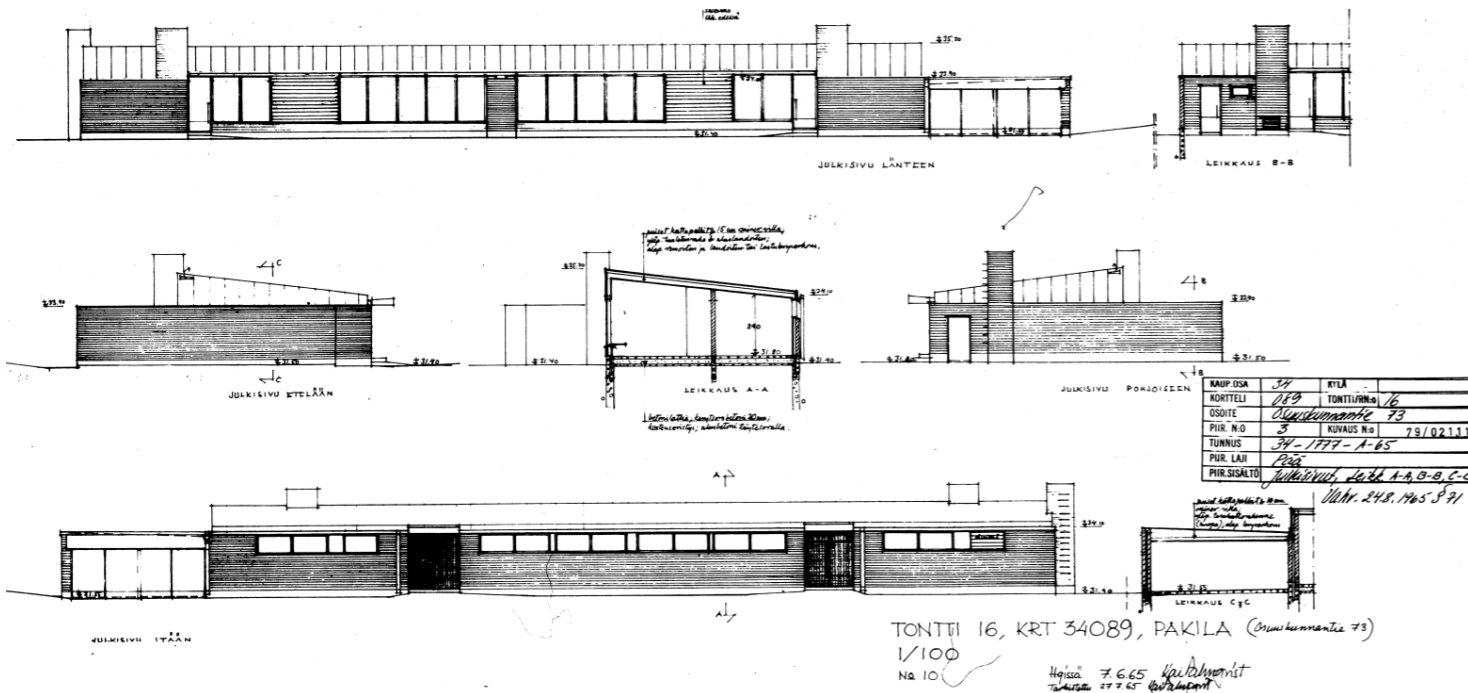
vat asunnoille yksityiset pihat. Kolmannessa Suomi rakentaa näyttelyssä vuonna 1963 Laapotin Haukilahden rivitalot (1961-1962) edustivat aikansa korkeatasoisinta asuntoarkkitehtuuria. 1960-luvun kuluessa rakennettiin useita, tunnettuja kohteita, joissa rivitaloratkaisuilla oli keskeinen merkitys, kuten Bengt Lundstenin ja Esko Kahrin suunnittelema Jyväskylän Kortepohjan alue sekä Bengt Lundstenin, Björn Krogiuksen ja V-P. Tuomisen suunnittelema Vantaan Hakunilan rivitaloalue.

Pirjo Sanaksenaho on väitöskirjassaan tarkastellut 1960-luvun rivitaloesimerkkejä: ”Rivitalot muuttuivat (...) yksinkertaisempaan, minimalistisempaan suuntaan. Rivitalojen suunnittelussa arkkitehteja kiehtoivat 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa pitkän, vaakasuuntaisen ja matalan rakennusvolyymin sekä korkeiden pystysuorien luonnonelementtien, kuten puunrunkojen vuoropuhelu. (...) 1970-luvulle tultaessa rivitaloarkkitehtuuri oli tasakattoista, moduulimitoitukseen, tehdasvalmisteisiin elementteihin sekä betonin ja puun yhdistämiseen perustuvaa, eikä ruutukaava-alueella luontoon istuttamisella ollut enää niin suurta merkitystä.”

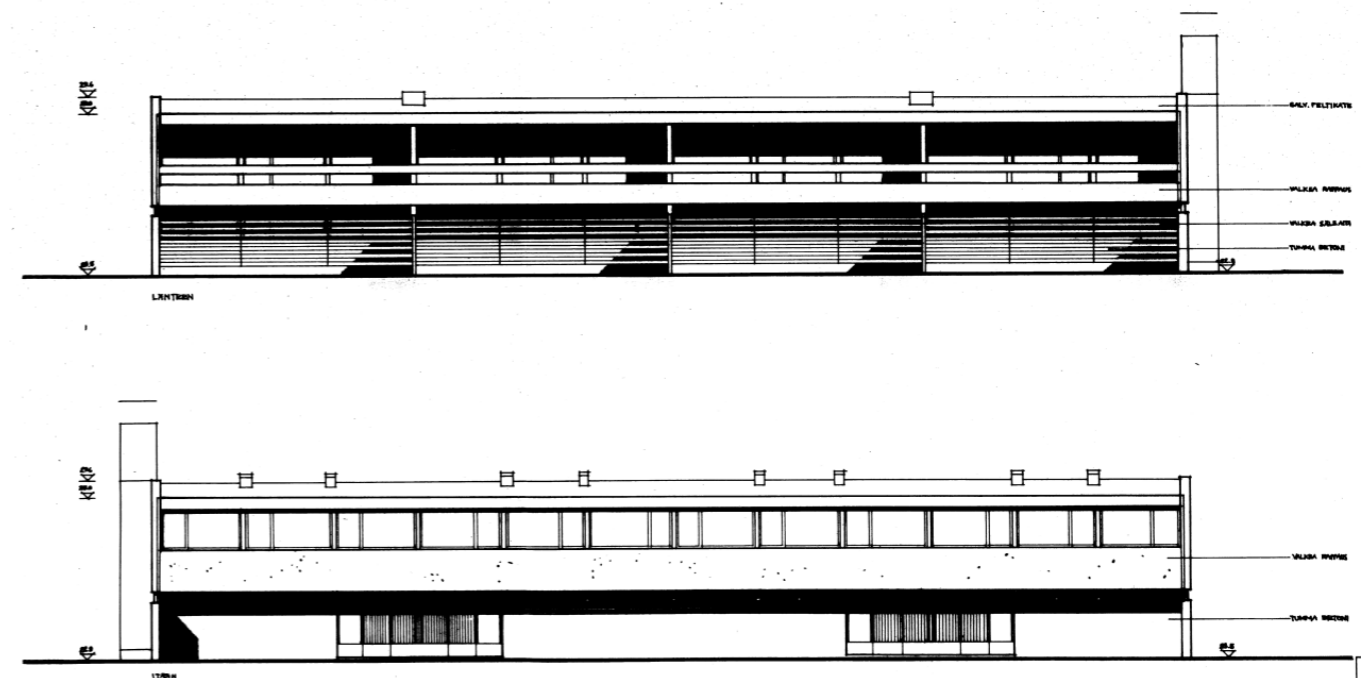
(Nikula 2014, 100 – 101, 212-217; Sanaksenaho 2017, 91-140; Suomi rakentaa 1965-1970)

Kuva 129-130. As Oy Pirkkolan rivitalot, Talkootien varressa sijaitsevat kolme punatiilistä 1964 valmistuneet rivitalot on suunnitellut Rakennusinsinööri Heikki Taimisto. Rakennuslupapiirustus/ Arska. Vasemmalla kuva rakennuksesta tänä päivänä.

Kuva 127-128. Osuuskunnantien ja Lepolantien väliseen kortteliin valmistui vuonna 1966 arkkitehti Kai Palmqvistin suunnittelemat kaksi paritaloa. Julkisivut tehtiin vaaleasta kapeasta kalkkiviikkatiloista, ikkunat toteutettiin nauhamaisina pintoina ja loiva pulpettikatto häivyttiin levymaisten päätyseinien taakse. Päädyssä kadun puolella on autotallit. Rakennuslupapiirustus/ Arska. Vasemmalla kuva rakennuksesta tänä päivänä.

Kuva 131-132. Arkkitehti Antti Miettisen suunnittelema neljän asunnon rivitaloon vuodelta 1966 liittyy aikakaudelle tyypillisiä piirteitä kuten nauhaikkunat, koko julkisivun mittainen nauhamainen parveke, sekä hyvin matala tasakaton ilmettä kuvaava satulakatto. Rakennukseen liittyy maanpäällinen tummasävyinen jalustakerros, jonka päällä on asuinkerros valkeaksi rapattuine julkisivuineen. Rakennukseen on myöhemmin tehty ilmettä muuttaneita muutoksia. (Lepolantie 95) Rakennuslupapiirustus/ Arska. Oikealla kuva rakennuksesta tänä päivänä.

2.10 1960-luvun puutarhasuunnittelu

Kuten 1960-luvun arkkitehtuurissa, maisema-arkkitehtuurissakin tapahtui selkeä suunnanmuutos edelliseen vuosikymmeneen nähden. Uusissa pihasuunnitelmissa ei enää esitetty jälleenrakentamiskaudelle tyyppillisiä laajoja hyötytarhoja.

Pihoja suunniteltiin ennen kaikkea oleskelua ja visuaalista ilmettä ajatellen. Istutusten ja piha-alueiden jäsentelyä leimasivat tyylikkyys ja selkeäpiirteisyys, harkittu kasvilajivalikoima sekä selkeästi rajautuvat mäsäistutukset. Modernin pihan tuli olla arkipäiväisen elämän esteettinen tila. Ajatus puutarhasta ulkoilmahuoneena oli saanut vaikutteita erityisesti ruotsalaiselta Gunnar Martinssonilta, jonka kirja *En bok om trädgårdar* julkaistiin myös suomeksi vuonna 1958.

Maj-Lis Rosenbröijerin suunnittelemat yksityispihat kuvastavat hyvin ajankohdan pyrkimyksiä. Niiden tunnusomaisia piirteitä ovat vähäeleisyys, suorat linjat, suorakulmainen jäsenitys ja sommitelman epäsymmetrisyys. Istutukset ja luonnonpuusto lomittuvat toisiinsa. Betonilaatat ja puutasot ovat uusia elementtejä. Suunnitelmissa heijastuu kansainvälisiä virtauksia, esimerkiksi ruotsalaisen puutarha-arkkitehdin Gunnar Martinssonin vaikutus.

Tyyppillisiä kasvilajeja 1960-luvun puutarhoissa olivat erityisesti vuorimännyn ja muut ikivihreät pensaat (osin myös leikattuna, esim. marjakuusi, tuijat ja katajat), rhododendronit, nauhukset ja vuorenkilvet sekä muut isolehtiset perennat, jaloangervot sekä tulppaanit ja iirikset. Lehtipensaista tyyppillisiä olivat syreenihortensia ja onnenpensas, myös ruusulajikkeita käytettiin. Vähitellen mukaan tuli myös värikäslehtisiä kasveja, esim. hurmehappomarja ja hurmevaahtera. Muissa materiaaleissa tyyppillisiä olivat puuterassit ja esimerkiksi vaakalaudoitetut umpinaiset puuaidat, jotka jatkoivat rakennuksen ilmettä ja loivat selkeitä ulkoilmahuoneita. Myös luonnonkiveä käytettiin esim. laattapolkuina ja betonilaatoitus yleistyi 1960-luvulla luonnonkiveyksen ohella.

Maj-Lis Rosenbröijerin teosluettelossa mainitaan kolme Pakilaan tehtyä puutarhasuunnitelmaa, joista yksi Lepolantien varrella olevalla paritalotontille.

(Tegel 2016, 36-47; Sorsa 2016, 52-59; Unelma paremmasta maailmasta, näyttely 2006)

Kuva 133-134 Ylempi kuva, 1960-luvun rivitaloyhtiön edustan istutuksia Saarnaajantien varren.

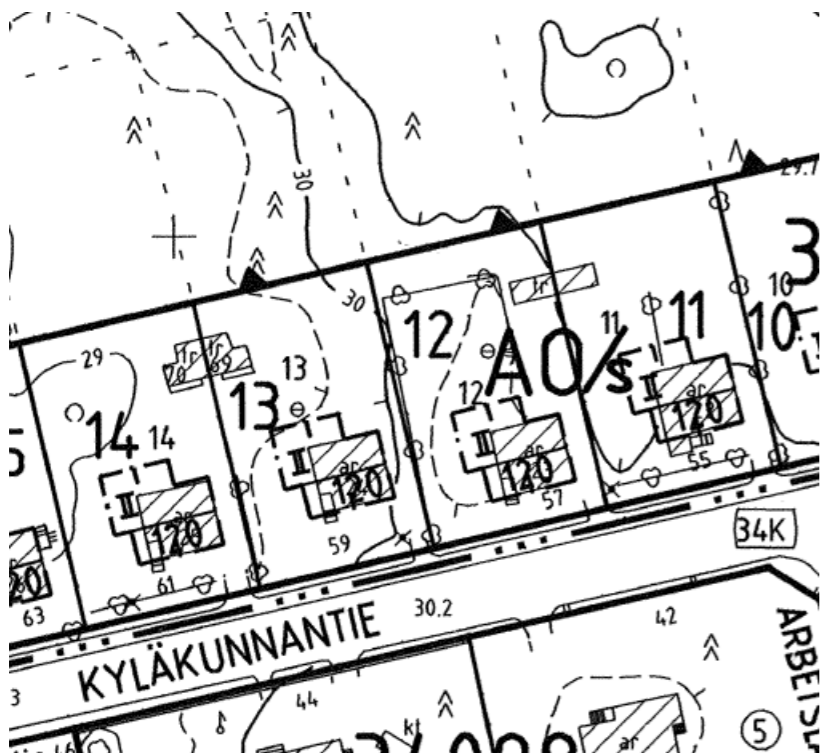
Alempi kuva Osuuskunnantien varressa sijaitsevan 1960-luvun rivitalokorttelin pihatien istutuksia.

2.11 Vuoden 1996 suojelukaava ja myöhemmät kaavamuutokset

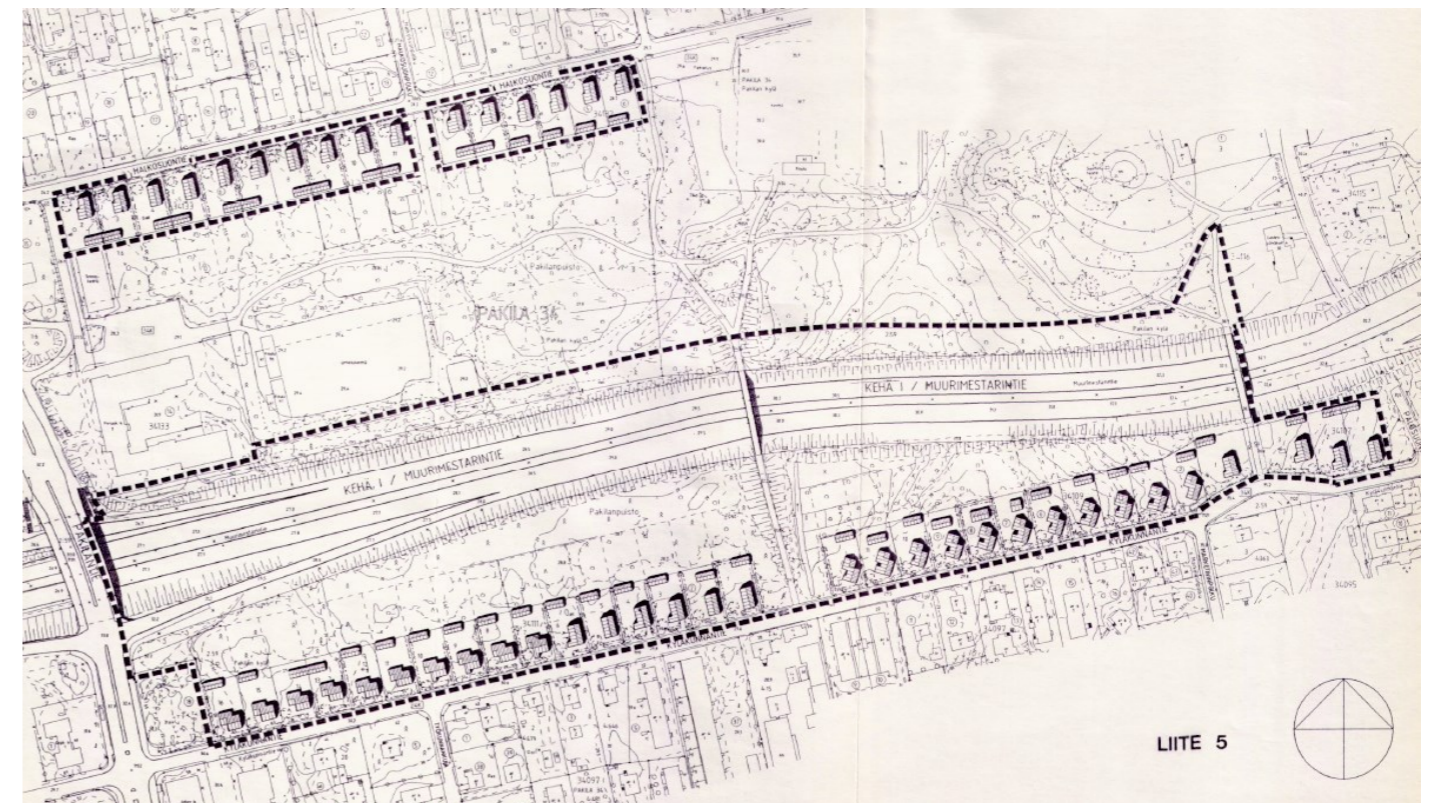
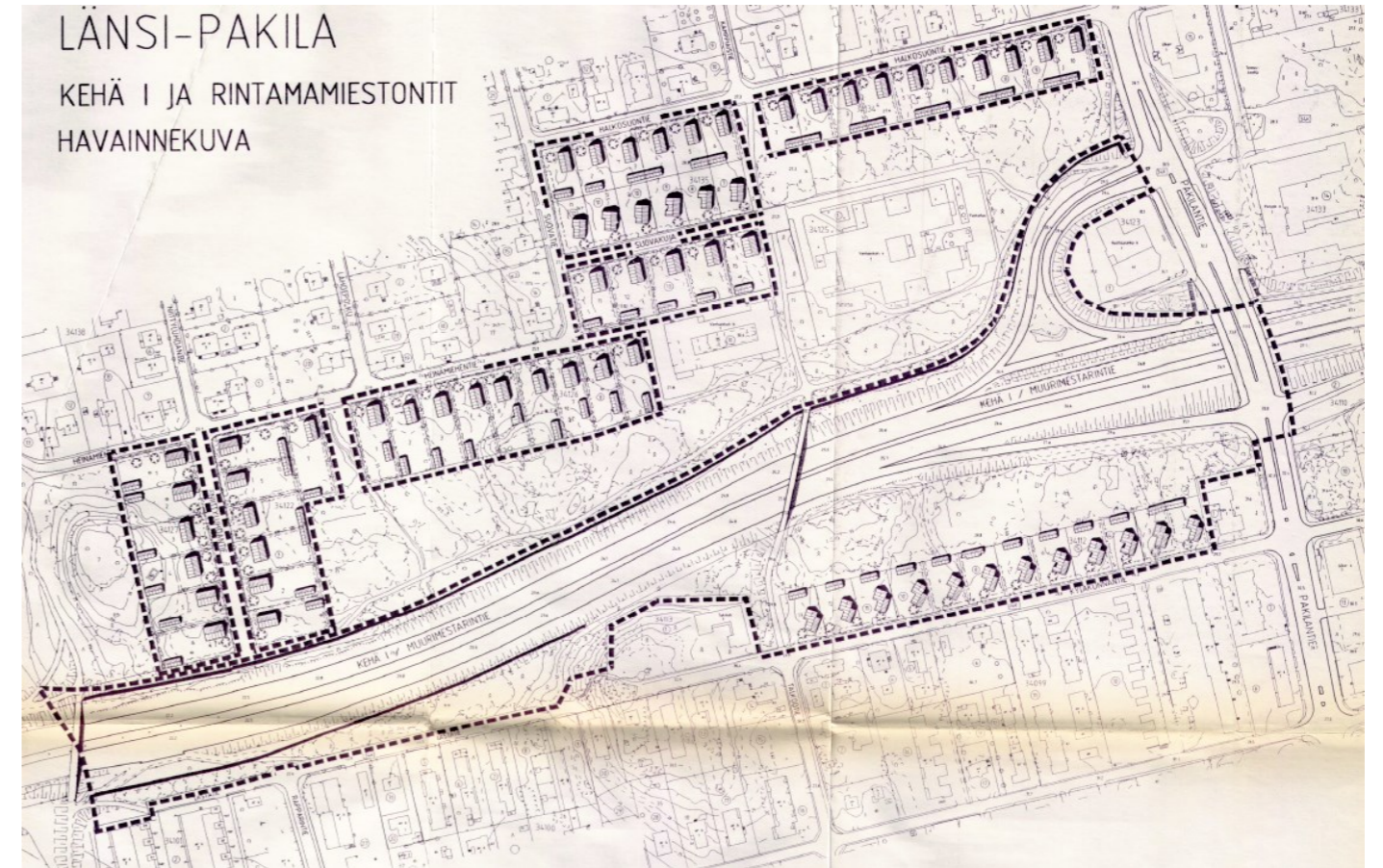
Halkosuontien, Heinämiehentien, Niittyluhdantien, Suovatie ja Kyläkunnantien rintamamiestaloalueille laadittiin vuonna 1996 yhtenäinen asemakaava, jossa alueet määriteltiin oli alue määritelty kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi asuinalueeksi, jota ei tule tiivistää. Kaavan tavoitteena oli kaupunkikuvallisen kokonaisuuden ja rakennuskannan säilyttämisen turvaaminen sekä Kehä I muuttaminen yleiseksi tieksi. Pientalotontit merkittiin erillispientalojen korttelialueiksi, joilla ympäristö säilytetään (AO/s).

Kaavassa tonttien koot vaihtelevat n. 700-1000 m² ja rakennusoikeus on merkitty tonttikohtaisesti 120, 140 tai 145 m², olevan rakennuksen rakennusalalle. Rakennusoikeuden perusteella taloja voidaan laajentaa muutama kymmenen neliömetriä. Talusrakennuksille ei merkitty rakennusaloja erikseen, mutta kaava salli 60 m² kokoisen, enintään 5 metriä leveän ja 3 metriä korkean autosuoja- ja talusrakennuksen rakentamisen tontille. Käytetyt tonttitehokkuusluvut ovat yleensä alle e=0,20. Halkosuontien ja Kyläkunnantien tonttien yhteydessä olleet viljelypalstat merkittiin puistoksi.

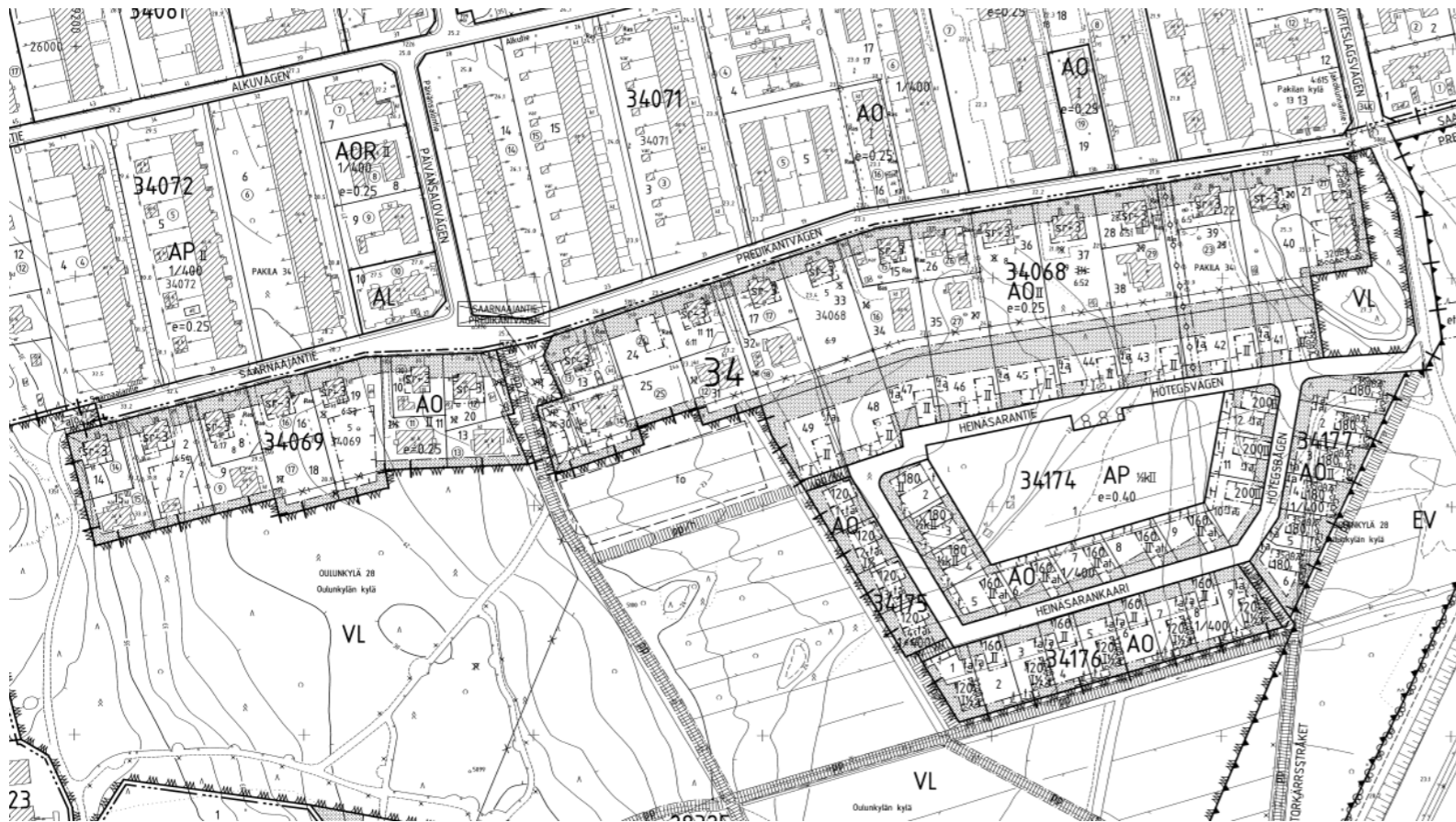
Edelleen pientalotonteilla ja laajalla puistoalueella voimassa oleva kaava sisältää suojelumerkintöjen ohella yksityiskohtaisia korjaus- ja uudisrakentamista, piharakennuksia, sekä pihojen istutuksia koskevia määräyksiä. Rakennustavasta määrättiin mm. että muutosten tulee erityisellä huolella sopeuttaa kaupunkikuvaan, pääasiallisena julkisivumateriaalina tulee olla vaaleilla sävyillä peittomaalattu puu ja räystäiden tulee olla avoräystäät. Istutuksista määrätään mm. että kullekin tontille saa tehdä enintään 3m levyisen ajoaukon ja muu osa tontin kadunpuoleisesta sivusta on aidattava pensasaidalla. Lisäksi tulee tonteilla olla 1 lehtipuu/ 200 m² tontin pinta-alaa kohden ja yhden puista tulee sijoittua tontin kadunpuoleiselle osalle.

Kuva 1235. Asuinrakennuksille merkittiin rakennuskohtainen kerrosala ja pihan puoleisen nurkan ympärille osoitettiin pieni laajennusvara. Tontteihin aiemmin kuulunut puutarha-alue muutettiin suojaviheralueeksi ja Muurimestarintien varteen määrättiin rakennettavaksi meluesteet. Kuva Ote kaavakartasta, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto/ Helsingin karttapalvelu.

Kuva 136. Länsi-Pakilan keskiosia koskeva 5.11.1996 vahvistettu asemakaavan muutos, kaavaselostuksen liitteenä olevat havainnekuva. Kuva Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Lähde Helsingin karttapalvelu.

Kuva 137-138. Vuonna 2009 lainvoiman saaneessa Maunulan koillisosan ja Pakilan eteläreunan asemakaavalla ja asemakaavamuutoksella laajennettiin Länsi-Pakilan aluetta etelään. Samalla suojeltiin Saarnaajantien eteläreunan jälleenrakennuskauden pientalot sr-3 merkinnöin. Uusi laajenusalue kaavoitettiin pientaloille tehokkuudella 0,40. Yllä ote kaavakartasta, vasemmalla havainnekuva kaavaselostuksen illustraatiosta. Helsingin karttapalvelu.

11.11.2014

**Pakilantien varren maankäytön suunnitteluperiaatteet
SELOSTUS**

HEL 2014-002893
Hankenumero 0741-20, Pakilantie, karttaruutu G6/S2-S4

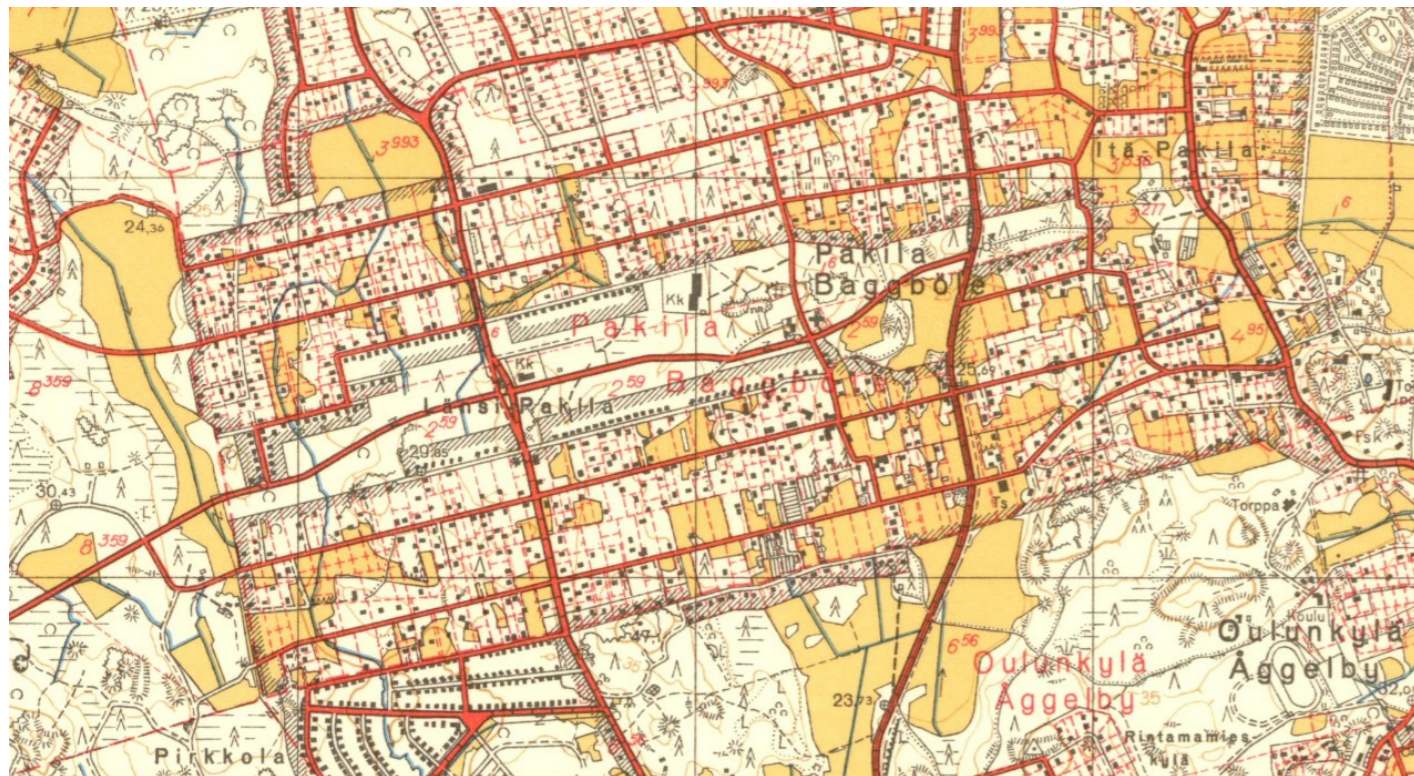
Sisältö:

- Alueen sijainti
- Tiivistelmä
- Lähtökohdat
- Suunnitteluperiaatteet
- Prosessi

Kuva 139. Tulevien asemakaavamuutosten pohjaksi laaditut Pakilantien varren maankäytön suunnitteluperiaatteet. 11.11.2014 hyväksytyjen suunnitteluperiaatteiden tarkoitus on tulevana noin kymmenvuotiskautena määrittellä, miten aluetta on mahdollista rakentaa nykyistä tehokkaammin ja kaupunkikuvallisesti eheäksi. Suunnittelualueella mahdollistetaan asumisen ja liike- ja palvelutoiminnan rakentuminen sekä Pakilantien katutilan kehittyminen kaupunkimaisemmaksi. Suunnitteluperiaatteet perustuvat kaupungin strategian, uuden yleiskaavan vision, sekä liikkumisenkehittämissuunnitelman tavoitteisiin. Suunnitteluperiaatteissa on määritelty alueen tavoitteelliseksi tonttitehokkuudeksi $e=0,6-1,0$ ja kerrosluvuksi pääosin neljä kerrosta. Lisäksi on periaatteissa määritelty korttelialueiden käyttötarkoitus, tonttien ja kortteleiden rakenteen ja toimintojen sijoittumisen reunaehdot, liikennesuunnittelun tavoitteet, kaupunkivihreän osoittaminen Pakilantielle sekä porttialueiden kehittäminen. Suunnitteluperiaatteiden pohjalta on Pakilantien varteen laadittu yksittäisiä kaavamuutoksia.

Suunnitteluperiaatteita koskeva Pakilantien alue on rajattu tämän ympäristöhistoriaselvityksen ulkopuolelle. Tämä selvitys tulee toimimaan Länsi-Pakilan muita osia koskevien suunnitteluperiaatteiden taustaselvityksenä.

2.12 Kaupunkirakenteen kehitys kartta- ja ilmakuvina

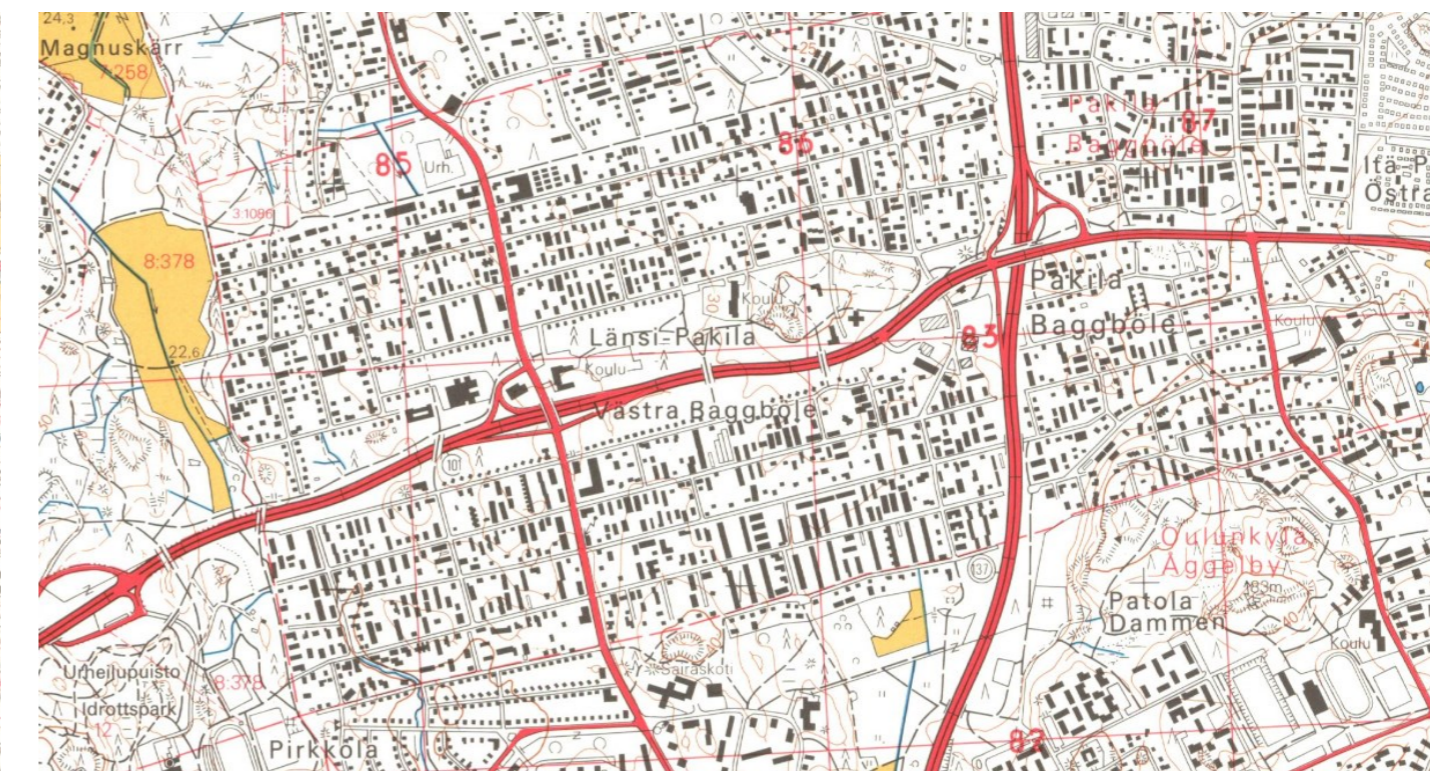
Kuva 140. 1950-luvun kartalla näkyvät edelleen alueen vanhat viljelymaat rakentamattomina keltaisella merkittyinä pelto- ja niittyalueina. Valtaosa tonteista on rakennettu. Alkutien varressa näkyvät kaupapuutarhojen kasvihuoneet. Pitkät itä-länsisuuntaiset kadut, Välientalontie, Elontie, Lepolantie ja Alkutie jatkuivat idässä nykyisen Itä-Pakilan alueelle ja lännessä länsipuolisille lähialueille. Pitkittäiset Niittyhuhdantie ja Palosuontie- Jakotie yhdistyvät suoraan Muurimestarintiehen. Peruskartta 1958, Maanmittauslaitos.

Kuva 141. Vuonna 1967 valmistunut Tuusulantien moottoritieosuus katkaisi osan itään jatkuneista katuyhteyksistä. Eri puolille alueen eteläosaa on pientalojen sekaan ilmestynyt rivitaloja. Niittyalueiksi merkittyjä rakentamattomia alueita on enää vähän. Peruskartta 1967, Maanmittauslaitos.

Kuva 142. 1970-luvun lopulle tultaessa on alue merkittävästi tiivistynyt ja uutta rivitaloasutusta on jo runsaasti sekä etelä- että pohjoisosalla. Uudet leveät pitkittäissuuntaiset kadut Ripusuontie ja Osuuskunnantie on rakennettu. Peruskartta 1978, Maanmittauslaitos.

Kuva 143. 1990-luvulle tultaessa on alue edelleen merkittävästi tiivistynyt. Muurimestarintie on rakennettu moottoriliikennetieksi ja Palosuontien sekä Niittyhuhdantien yhteydet alueen eteläosiin on katkaistu. Myös Elontien jatke länteen on katkaistu Keskuspuiston kohdalla. Peruskartta 1991, Maanmittauslaitos.

Kuva 144. Ortoilmakuva 1932 Helsingin karttapalvelu

Kuva 145. Ortoilmakuva 1943 Helsingin karttapalvelu

Kuva 146. Ortoilmakuva 1950 Helsingin karttapalvelu

Kuva 147. Ortoilmakuva 1959 Helsingin karttapalvelu

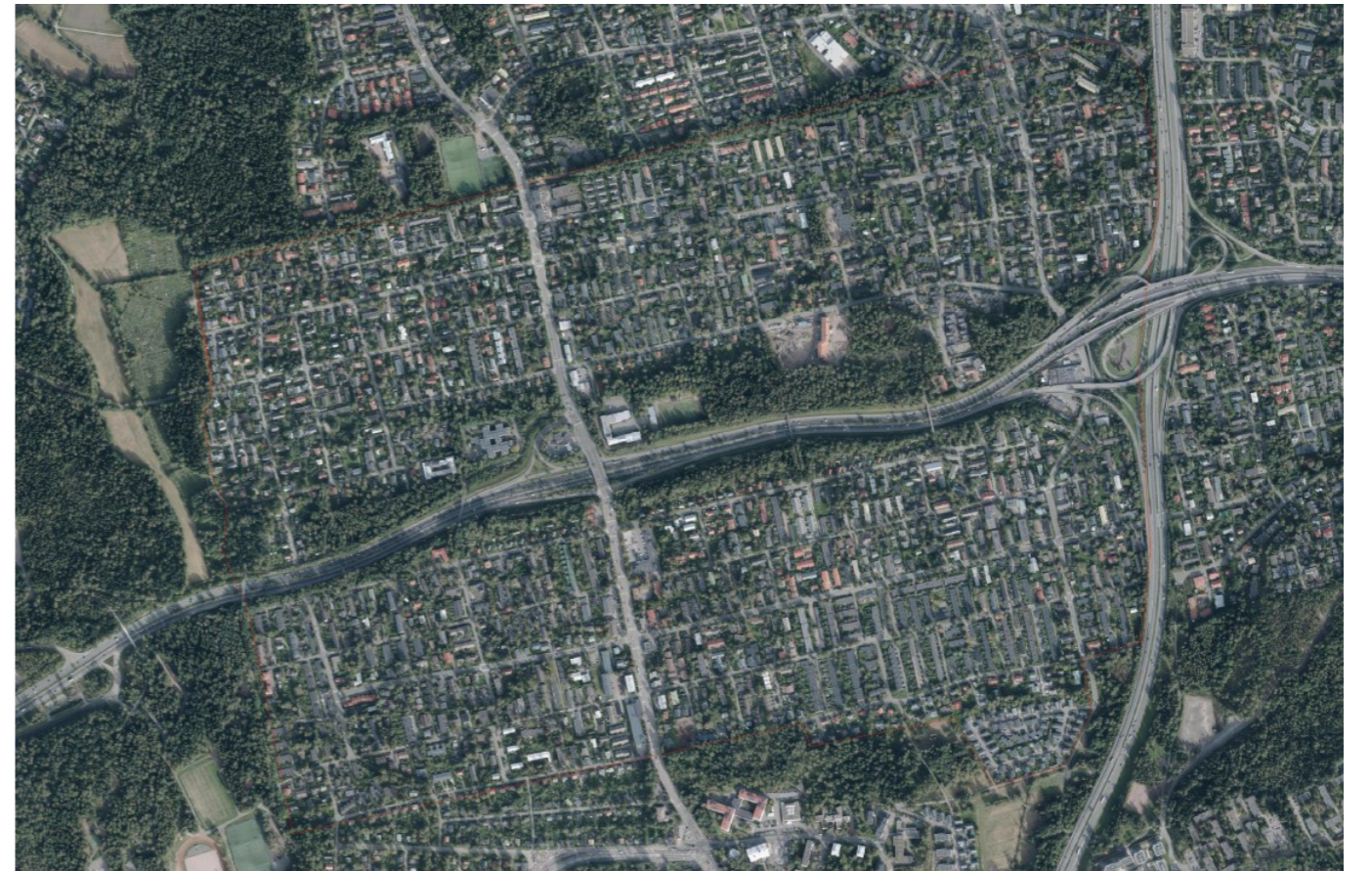
Kuva 148. Ortoilmakuva 1969 Helsingin karttapalvelu

Kuva 149. Ortoilmakuva 1988 Helsingin karttapalvelu

Kuva 150. Ortoilmakuva 2010 Helsingin karttapalvelu

Kuva 151. Ortoilmakuva 2020 Helsingin karttapalvelu